

T.C.

UFUK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

AVRUPA BİRLİĞİ GÜVENLİK POLİTİKALARI KAPSAMINDA

TERÖR İLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

FATİH ŞENEL

Tez Danışmanı

Yrd.Doç. Dr. M.Hakan KESKİN

ANKARA,2012

AVRUPA BİRLİĞİ GÜVENLİK POLİTİKALARI KAPSAMINDA
TERÖR İLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ

Fatih ŞENEL

T.C.

Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler Anabilimdalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara,2012

KABUL VE ONAY

Fatih ŞENEL tarafından hazırlanan "Avrupa Birliği Güvenlik Politikaları Kapsamında Terör İle M¼cadele Y¼ntemleri" başlıklı bu çalışma .../.../2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak j¼rimiz tarafından Y¼ksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Oya AKG¼NEN

¼ye : Prof. Dr. Őeref ¼NAL

¼ye : Yrd. Doç. Dr. M.Hakan KESKİN

Yukarıdaki imzaların adı geçen ¼retim ¼yelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../2012

Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY
Sosyal Bilimler Enstit¼s¼ M¼d¼r¼

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

23.05.2012

FATİH ŞENEL

ÖZET

ŞENEL,Fatih. Avrupa Birliği Güvenlik Politikaları Kapsamında Terör İle Mücadele Yöntemleri,Yüksek Lisans Tezi,Ankara,2012

Bu tez çalışmasında öncelikle güvenlik ve terör tanımlarının ne olduğu üzerinde durulacaktır. Sonrasında, AB açısından güvenliğe ilişkin tehdit algılamasının yeni bir nitelik kazandığına dikkat çekilerek güvenlik konsepti sorununun öncelikli kavramı olarak kabul edilen ve çalışma konusunun temelini teşkil eden terör ve terörizmin kavramsallık algılamaları, gelişim seyri ile genişleme stratejisi ile ilgili temel yaklaşımlara yer verilecektir. Güvenliğe dair hızla değişim gösteren olaylar, temel bir güvenlik sorunu olan terörizme bakış açısındaki farklılık, konsept çeşitliliğinin algılanış şekli, dünya konjonktüründe terörizmin yeni boyut kazanması ve AB'nin bu konudaki sorunları ve terörizme karşı yürütölen mücadele yöntemleri de asıl olarak değinilecek olan konulardır.

Anahtar sözcükler: *AB, güvenlik, terör, terörizme karşı mücadele*

ABSTRACT

SENEL,Fatih.EU's Security Politics With In The Methods Of Counter Terrorism,Master Degree Thesis,Ankara,2012

This study initially deals with the explanation of the concepts of terrorism and security. After explaining these concepts, focusing on the fact that EU's new security policies being renovated according to the new concepts of terrorism, the study examines the main conceptual aspects of terror and terrorism, their expanding strategies and main approaches about these strategies. The main concerns of this study are the rapid changes in the security concepts, different approaches to terrorism that is the major concern of security, the perceptions of conceptual diversity, the new aspect of terrorism on global stage and European Union's problems as well as counter-terrorism strategies of the EU's.

Key words: EU, security, terror, counter-terrorism

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
BÖLÜM 1	
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 2	
KAVRAMSAL BOYUT.....	2
2.1. Terör.....	3
2.1.1.Etimolojik Köken.....	4
2.1.2. Arka Plan.....	11
2.1.3. Güncel Boyut.....	16
2.2. Güvenlik.....	20
2.2.1.Etimolojik Köken.....	22
2.2.2.Arka Plan.....	26
2.2.3. Güncel Boyut.....	33
BÖLÜM 3	
KITA AVRUPASINDA GÜVENLİK SORUNLARI.....	38
3.1. Arka Plan.....	43
3.1.1. 1914 Öncesi-1945 Sonrası.....	43
3.1.2. Güncel Boyut.....	52
BÖLÜM 4	

AVRUPA GÜVENLİK PARADİGMASI.....57

4.1. Güvenlik Yaklaşımı.....57

4.1.1.Dış Politika Oluşum Sorunları ; ODGP.....64

4.1.2.Güvenlik İçin Ortak Anlayışlar ;AGSP.....67

4.2.Teröre Karşı Tutum.....72

BÖLÜM 5

AB'NİN TERÖR İLE MÜCADELESİ.....77

5.1.Yöntemler.....83

5.1.1. Finansal Mücadele.....83

5.1.2. Operasyonel Mücadele.....87

5.1.3. İstihbarat Paylaşımına Dayalı Mücadele.....91

5.1.4. Teknolojik Mücadele.....94

5.1.5. Diğer Küresel Aktörler İle İşbirliği.....96

5.2. Alınan Sonuçlar.....108

5.2.1. Devam Eden Tehditler.....108

5.2.2. Başarılar.....114

BÖLÜM 6

SONUÇ.....118

KAYNAKÇA

KISALTMALAR

AB Avrupa Birliği

ABA Avrupa Birliği Antlaşması

ABKA Avrupa Birliği Kurucu Antlaşması

AET Avrupa Ekonomik Topluluğu

AGS Avrupa Güvenlik Stratejisi

AGSK Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği

AGSP Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası

AKÇT Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu

AMG Acil Müdahale Gücü

AP Avrupa Parlamentosu

ASEAN Güneydoğu Asya lkeleri Birliği

ASI Avrupa Siyasi İşbirliği

AST Avrupa Savunma Topluluğu

AT Avrupa Topluluğu

ATAD Avrupa Toplulukları Adalet Divanı

ATE Avrupa Tutuklama Emri

BAB Batı Avrupa Birliği

BM Birleşmiş Milletler

CERT Bilgisayar Acil Durum M¼dahale Ekipleri

CODEXTER Terörizm Uzmanlar Komitesi

COTER Terörizme Karşı Çalışma Grubu

EDU Avrupa Uyuşturucu Birimi

ENISA Avrupa Ağ ve Bilgi Güvenliği Ajansı

ETA Bask Euzkadi Ta Askatasuna

EUISS Avrupa Birliği Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü

EURATOM Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu

EURODAC Avrupa Otomatik Parmak İzi Tanımlama Sistemi

EUROJUST Avrupa Adlı Yargı Ağı

EUROPOL Avrupa Polis Ofisi

EUSC Avrupa Birliği Uydu Merkezi

FATF Mali Eylem Görev Gücü

FRONTEX Avrupa Dış Sınırlar Ajansı

GAERC Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi

IRA İrlanda Cumhuriyet Ordusu

ODGP Ortak Dış ve Güvenlik Politikası

PLO Filistin Kurtuluş Örgütü

SACEUR Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Komutanı

SHAPE Stratejik Seviyede Avrupa Müttefik Komutanlığı

SIS Schengen Bilgi Sistemi

1) GİRİŞ

Günümüzde uluslararası sistem içerisinde devletlerin alışageldikleri güvenlik anlayışı değişmiştir. Güvenlik anlayışındaki bu değişim, dünya insanlarını birbirlerine daha fazla yaklaştıran teknolojik gelişmelerin ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan küreselleşmenin bir sonucu olarak kabul edilmektedir. Soğuk savaşın sona ermesi ile birlikte uluslararası sistemin dengesini bozan organize suçlar, yasadışı göç, insan kaçakçılığı, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, para aklama gibi yeni tehditler ön plana çıkmaya başlamıştır.

Son yıllarda bir çok masum insanın hayatını kaybetmesine neden olan terörist eylemler, gerek bu eylemlerden doğrudan zarar gören devletleri, gerekse eylemlerin sebepleri dolayısıyla potansiyel hedef konumundaki diğer devletleri ve dolayısıyla küresel platformun en aktif aktörlerinden biri olan Avrupa Birliği'ni (AB) oldukça meşgul etmiş, AB nezdinde terörizmin önemli bir iç güvenlik çıkmazı olarak nitelenmesine neden olmuş ve AB'ni, bu tür eylemlerle, bu tür eylemleri gerçekleştiren ve gerçekleştirmesi muhtemel gruplarla mücadele etmeye yöneltmiştir. Bunun yanında, yeni yüzyılda bireyler üzerinde daha da büyük çapta zararlar ortaya çıkaran uluslararası terörizmle karşı karşıya kalan AB, politikalarını daha da sağlam zemine oturtabilmek amacıyla bu tehdidi her zaman göz önünde bulundurmaya zorunda kalacağına farkına varmıştır.

AB her şeyden önce askeri amaçlı bir oluşum değildir. Ekonomik işbirliği ve karşılıklı bağımlılık esasına dayanarak kendi sınırları içinde barışı sağlama amacıyla kurulmuştur. 1990'lı yıllara kadar güvenliğini NATO imkân ve kabiliyetlerine bırakmış olan AB'nin güvenlik konusundaki temel amacı komşu ülkelerde işbirliği, refah, uzlaşma ve istikrar modeli olmaktır. Genişleme politikasıyla istikrarı tüm Avrupa'ya yaymak isteyen AB, 90'lı yıllardan itibaren krizlere müdahale kapsamında sivil araçların yanında askeri araçları da kullanmak gerekliliğini görmüştür. Bunun sonucunda da güvenlik algısı AB bünyesinde yeniden tanımlanmak durumunda kalmıştır.

Yeni güvenlik politikaları kabul etmesinin bir diğer nedeni de genişleme politikalarıyla yeni sınırlara ve komşulara ulaşıyor olması ve farklı çatışma alanlarına da

yakınlaşmakta oluşudur. AB 2003'te kabul ettiği Güvenlik Stratejisi'nde küresel tehditlerin, küresel pazarların ve küresel medyanın olduğu uluslararası düzende güvenliğin ve refahın çok taraflı ilişkilerde yattığını kabul etmiştir. Uluslararası toplum yaratmak, iyi işleyen uluslararası örgütler ve hukuka saygılı bir uluslararası sistem AB'nin stratejik güvenlik amaçları olarak belirlenmiştir.

Tanım ile ilgili olarak ortak bir kavramın belirlenemediği bir konuda algılamaların ve uygulama alanında yapılacak olan işlevlerin belirlenmesi mümkün olmamaktadır. Ancak, gerek devletler gerekse uluslararası hukuk prensipleri çerçevesinde oluşturulmuş topluluk ya da organizasyonlar, kendi anlayışlarını, bakış açıları doğrultusunda açıklamak gereği duymaktadırlar ve bu doğrultuda hareket etmekten çekinmemektedirler. AB de oluşturulmuş kurumsal derinliği ile özerk olduğu kadar supranasyonal özelliği olan bir yapıdır. Bu bağlamda, AB'nin gerek iç güvenlik, gerekse bu objektiflikte terörizmle mücadele tanımlamalarının, bu doğrultuda yapılanların ve yapılmaya çalışılanların, ayrıca böyle bir tutuma dünya kamuoyunun bakış açısının tüm yönleriyle ele alınarak incelenmesi önem arz etmektedir.

2)KAVRAMSAL BOYUT

İnsanların en temel gereksinimlerinden ve haklarından biri olan yaşam güvenliği garantisi, günümüzün tehdide ve korkuya endeksli kaos ortamında giderek ana sorun haline gelmekte ve her geçen gün de önem kazanmaktadır. Buna bağlı olarak, toplumların genel yaşama güvenlikleri de hızla küçülen dünyada geri dönülmez bir biçimde çok hassas dengeler üzerinde ele alınmaya başlamıştır. 20. yüzyıldan önce ülkeler, nicel olarak günümüzdeki kadar çok yakınlaşmamışlardır.

Toplumlar, oldukça uzun bir süre devam eden bu düzene alışmışlar, o zamanki sosyal ve teknolojik yapı itibariyle yeni arayışlar içerisinde olmamışlardır. Ancak, günümüz koşullarında, dünyanın bir ucundaki çok küçük bazda bir sorun ya da beklenti, sebebi ne olursa olsun, tüm dünya ülkelerini, toplumları ve hatta doğrudan bireyleri, az ya da çok şekilde ilgilendirir hale gelmiştir. Bunun sebebi de, herkesçe kabul edildiği üzere, teknolojik ilerlemeler ve dolayısıyla artan bilgi birikimidir. Böylelikle, ülkelerarası

etkileşimde de oldukça yoğun bir şekilde artış yaşanmaya başlamıştır. Söz konusu etkileşim, toplumlara, dolayısıyla bireylere de sirayet etmiş, bu nedenle insan yaşamının temel yapıtaşlarının daha da etkin biçimde irdelenmesine sebep olmuştur.

Böyle bir konjonktürde, hemen hemen tüm girdi ve çıktılara olduğu gibi terör ve güvenlik algılamalarına da aynı perspektiften yaklaşılmaya başlanmıştır. Ancak, diğer toplumların istikrardan ve demokrasiden uzak kalması nedeniyle oluşan güvenlik kaygısı sendromu, bireyler için her zaman tehditkar bir ortam oluşturacaktır.

Bu gibi tehditler çerçevesinde, uluslararasılaşmış suç türlerinin ortaya çıkması ve bunların gittikçe artan bir şekilde insanların huzur içinde yaşamalarıyla doğrudan ilişkili olması konusu, mevcut durumun ülkeler tarafından detaylı bir şekilde incelenmesi ihtiyacını doğurmuştur. Böylece, son yıllarda ortaya çıkan söz konusu olağan dışı tehdit algılamaları nedeniyle güvenlik sorunları, gelişmiş dünyanın bir çok yerinde olduğu gibi, Avrupa'da da yeni biçimleriyle ve mücadele yöntemleriyle ele alınmaya başlanmıştır. Bununla birlikte, bu tür tehditlere endeksli olan ülkelerin yeni güvenlik anlayışları çerçevesinde, küresel aktör rolü oynamakta oldukça kararlı görünen ve bu çabayı uzun yıllardır sürdürmeye çalışan yeni bir sistemler bütünü halindeki AB'nin, gerek kendi üye ülkelerinin, gerekse güvenlik arayışındaki diğer ülkelerin refah ve huzur içinde yaşamalarını temin etmek için oldukça önemli sorumluluklarının olması, bunda etkili olmuştur.

Önemle belirtmelidir ki, dünya liderliğine soyunmuş devlet benzeri böyle bir oluşumun, bu sorunların olumsuz etkisinden kaçınma ihtimali yoktur. Elbette, bu doğrultuda Avrupa'ya ait dahili ve harici çerçevede, güvenlik ve savunma konseptinin varlığı oldukça elzem bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle günümüz güvenlik sorununun baş aktörü olan terörizmin ne olduğu, ne gibi süreçlerden geçtiği ve AB ile ilgili bir terörizme karşı mücadeleden bahsetmeden önce böyle bir sorunda oluşturulmuş ya da oluşturulmaya çalışılan kavramsal çerçeve önemlidir.

2.1. Terör

2.1.1. Etimolojik Köken

Günümüzde çokça kullanılan bir terim olmasına rağmen terörün ortak kabul görmüş bir tanımı henüz bulunmamaktadır. Konu ile ilgili birçok tanım yapılmış; ancak uluslararası arenada tek bir kavram üzerinde uzlaşılması mümkün olmamıştır. Bunun nedeni de teröre maruz kalan ya da terörle mücadele eden devletlerin, hareketlerine meşruiyet kazandırmak için terör ve terörizm kavramlarını kendilerine göre yorumlamaları ve bir tarafın terörist ilan ettiğini, diğer tarafın özgürlük savaşçısı olarak nitelenmesidir. Aynı kökten türeseler de terör ile terörizm arasında anlam farkı vardır. Terör insanlarda büyük ölçekte korku hissi yaratan ve şiddet karşısında yılgınlık yaratan eylem durumu anlamında iken; terörizm ise siyasal amaçlar için mevcut durumu gayri-meşru yollarla değiştirmeyi hedefleyen ve terör eylemlerini örgütlü, sistemli ve sürekli bir yöntem olarak benimsemiş durumudur (Thornton:1964:79). Terör ve terörizm üzerine çok sayıda farklı tanımın ya da anlamı konusunda farklı yorumların bulunması ilk başta eleştirilecek bir konu gibi gözükmektedir. Ancak, bütün bu tanımlardan ve yorumlardan terörün farklı bir yönünün ve kapsamının da bulunduğu anlaşılmaktadır (Örgün, 2002:5).

“Terör” ve “terörizm” kavramları, zihinlerde herşeyden önce korku, dehşet, tehdit, şiddet, yasadışılık gibi olgulara çağrışım yapmaktadır (Beşe, 2002:23). Etimolojik olarak terör kelimesinin kökeni Latince korkutmak, ürkütmek veya sindirmek anlamlarına gelen “*terrere*” kelimesidir (Saraçlı, 2007:1051). Bu tanımından yola çıkıldığında terörün, insanlığın var olması ile başlayan bir tarihsel arka plana sahip olduğu iddia edilse de, yaygın kanaat terörün, modern çağa ait bir mücadele aracı olduğu yönündedir (Başeren:2006:7). Ansiklopedik sözlüklerdeki tanımlara baktığımızda terörizmin; International Encyclopedia of Social Sciences’a göre “*önceden belirlenmiş hedefleri elde etmek için şiddet kullanan, şiddete baş vuran bir gurubun ya da partinin kullandığı yöntem*”, Meydan Larousse’da “*İhtilalci grupların giriştiği şiddet eylemlerinin tümü, tedhişçilik, bir hükümet tarafından uygulanan şiddet rejimi*” ve Ana Britannica’da ise “*sayısal bir hedefe ulaşmak amacıyla devlete, halka ya da bireylere karşı sistemli şiddet eylemlerine başvurma*” olarak terörizmin tanımlandığı görülmektedir.

12.04.1991 tarihinde kabul edilen 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun Terör Tanımı başlığı altında 1. maddede verdiği tanıma göre; *“Terör; baskı, cebir,şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, devletin ülkesi ve milleti ilebölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyeti'nin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya elegeçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dışgüvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü eylemlerdir”* şeklindedir. Bu kanuna göre; terörün oldukça geniş bir tanımlaması yapılmasına rağmen terörden daha çok terörizm tanımlanmaya çalışılmıştır. Çünkü; otoriteyi yıkmaya yönelik ve içerisinde siyasi unsurlar bulunduran durumlar terörden daha çok terörizm kavramını açıklamaya yöneliktir.

Amerikan istihbarat teşkilatı CIA tarafından terör kavramı; *“Bireyler veya gruplar tarafından şiddet kullanımı ya da kullanım tehdidi”* şeklinde tanımlanmışken Bağımsız Devletler Topluluğu terör tanımı biraz farklıdır :

- Kamu güvenliğine zarar veren, otoriteler tarafından karara alınmasını etkilemek ya da halkı terörize etmek amacıyla işlenen cezahukukuna göre cezalandırılan ve aşağıdaki şekillerde gerçekleşen hukuka aykırı fiiller,
- Gerçek ya da tüzel kişilere karşı şiddet veya şiddet tehdidi,
- Kişilerin hayatını tehlikeye atacak şekilde mülk ve diğer maddi nesnelere zarar verme ve bunları yok etme tehdidinde bulunma,
- Mülkiyete ciddi zarar verme ve topluma zararlı neticelere yolaçma,
- Bir devlet adamı veya kamu yetkilisine görevini sona erdirme amaçlı veya ondan öç almaya yönelik tehditte bulunma,
- Bir yabancı devlet temsilcisine veya uluslararası korunan personeline ve bunların işyerleri veya araçlarına saldırma,
- Taraf devletlerin ulusal hukuklarında veya terörle mücadele yasaçları ile edinmiş evrensel olarak tanınan hukuki enstrümanlarda terör olarak

nitelenen diğ er eylemler. (Kaya:2007)

Komünist ideolojinin kurucularından Lenin terör kavramının tanımını diğ erlerinden farklı bir şekilde yapmıştır. Lenin terörü; "*savaşın belirli zamanlarında, güçlerin belirli bir durumunda, kesin savaşın varlığında, yararlı ve hatta esas mücadeleye olabilecek olan askeri eylem biçimlerinden birisi*"olarak ifade etmiştir.

Ceza hukukçusu Ordinaryüs Prof. Dr. Sulhi Dönmezer' e göre terör; "*şiddetin, sosyal, ulusal, ırki, dinsel, fesat çıkarıcı ve diğ er maksatlarla ve sosyal sınıflar arasında çatışma ve savaşı tahrik etmek üzere planlı ve hukuk dışı olarak kullanılması*" olarak tanımlanır" (İlhan, 2006:5).

Schmid ve Jorgman isimli araştırmacıların literature taramasında tespit ettikleri, 190 adet terör tanımını yayınlamışlardır. Bu tanımlar incelendiğinde, tanımlarda geçen önemli vurgular ve yüzdeleri aşağıdaki gibi olduğu görülmüştür:

- Olay ve güç (violence and force) %83.50,
- Siyasi içerik (political content) %65.00,
- Endişe ve sindirme (fear and terör) %51.00,
- Korkutma (threat) %46.00 ve
- Psikolojik etki (psychological effects) %41.50 (Weimann, Winn, 1997:198)

Fransa'nın Terörle Mücadele Kanununda belirtilen, terör tanımını daha kapsayıcıdır. "*Baskı veya tehdit yoluyla mevcut kamu düzeninin ciddi olarak bozulması amacıyla bireysel veya toplu olarak bulunulan herhangi bir faaliyettir*" (Tavlaş, 1995/2:128).Fransa'nın terör tanımı yaparken toplumsal entegrasyonun zarar görmesi konusundaki hassasiyetinin, tanımın daha kapsamlı olmasına yol açtığı anlaşılmaktadır.

Kelimeler yapı olarak incelendiğinde, terörizmin terörden türetildiği, ikisinin de farklı anlamlar yüklenen yeni kavramlar olduğu görülmektedir. Genel anlamda terörizm olgusu, spesifik terör olayları, terör örgütleri ya da hareketlerine yönelik çalışmalar, genellikle mikro ve makro boyutlarıyla olmak üzere iki temel eksen de cereyan

etmektedir: Mikro nitelikli çalışmalarda, genellikle belirli terör olayları ve örgütlerinin incelenmesi, terör olaylarının kriminal boyutuyla çözümlenmesi, terörist psikolojisi ve anti-terörizm amaçlı ulusal mevzuat ve yapılanmalar gibi hususlara ilişkin değerlendirmeler söz konusu olmaktadır. Makro nitelikli çalışmalarda ise, genel olarak siyasal şiddetin özellikleri, terörizm felsefesi, özellikleri, tanımlama çabaları, sınıflandırılması, ulusal ve global sistem üzerindeki etkileri, anti-terörizm amaçlı uluslararası düzenleme ve örgütlenmeler gibi hususlar ön plana çıkmaktadır (Beşe, 2004:38-42). En geniş ifadesi ile, bu boyut farklılığından dolayı, terör eylemlerinin ya da terör suçlarının geçerli olduğu oluşturduğu strateji, terörizmdir. Yani terörizmi, terör oluşturur.

Günümüzde ise bu anlamların başına “*siyasi bir amaçla*” yapıyor olmak eklenmiş, yani siyasi bir amaçla hareket etme ve dehşete düşürme, korku salma terörist eylemin temel nitelikleri haline gelmiştir (Güzel , 2002:15). Terörizm, özellikle politik amaç veya araç olarak kitleleri korkutmak ve geniş kitleleri etki altına almak amacıyla yönelmiş kuvvet kullanma ve tehdit etme fiilleri ile akla gelmektedir. Terörizm konusunda tam bir tanım birliği henüz sağlanamamış olmasına rağmen, terörizm bazen ‘terörist’in yöneldiği siyasal amaçtan bazen de şiddeti yöntem olarak benimsemiş olmasından hareketle tanımlanmaktadır (Wilkins , 2005:1).

Terörizmin, zaman ve mekana göre değişen bir içeriği vardır ve siyasi cinayet, gerilla savaşı, anarşizm gibi komşu kavramlarla kolayca karıştırılabilir. Pek çok siyasi grup, muhalif oldukları devletin eylemlerini terörizm olarak vasıflandırarak itibarlarını düşürmeye çalışmakta, kimi devletler ise, destek verdikleri dış siyasi örgütlerin (*örneğin bir başka devlette faaliyet gösteren yasadışı örgütler*) eylemlerini terörizm kapsamında ele almaktan kaçınarak bu örgütlere uluslararası meşruiyet sağlamayı hedeflemektedirler (Guillaume, 1989/III:29). Hukukun üstünlüğün reddi anlamına gelen "*Birine göre terörist olan kişi, bir başkasına göre özgürlük savaşçısıdır*" deyimini, terörizmle ilgili incelemelerde sıkça tekrarlanmaktadır (Blakesley , 1999:1).

Terörizmle mücadeleyi konu alan andlaşmalar, belli eylemler veya hedefler

üzerinde yoğunlaşmakta, "antiterörist" tedbirler içermekte, ancak terörün ne olduğunu söylememektedirler. Suçluların iadesine ilişkin bölgesel ya da ikili anlaşmalar da, genelde terör suçlarını "siyasi suç" kavramının dışında tutmakta (*yani, ilgili devlete iade etmek ya da bizzat yargılamak yükümü getirmekte*), ancak terörizmi tanımlamaktan kaçınılmaktadırlar (Murphy , 1989:21). Diğer yandan, terörizmin tanımı bir zaruret olarak da belirmektedir. Terörizme karşı yürütülen mücadelenin bir cephesi hukuki, diğer cephesi siyasi ve diplomatiktir. Terörizm kavramı üzerinde uzlaşma sağlanamaması, hukuki cepheyi zayıflatmaktadır (Higgins , 1997:14). Terörizmin tanımı bulanık kaldığı sürece, şiddet eylemlerinin failleri, tanımın dışında kaldıkları savunmasına başvurmayı sürdüreceklidir (Cassese , 1989:605). Bilimsel alanda, terörizmin tanımının unsurları üzerinde tam bir ittifak yoktur, fakat bir görüş beraberliği şekillenmeye başlamıştır. Önerilen tanımlarda bazı müşterek unsurlar göze çarpmaktadır:

Şiddet eylemi: Terörizmin maddi unsurunu oluşturan şiddet eylemi, kişilere ya da mallara yönelik olabilir. Ancak, mallara yönelik eylemlerin dolaylı olarak kişiler üzerinde de tehlike doğurması aranmaktadır (Guillaume, 1989/III:304).

Terör eylemleri; adam öldürme, yaralama, işkence gibi fiillerin yanısıra deniz ve havai araçlarının kaçırılması, adam kaçırma, rehin alma gibi fiilleri de içerebilir ve öncelikli hedefleri devlet adamları, diplomatlar, kamu görevlileridir (Yonah , 1992:347).

Eylem, kişi ya da grup(lar) tarafından önceden itina ile tasarlanmış ve bir amaca yönelik olarak, bir plan çerçevesinde, eşgüdümlü biçimde gerçekleştirilmiş olmalıdır. Terörist eylem, "doğaçlama" (Guillaume:1984:305) olarak gerçekleştirilemez.

Terör yaratma amacı, terörizmin özgün yönünü oluşturmaktadır. Terörizmin mağdurları, birey olarak hedef alınmamış, ya tesadüfi olarak ya da sembol olarak seçilmişlerdir. Aslında araç olarak kullanılan mağdur, savunmasızdır ve böyle bir eylemi beklememektedir. Amaç, mağduru ortadan kaldırmak değil, mağduru ait olduğu grup içinde dehşet doğurmaktır. Korku ve dehşet, yasal yollarla ulaşılamayacak hedefe varmak için anahtar unsuru oluşturmaktadır (Dinstein, 1989:55) . Terörist stratejiye göre, kamuoyu öyle bir ümitsizlik ve kötümserliğe kapılmalıdır ki, gerilimi düşürecek herhangi

bir çözüme rıza gösterecek hale gelmelidir (Perera, 1997:1). Böylece korku, hem toplumda yaratılmak istenen amaç, hem de siyasi nedene götüren yöntem vazifesini görmektedir (Higgins, 1997:15). İletişim araçlarının büyük gelişim gösterdiği günümüzde, teröristin dehşet mesajının dünya kamuoyuna yayılması kolaylaşmış ve hızlanmıştır. Aynı iletişim kolaylıkları, kimi terörist gruplarca, şiddet eylemlerini birer kahramanlık gösterisi gibi sunmak ve dünya kamuoyunda sempati oluşturmak amacıyla da kullanılabilirler.

Amacın altında yatan asıl neden, bir hükümetten, ya da genel kamuoyundan taviz koparmak, çeşitli makam ve mercileri belli bir biçimde davranmaya, en azından kendi görüşlerine saygı göstermeye zorlamaktır. Hedef, aşırı korku yoluyla siyasi ve benzeri amaçlara ulaşmak olarak özetlenebilir. Bu açıdan terörizm, aynı teknikleri kullanan adi suç örgütlerinin (örneğin mafyanın) yaygın şiddet eylemlerinden ayrılır. Siyasi, askeri, dini ya da ideolojik amaçlarla bir milleti ya da grubu etki altında bırakmayı hedefleme saiki, eylemin suç oluşturması için zorunlu değildir, ancak böyle bir saik, şiddet eylemine terör niteliği kazandırır (Blakesley, 1999:40).

Benzer kavramlarla karşılaştırılacak olursa; terörizm, basit bir siyasi şiddet eylemi değildir. Siyasi şiddetin amacı, belli bir kişiyi ortadan kaldırmaktan ibaret olabilir ve dehşet doğurma amacı aranmayabilir. Terörizm, anarşizmden de farklıdır, zira anarşizm bir kurum olarak devleti ortadan kaldırmayı; terörizm ise çoğu zaman devletin hukuki-siyasi yapısını değiştirmeyi ya da bütünlüğünü parçalamayı hedeflemektedir. Terörizmin tanımı konusunda iç hukukların yaklaşımlarına kısaca bakmak gerekirse Fransa, XIX. yüzyıl anarşizmine 28 Temmuz 1894 tarihli kanunla karşılık vermiştir. İzleyen dönemde, kanun koyucunun eğilimi, suçun siyasi niteliğini göz ardı ederek bütün ciddi boyutlu eylemleri terör kategorisine sokmak yönünde olmuştur (Borricand , 1988:144). 9 Eylül 1986 tarihli Fransız kanununa göre, şiddet eylemlerinin terörizm kapsamına girmeleri için, bu eylemlerin "sindirme ya da tedhiş yoluyla kamu düzenini bozma amacı taşıyan bireysel ya da toplu bir girişim ile ilişki içinde" olmaları gerekir. Buradaki "kamu düzeni" kavramı, Fransız hukukuna özgü ve iyi tanımlanmış bir kavram olup uluslararası hukuka aktarılması güç görülmektedir (Guillaume , 1989 III:302).

ABD'de 22 Aralık 1987 tarihli bir kanuna göre, "terörist faaliyet, silahlı çatışmaya katılmayan bireylerin vücut bütünlüğüne ciddi zarar verme ya da ölümlerine yol açma riski karşısında aşırı bir kayıtsızlık göstererek şuurlu ve ayırım gözetmeyen bir şiddet eylemini tertip etmek, desteklemek ya da bu eyleme katılmak" demektir" (Guillaume , 1989 III:304). Kongrece kabul edilen ve Amerikan Dışişleri Bakanlığının 1983'ten beri itibar ettiği bir tanıma göre "Terörizm terimi, milli-benzeri (*subnational*) gruplar ya da yasadışı görevliler tarafından muharip olmayan hedeflere karşı gerçekleştirilen ve genellikle kamuoyunu etkilemeyi hedefleyen, siyasi saikli, önceden tasarlanmış şiddet eylemlerini" ifade etmektedir. Bu bağlamda, muharip olmayanlar deyimi, hem sivilleri, hem de olay esnasında silah taşımayan ve görevli bulunmayan askeri personeli kapsamakta ve çatışma halinin bulunmadığı zamanlarda askeri yerleşim ya da personele yönelik saldırılar da terörizm tanımına girmektedir (Frowein , 1988:56).

İngiltere'de, 1976 ve 1984 tarihli kanunlarda benimsenen tanıma göre, terörizm, "Siyasi amaçlarla şiddet uygulanması ve halka yada halkın bir bölümüne korku salmak amacıyla herhangi bir şiddet uygulamasını içerir." Burada şiddet terimi, sadece fiziksel şiddeti değil, diğer şiddet biçimlerini de içermektedir. İngiliz tanımının ilginç tarafı şudur ki, siyasi amaç belirleyicidir. Yani, başka amaç güden şiddet eylemlerin terörizm kapsamına girmez, ancak terör yaratma amacı gütmeyen siyasi şiddet eylemleri terörizm kapsamına girebilir (Paust, 1987:700). 1991 tarihli Kuzey İrlanda'ya ilişkin kanun ise, eylemlerin önceden tasarlanmışlıkları üzerinde durmakta ve bir eylem listesi vermektedir. Bu kapsama giren eylemler, jürisiz bir yargılama usulüne ve farklı bir ispat rejimine tabi olmaktadır (Schiff , 1997:127-128).

Ancak uluslararası toplumun terör ve terörizm hakkında genel kabul görmüş bir tanıma ulaşamamış olması terörizm kavramının tanımlanamaz olduğunu göstermez (Schachter , 1989:309). Bu başarısızlık terörizmin tanımlanamaz bir kavram olmasından değil terör ve terörizm kavramlarının siyasî, hukukî, sosyal, felsefî ve uluslararası boyutlara sahip karmaşık ve sübjektif niteliğe sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra devletlerin farklı siyasî görüşlere ve politik önceliklere sahip olması da söz konusu farklılıkta önemli bir rol oynamaktadır. Devletler yapılacak bir tanımla

kendilerini bağlamamayı, eğer bir tanım yapılacaksa da bu tanımın kendilerine bir sınırlandırma getirmemesini istemektedir.

Terörizmin tanımlanmasının önündeki bütün bu engellere bakıldığında devletlerin siyasî sistemlerindeki farklılıklardan dolayı terör kavramına ayrı şekilde yaklaşımları ile self determinasyon hakkı, ulusal kurtuluş savaşları, terör suçları ve siyasî suç arasındaki başkılığın tam olarak ortaya konulamamış olması, savaş, terörizm, devrim gibi kavramların âdeta birbirinin içine geçmiş olması gibi uluslararası hukuktan kaynaklanan nedenlerin genel kabul gören bir tanıma ulaşılmasını engelleyen başlıca unsurlar olduğu görülmektedir.

Sonuçta tüm bu tanımların desteğinde en genel anlamı ile terör; sebebi, yöntemi, stratejisi, ideolojisi ne olursa olsun hiçbir kuralı olmayan, organize edilmiş, korku veren, yoğun bir şekilde ortaya çıkan ve terörizmin temel kaynağı olan siddet olayları, kaçırımlar, öldürmeler, eylemler, davranışlar ya da hareketler ile bunların ortaya çıkma şüphesi olarak tanımlanabilir. İnsanları yıldırım, sindirmek ya da korkutmak yoluyla onlara belli düşünce ve davranışları benimsetmek, duyurmak ya da hissettirmek için zor kullanma ve tehdit etme eylemi, davranışı, hareketi ya da şüphesi de terördür. Bununla birlikte esas sorunu, değinileceği üzere, terörün tanımlanması değil, neyin ne şekilde terör kapsamında ele alınacağı oluşturmaktadır. Nitekim, küresel nitelik kazanan terörle mücadele yöntemlerinde kimin teröristi sorusu ve benim teröristim yaklaşımı hala önemli bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Mücadele kisvesi altında yapılan temel hak ihlalleri göz önüne alındığında terörün ne olduğu, kimin terörist olduğu ve küresel teröre nasıl ulaşıldığı cevaplanması gereken sorular olduğu anlaşılmaktadır (Bal , 2006:8).

2.1.2.Arka Plan

Terörizmin politik amaçlara ulaşabilmek için bir araç olarak kullanılması yeni bir yaklaşım değildir. Bu kavramlar içerisinde değerlendirilebilecek olayları insanların toplu olarak yaşamaya başladıkları döneme kadar götürmek mümkündür. Gerek devletler gerekse bireyler, terörü çeşitli gayelere ulaşmak için kullanmışlardır. İnsanlık tarihinde kaydedilen ilk terörist hareketlerin dinî nitelikli olduğu görülmektedir. Tarihsel bir

perspektiften bakıldığında, terörün ardındaki felsefe, kin ve intikam duyguları kadar, dini inançlar, ideolojiler ve milliyetçilikten beslenmiştir. Tarihteki ilk terörist gruplar, M.Ö. 73-66 yılları arasında yaşamış Sicariiler'dir. Romalılara karşı savaş veren Sicariiler, Filistin'de örgütlenmiş kişilerden kurulu dinsel bir tarikattır. Eldeki kaynaklara göre, Sicariiler katı kurallara bağlı olmayan taktikler kullanmakta, düşmanlarına gündüz ve özellikle kalabalık içinde, tatil günlerinde saldırmaktadırlar. Sicariiler fanatik milliyetçi fikirleri olan bir örgütlenmedir (Korkmaz, 1999:21-22).

Siccariler'den yaklaşık bin yıl sonra bu kez karşımıza M.S. 1090-1275 yılları arasında yoğun olarak görülen Haşhaşin Hareketi çıkmaktadır. Hasan Sabbah'ın kurucusu olduğu ve Siccariler gibi dinî bir nitelik taşıyan Haşhaşin Hareketi de terörizmi bir mücadele yöntemi olarak benimsemiş ve uygulamıştır (Erickson, 2000:56).

Terör kavramıyla ilgili bir ortak nokta da kelimenin etimolojik olarak çıkış noktasının, 1789 tarihli Fransız ihtilali olduğudur. Fransız yönetiminin ihtilalcilere karşı giriştiği ve ihtilal kendi evlatlarını yemeye başladı deyişiyle tarih sayfalarında yerini alan temizleme faaliyetleri, batılı kaynaklarda ilk terörist olaylar olarak anılmaktadır. Fransız Devrimi'nde 5 Eylül 1793 ve 27 Temmuz 1794 arasındaki döneme "*Terörün Hükümranlığı*" adı verilmiştir (Çitlioğlu, 2008:88). 1789 Fransız Devrimi'nden sonra Robespierre'nin baskı, şiddet, zulüm ve keyfi kanunlarının getirdiği sisteme, *terör sistemi* veya *dönemi* denilmiştir (Döner, 2009). Bu döneme Terör Dönemi (*La Terreur*) denmesinin sebebi, Robespierre'nin öncülüğündeki Jakobenlerin, devrim karşıtı veya muhalif addettiği binlerce insanı hunharca öldürmeleridir. Bu döneme Jakobenlerden oluşan hükümet kendi eliyle kendi vatandaşlarına, onları bastırmak ve sindirmek için, terör uygulamıştır.

Kral XVI. Louis, 1793'te Konvansiyon kararı ile vatana ihanetten dolayı giyotinle infaz edildikten sonra, Konvansiyon meclisini oluşturan Jironenler (*Kral taraftarları ve Burjuva sınıfı*) ve Montagnardlar (*Robespierre ve arkadaşları*) arasındaki görüş ayrılığı hat safhaya ulaşmıştır. Jironenler tepki olarak görevlerinden istifa etmişlerdir. Bu dönemden sonra Robespierre öncülüğünde Jakobenler, on iki kişiden oluşan ve devrim

hükümetinin yürütme organı Kamu Güvenliği Komitesi'ndeki bütün yetkileri ele geçirmişler ve her türlü devrim karşıtı ayaklanmayı ve isyanı kanlı bir şekilde bastırma yoluna gitmişlerdir. Jakobenler on üç ay süren bir dönem boyunca, devamlı tedhiş ve korkuyu yaygınlaştırarak Fransa'yı kana boğmuş, toplumun bütünü, yaygınlaştırılan bir dehşet içine sokarak, sosyal organizmanın sinir merkezlerini felce uğratarak ihtilâli kendi buluşu olan bir zemine oturtmak istemişlerdir. Bu yüzden, Jakobenler, kendileri hakkında konuşup yazarken terörü olumlu anlamda kullanmışlardır. Terör Dönemi'ne damgasını vuran en etkin kurum Paris Devrim Mahkemesi (*Tribunal Revolutionnaire de Paris*) olmuştur (Çitlioğlu , 2008:91). Bu mahkemenin en büyük özelliği, kararlarının temyiz edilememesidir. Mahkeme tarafından suçlu bulunanlara verilecek tek ceza ölüm olarak belirlenmişti.Ancak bütün bu olaylardan sonra, her devrim ilk önce kendi çocuklarını yer prensibinden hareketle (Salur, 2009:44), Robespierre ve aşırı Jakobenler terör döneminin sorumluları olarak yakalanıp giyotinle idam edilmişlerdir. Takip eden yıllarda yerel grupların merkezi otoritelere karşı geliştirdikleri silahlı propaganda mücadeleleri, bireyler ya da siyasi gruplar tarafından devlete karşı uygulanan siddet de terör kavramı kapsamına alınmıştır (Tanilli , 1977:6). Söz konusu bu dönemden sonra “*terör*” sözcüğü ilk defa literatüre girmiştir ve devlet terörüne en büyük örnek olarak tarihin sayfalarında kendine yer edinmiştir. Bu dönemden sonra terör yaklaşımı kurumsallaşmış ve sonraki dönemlere esin kaynağı olmuştur. 1789 Fransız Devrimini izleyen 1793 Konvansiyon döneminde jakoben yönetimce uygulanan sistematik şiddet politikası, siyaset ve hukuk alanlarında “*terörizm*” kavramının doğmasına yol açmıştır. Terörün vatanperverlikle eş anlamlı tutulduğu bu dönem boyunca, binlerce Fransız giyotinle idam edilmiş ve binlercesi de hapsedilerek işkenceden geçirilmiştir. Terör dönemi sona erdiğinde, bu kelime artık utanç ve rezaleti çağrıştırır bir konuma gelmiştir (Çitlioğlu , 2008:82).

Amerika'da ise iç savaş döneminde beyazlar tarafından kölelik sistemini devam ettirebilmek amacıyla 1865'te Ku Klux Klan Örgütü kurulmuştur. İlk Klu Klux Klan'lar Amerika'daki Kuzey-Güney Harbi'nden sonra, güneyde beyaz ırkın üstünlüğü iddiasıyla ortaya çıkmışlardır. Örgüt Amerika'da asıl olarak I. Dünya Savaşı'ndan sonra büyük bir

güç kazanmıştır. 1920'lerin sonuna gelindiğinde üye sayılarının yaklaşık olarak üç ila dört milyon arasında olduğu tahmin edilmektedir. Bu örgüt esas olarak beyaz ırkın üstün ırk olduğunu ileri sürerek binlerce zenciye, hatta zaman zaman Yahudileri de katletmişlerdir. Ku Klux Klan terör örgütü eylemlerini devlete karşı değil, farklı etnik gruplara karşı uygulaması nedeniyle o güne kadar eylemlerde bulunan terör örgütlerinden ayrılmıştır.

Günümüzdeki şekliyle ilk terör eylemleri 1878 Ocak ayından 1881 Mart ayına kadar Rusya'da gerçekleşmiştir. Silahlı teröristlerden biri olan Kovalski'nin tutuklanmaya direnmesi üzerine terör olayları başlamış, olaylarda St. Petersburg genel valisi de vurulmuştur. 1917 Bolşevik İhtilali'nin ardından küçük ölçekli bir siyasi şiddet dalgası daha geçmiştir.

1916 – 1921 tarihleri arasında Kuzey İrlanda'nın bağımsızlığını amaçlayan IRA eylemlere başlamıştır. Ancak, IRA 1960'lı yılların sonuna doğru ayrılıkçı hareketlerin yeniden alevlenmesi ve soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte tekrar gündeme gelmiştir. Kurduğu günden 21. yüzyılın başına kadar yaklaşık 3000 insanın yaşamını yitirmesine neden olan eylemlerde bulunmuştur. I. Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra Almanya, İtalya ve Rusya'da iktidarların uyguladığı devlet terörü zirveye ulaşmıştır. Bu iktidarlar devlet politikasını kabul ettirmek için terörü bir araç olarak kullanmışlardır. Stalin döneminde Rusya'da binlerce insan düzen karşıtı oldukları gerekçesiyle öldürülmüştür. İtalya da Mussolini döneminde, düzen karşıtı oldukları gerekçesiyle başta Sosyalist Parti Genel Sekreteri Matteotti olmak üzere pek çok insan katledilmiştir. Almanya'da, Hitler döneminde sadece devlet politikasını kabul ettirmek için değil aynı zamanda Yahudilere ve Çingene'lere de terör uygulanmıştır. Binlerce insan kamplarda ve gaz odalarında öldürülmüştür.

İkinci Dünya savaşı sonrasındaki terör dalgası 1960'larda başlamış ve çeşitli ülkelerde üç farklı biçimde görülmüştür. Birincisi; İrlanda, Kanada ve İspanya'daki gibi ayrılıkçı terörizm, ikincisi; Latin Amerika ülkelerindeki şehir ve kırsal gerillacılığı, üçüncüsü ise Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Japonya'da ortaya çıkan yeni sol akımlarla

başlayan “şehir terörü” dalgasıdır. Buna göre, ayrılıkçı terörü İrlanda’da IRA, İspanya’da ETA terör örgütleri temsil ederken, Latin Amerika’daki gerilla terörünün ilk örnekleri kır gerillası olarak Bolivya’da Che Guevara, şehir gerillası olarak Brezilya’da Carlos Marighiella liderliğindeki örgütler tarafından ortaya konmuştur (Chomsky , 2000:11-46). Ayrıca “yeni sol” olarak anılan, teorisyenliğini Herbert Marcuse, Frantz Fanon ve Che Guevara’nın yaptığı akımın etkisiyle Almanya’da Baader Meinhof, ABD’de Kara Panterler, Japonya’da Birleşik Kızıl Ordu ve İtalya’da Kızıl Tugaylar gibi terör örgütleri ortaya çıkmıştır (Örgün: 2001:7).

Latin Amerika’daki Tupamaros’lar ya da Ortadoğu’da Filistin Kurtuluş Örgütü gibi siyasi hareketlerin taktik değiştirip konvansiyonel askeri çatışma ve gerilla savaşını bırakarak şehir içi eylemlere yöneldiği 1970’lerde “yeni terör çağı”ndan söz edilmeye başlanmıştır (Yılmaz, 2006:501-502). Artık terör, uluslararası gündemin öncelikleri arasında yer alacaktır. Bir Japon intihar timi tarafından Tel Aviv-Lod havaalanına gerçekleştirilen baskın, Münich Olimpiyatları baskını ve bombalı mektup eylemleri, 1970’lerin öne çıkan uluslararası terör eylemlerini oluşturmaktadır. Uruguay, Brezilya, Arjantin ve Kolombiya gibi Latin Amerika ülkelerinde 1960’ların sonuna doğru tırmanan terörist ve gerilla faaliyetleri, 1970’lerde yüzlerce can alacaktır. Sol eğilimli bu hareketler genelde geri teperek arzulanan sonucun tam tersini doğurmuş ve sağcı, askeri diktatörlüklerin iktidarda kalmalarını sağlamıştır.

Avrupa ve Japonya’da faaliyet gösteren terör grupları da kapitalizmi tarihe gömme hedefi ne ulaşamamışlardır. Aynı dönemde, hayal kırıklığına uğramış milliyetçilikle sosyalist idealleri kaynaştıran *İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA)*, *Bask Euzkadi Ta Askatasuna (ETA)* ve pek çoğu *Filistin Kurtuluş Örgütü (PLO)* bağlantılı Filistinli gruplar, siyasi amaçlarına ulaşmayı başaramasalar bile seslerini duyurmayı başarmışlardır. Kimi terör gruplarının, İsrail’e karşı FKÖ’nün yürüttüğü mücadele ile özdeşleştirilerek İsrail-Filistin çatışmasının uluslararası terörizm problematiğine damgasını vurması ve bazı devletlerin terör örgütlerini dış politikalarında araç olarak kullanmak üzere destekledikleri iddialarının yoğunlaşması da bu döneme rastlar. Üçüncü Dünya ülkelerince ulusal kurtuluş hareketlerine gösterilen dayanışma nedeniyle,

1970'lerin başında ortaya atılan, terörizmin bastırılmasına ilişkin bir uluslararası anlaşma hazırlanması projesinin siyasi açıdan imkânsız olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı dönemde, bölgesel bağımsızlık hareketleri ile özellikle öğrenci çevrelerinde yaygınlaşan sınırdışı devrimci ideoloji arasında bağlantılar kurulacaktır (Çitlioğlu: 2006:92-95).

1980'lerde ise, Sovyet diplomatlarının Orta Doğu'da kaçırılmaya başlanmasıyla beraber uluslararası toplumun teröre bakışında yeni eğilimler belirir. Bu dönemde, Birleşmiş Milletler kararları, terörün hiçbir nedenle hoş görülemeyeceğine açıklık getiren hükümler içermeye başlar. Soğuk Savaş'ın sonlarına doğru, Gorbaçov yönetiminin, Orta Doğu'daki radikal gruplara askeri ve mali desteğini çekmesiyle beraber bu eğilim, ivme kazacak ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, koşullar ne olursa olsun terörizmi mahkûm eden kararlar almaya başlayacaktır. 1980'lerin ses getiren terör eylemleri arasında Tahran'daki ABD büyükelçilik ve konsolosluk personelinin rehin alınması (Kasım 1979-Ocak 1981), 847 uçuş sayılı Amerikan uçağının ve İtalyan Achille Lauro gemisinin kaçırılması (1985) ve Lübnan'da çok sayıda kaçırma olayı örnek gösterilebilir. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın raporlarına göre 1975-1985 yılları arasında yaklaşık 5000 uluslararası terör olayı kaydedilmiş, ölü sayısı 1983 yılında 720 ye ulaşmıştır. 1980'lerde, aynı zamanda Guatemala, Uganda, Güney Afrika, Doğu Timor, Şili, Kamboçya vb. ülkelerde yoğun devlet terörü uygulamaları kaydedilmiştir (Yılmaz, 2006:502-505).

2.1.3. Güncel Boyut

Terör kavramının en temel ve genel tanımını, daha önce siyasal içerikli düzenli şiddet eylemleri olarak yapmıştık.Eski görüntüsüne bakıldığında terörizm, genelde ideolojik bir amaç ya da bir ulusal kurtuluş mücadelesi gibi bir politik güdü ile yapılan bir olgu iken, artık sadece ideolojik ya da benzeri birtakım nedenlerle ortaya çıkan bir olgunun ötesine geçmiştir. Terörizmin yeni imajı bu görüntüden oldukça uzaktır. Geçmiştekinden farklı olarak terörizmin değişik motivasyonları değişik aktörleri, değişik destekçileri bulunmaktadır ve terörizm geçmişe oranla daha “öldürücü” olabilmektedir. Geçmişin, ideolojik veya etnik/ulusal ya da ayrılıkçı olarak nitelendirilen geleneksel

terörist grupları günümüzde yerini daha az ulusal ya da ideolojik olan gruplara bırakmıştır. Bu grupların organizasyon yapıları karmaşıktır. Üyelerinin daha gevşek bağlarla birbirine bağlı olması nedeniyle çözümleri de oldukça güçtür (Göçer, 2005:58).

1990'larla birlikte, terör kavramının temel mantığı değişmemekle birlikte, amaca ulaşma yollarındaki tanımlamalarda önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikleri daha net biçimde ortaya koymak için karşılaştırmalı olarak gelişmeler değerlendirildiğinde şu tespitler ortaya çıkmaktadır:

- 1990 sonrasında terörizmin niteliğindeki bir diğer değişim de, eylemlerin yöneldiği hedeflerdir. 20. yüzyılın sonlarına kadar terörist eylemlerin hedefi genellikle devlet adamlarıydı. Fransız Dışişleri Bakanı Louis Barthou ve Yugoslavya Kralı Aleksandr'ın 1934 yılında Marsilya'da öldürülmesi ve ABD Başkanı John F. Kennedy'den Hindistan Başbakanı Indira Gandhi'ye kadar daha pek çok devlet adamının hayatını kaybettiği suikastler, 20. yüzyıl terörizminin karakteristiğini yansıtıyordu (Primakov, 2004:543). Ancak son dönemde, özellikle 11 Eylül ve sonrasında, uluslararası terörizmin eylem aşamasında kişilerin yerini sembol hedeflerin (*Dünya Ticaret Merkezi, Pentagon vb.*) aldığı söylemek mümkündür.
- Terör eylemlerindeki şiddet boyutunun artmasının nedenlerinden birisi, teröristlerin eylem yapma deneyimleri ve kendilerine destek veren ülkeler sayesinde gelişmiş silahlarının artmasıdır. Bununla birlikte, eylemler sonucunda ölü ve yaralı sayısının artmasının en önemli nedeni, bu yeni nesil terörist örgütlerin eskiden daha az kanlı eylemler sonucunda eylemin yaptığı etkinin bugün ölü sayısında gerçekleştiği düşünceleridir (Hoffman: 1999:13). Bu konunun son boyutu olarak devletlerin teröre desteğinin artmasının ve teröristlerin halkın maddi desteğine bağımlılığının azalmasında, örgütlerin şiddet dozunun artmasının önündeki engellerden birisini kaldırdığını belirtebiliriz.

21. yüzyılın henüz ilk yıllarını yaşamının ertesinde terörizm, Soğuk Savaş döneminden

sonra yaşanan gelişmeler sonucunda yeni bir metodoloji ve çerçeve kazanmış, ayrıca, nasıl sona ereceği de oldukça belirsiz ve diğer ikisinden farklı karanlık dönemini yaşamaya başlamıştır. 1991’de SSCB’nin yıkılmasıyla galip taraf haline gelen batının lider ülkesi ABD,süphesiz 11 Eylül 2001 tarihinde terör örgütü El Kaide’nin ABD’de Dünya Ticaret Merkezi’nin ikiz kulelerine ve Pentagon’a yaptığı saldırıları milat edinmiştir. Sorunun artık bir küresel sorun olduğu, hem yapılan bu terörün dünyanın her yerinde olabileceği endisesi, hem de ideolojiyi islamiyet gibi dünyada oldukça fazla mensuba sahip bir din olarak seçmesiyle anlaşılmaktadır.Sözü edilen dönemde artık Soğuk Savaş olmadığı Kabul edilebilir ancak bu ve buna benzer örgütlerin varlığıyla yeni bir uluslararası savaş stratejisi doğduğunu söylemek yanlış olmaz. Batı, 11 Eylül 2001 tarihinde El-Kaide örgütünün ABD’deki hedeflere düzenlediği saldırılardan sonra terörizmle ilgili durumun ciddiyetini kısmen kavrayabilmiştir (Büyükanıt, 2002:45-51).

Yeni terörizm de rastlanılan olgulardan bir diğeri yeni grupların üyeleri açısından değerlendirilmesidir.Genelde, şehirlerdeki büyük hedeflere yönelik eylemler yapmalarına rağmen (*şehir gerillası*) yeni terörist grupların örgütlenme biçimi önceki örneklerden farklılıklar göstermektedir.

Bunun yanı sıra en önemli olgulardan birisi örgütlerin hiyerarşik yapılarında meydana gelen farklılaşmadır. Geçmişte, Leninist hücre modeline dayanan örgütlenme modeli bugün çok daha gevşek bir görüntü vermektedir. Son on yılda terörün ideolojik boyutlarındaki değişmelerden biriside örgütlerin ideolojik konumlanmalarındaki değişimlerdir.60’ lar ve 70’ler boyunca terör örgütleri çoğunlukla aşırı solcu ve aşırı sağcı kanatlarda yer almasına rağmen 1990’larda din, terörün özellikle de ideolojik boyutunda ön plana çıkan bir olgu olmaktadır.

Görüldüğü gibi Soğuk Savaş döneminden sonraki dönemde,yani son 30 yıldır terörizmin amacı, yöntemi,silahları ve stratejisi son derece değişmiştir (Deutsch, 1997:10-24). 1970'lerde teröristlerin amacı politik iken, 1980'lerde politik amaçlı terörizmin yanı sıra dini ve ekonomik amaçlı terör ortaya çıkmış, bu durum 1990'larda da devam ederek dini amaçlı terör halini almıştır (Chalk,1996:25).Dolayısıyla, terörizmin

tanımlanmasında politik amaçların yanı sıra bu amaçların da dikkate alınması gerekir (Kartha, 1999: 33-57). Laquer'e göre, günümüzde anarşik ve sol grupların terörü yerini aşırı sağcı gruplara bırakmıştır. Hatta bunun da ötesinde, etnik-bölücü motivasyonla terör hareketleri artmıştır. Etnik terör, ideolojik motivasyondan daha güçlü gözükmetedir, çünkü halk desteğini daha fazla almaktadır (Laqueur,1998: 89-98). 1970'lerde uçak kaçırma, rehine alma, bombalama, şantaj, fidye isteme gibi yöntemlere başvurulurken, 1980'lerde bu yöntemlere ek olarak kimyasal silahların kullanımı başlamış, 1990'larda ise bu yöntemlere potansiyel kitle imha silahları (*WMD*) ve istihbarat savaşı eklenmiştir (Medd, 1997:281-318). Terörizmin önlenmesini güçleştiren intihar saldırılarındaki artış da yeni bir olgudur (Laqueur, 1998:91). Kitle imha silahlarının (*WMD*), terörist saldırılarda biyolojik ve kimyasal silahların kullanılması daha fazla insanın zarar görme olasılığını ortaya koymaktadır (Bakshi, 1999: 17-32).

Günümüzde, dünya politikasında terörizmin politik olarak haklı görülmeyeceğini daha belirgin hale gelmiştir. Birçok büyük devlet kendi sınırları içinde terörizme mazur kalmaktadır. Terörizm çağımızın en zor küresel problemlerinden biridir ve uluslararası güvenliğin sağlanması ile doğrudan ilgilidir. Günümüzde terör uluslararası ilişkilerin normal olarak gelişmesinde istikrarsızlığa yol açabilecek unsurlardan biridir. Uluslararası kriz yaratan potansiyele sahiptir. Amaçlarına ulaşabilmek için teröristlerin nükleer, kimyasal, biyolojik veya başka yollara başvurma olasılığı tüm dünya toplumunu endişelendirmektedir.

Görüldüğü gibi “*terör ve terörizm*” üzerinde consensus sağlaması zor bir olgu olduğu için teorisinde de çok farklı yaklaşımlar mevcuttur. Hangi eylemin terörizm hangisinin direniş, kimin terörist kimin bağımsızlık savaşçısı olduğunun somut bir şekilde belirlenememesi bir yana, dünyada yaşanan terör eylemlerinin kaynağı ve hedefi konusunda dahi birbirine zıt yaklaşımlar vardır. İlk örnekleri çok eski olsa da, uluslararası boyuta taşınması ve önemli bir sorun maddesi halini almasıyla 20. yüzyılın ikinci yarısına rastlayan terörizm, 11 Eylül olaylarıyla birlikte 21.yüzyıla da damga vuracağını ve son derece karmaşık bir neden-sonuç ilişkileri sistemine dayanması nedeniyle önüne geçilmesi zor bir problem olacağını göstermiştir. En güçlü devlet(ler)in

en sağlam güvenlik sistemini aşabileceğini ve askeri önlemlerle önüne geçilemeyecek *sınırlar-ötesi* bir fenomen halini aldığını açıkça gösteren uluslararası terörizmle mücadelede uluslararası kuruluşların girişimleri önemli bir yer tutmaktadır. Küreselleşme ile birlikte sınırların anlamını yitirmeye başladığı günümüz uluslararası sisteminde, devletler için terörizmle mücadele tek başlarına yürütebilecekleri bir politika olmaktan çıkmıştır. Bu doğrultuda devletler, uluslararası kuruluşlar bünyesinde işbirliği çabalarına devam edeceklerini her fırsatta dile getirmektedirler.

2.2. Güvenlik

Belirli bir çerçeveyi tanımlamak açısından güvenlik ve onu somutlaştıran yapılar, birey seviyesinden ülke seviyesine kadar vazgeçilmezlik sınırını korumaktadır. Ancak, güvenliğin kendisine ait sınırlamaları daima genişleme İsteğiyle çerçevesini zorlamaktadır. Yaşanan olaylar ve ortaya çıkan ihtiyaçlar bu değişikliği çoğu kez zorunlu hale getirmektedir. Korunma isteğiyle ortaya çıkan ve koruma dürtüsüyle kurumsallaşma eğilimine giren güvenlik kavramı, yatay bir toplumsal ilişki noktasını yakalamakta zorlanmıştır. Bunun temelinde yatan, kamu güvenliği yaklaşımında görülen dikey tedbirler alma isteminin ortaya koymak istediği etkinliktir. Güvenlik değişimin etkilerinden en çabuk etkilenen bir esnekliği de beraberinde taşımaktadır.

Geleneksel olarak, birçok yazar güvenliğin tartışmalı bir kavram olduğu konusunda hemfikirdir. Bu yazarlardan birçoğu güvenliğin temel değerlere (*hem bireyler hem de gruplar için*) yönelik tehditlerden özgür olunması anlamına geldiği konusunda uzlaşmalar da analizlerin temel odağının “*bireysel*”, “*ulusal*” ya da “*uluslararası*” güvenlik mi olması gerektiği konusunda farklılaşmaktadırlar. Büyük ölçüde askeri açıdan tanımlanan ulusal güvenlik tarihsel olarak literatüre hâkim olmuştur. Temel ilgi alanı ise devletlerin kendilerine yönelik tehditlerle mücadele etmek için geliştirmeleri gereken askeri imkân ve kabiliyetler üzerine eğilimleridir.

Fakat son zamanlarda, bu güvenlik anlayışı eleştirilmiş ve birçok uluslararası ilişkiler uzmanı, ulusal güvenlik anlayışını diğer meseleleri de içerecek şekilde genişleterek, genişletilmiş bir güvenlik kavramı önerisinde bulunmuşlardır. Barry Buzan

(Buzan, 1983:214–242), siyasi, ekonomik, sosyal, çevresel ve askeri boyutları analizine dâhil etmiş ve güvenliği daha geniş bir uluslararası çerçevede tanımlamıştır. Bu, devletlerin sadece kendilerini referans alarak geliştirdikleri güvenlik politikalarını terk etmelerini ve komşularının güvenlik çıkarlarını da dikkate almalarını içerir. Buzan'ın çalışması, ulusal ve uluslararası güvenlik kaygılarının birbiriyle uyum halinde olup olamayacağı ve devletlerin işbirliğine yatkın bir şekilde hareket etmeye muktedir olup olmadıkları konularında tartışmalara sebep olmuştur.

Bununla birlikte, ulusal ve uluslararası güvenlik arasındaki bu gerilim, bütün güvenlik uzmanları tarafından kabul edilmemiştir. Diğer uzmanlar, devlete ve devletlerarası güvenliğe yapılan vurgunun, özellikle Soğuk Savaş'ın ardından dünya politikasında yaşanan temel değişimleri göz ardı ettiğini savunmaktadırlar. Bazıları için, birleşme ve parçalanmayı içeren çifte süreçler, “*toplumsal güvenliğe*” daha fazla dikkat edilmesini gerekli kılmaktadır. Buna bağlı olarak, Avrupa'da gelişen bütünleşme, ulus-devletlere dayalı klasik düzeni etkisizleştirerek, ulusları daha geniş siyasi çerçevelere (AB) maruz bırakmaktadır. Sovyetler Birliği ve Yugoslavya'nın dağılması, yeni sınır ve azınlık sorunları yaratmış ve bölgesel istikrarsızlığa yol açan ideolojilerin örgütlenmesine neden olmuştur (Kaldor, 1999:23). Bu nedenle, güvenlik uzmanlarının odağında, devletlerden ziyade etnik-milliyetçi grupların yer alması gündeme gelmiştir. Diğer yorumcular, ulusal ve uluslararası güvenliğe yapılan vurgunun, Soğuk Savaş sonrası dönemde embriyonik bir küresel toplumun ortaya çıkması sebebiyle artık uygun olmadığını savunmaktadırlar (Shaw, 1994:5).

Bu yorumculara göre, “*toplumsal güvenlik*” teorisyenlerinin yaptığı gibi ulus-devletin parçalanmasına işaret ederken, etnik-milliyetçi düzeydeki topluma değil, küresel topluma odaklanılması gerekmektedir. Günümüzde başat eğilimin, uluslararası terörizm, küresel finans sisteminin çöküşü, küresel ısınma ve nükleer kazalar gibi risklerle bağlantılı yeni tehlikeler içeren küreselleşme olduğunu savunmaktadırlar. Dünya onlara göre güvenliğe yönelik bu tehditler, büyük ölçüde ulus-devletlerin kontrolü dışında değerlendirilir ve bu tehditlerle sadece küresel bir toplumun ortaya çıkmasıyla uygun bir şekilde mücadele edilebilir.

2.2.1. Etimolojik Köken

Güvenlik kavramının anlamı geçmişten bugüne çok büyük bir değişim geçirmiştir. M. Neocleous, güvenlik kavramını Latince kökeninden başlayarak ele almış ve bugün taşıdığı anlama kadar açıklamıştır. M. Neocleous eserinde güvenlik (*security*) kelimesinin etimolojik köken olarak Latince “*securitas/securus*”den gelmekte olduğunu ve daha sonra “dert, tasa, kaygıdan azade olmak, sıkıntısız olmak” anlamına gelen “*sinecura*”dan türetildiğini ifade etmektedir (Neocleous, 2006:72). Bu doğrultuda güvenlik Latince köklerinde kaygı ve tehlikeden uzak olmak anlamında tanımlanmıştır ve olumlu bir anlam taşımaktadır.

Bu olumlu anlamı yanında 1500’lü yıllardaki kullanımlar oldukça farklı, hatta çelişkili anlamlar barındırmaktadır. *Oxford English Dictionary*, güvenliğin olumsuz bir hal olarak kullanımına dair birçok örnek vermektedir. Sözlükte güvenlik “*kayıtsız ve tehlikeli itaat*” olarak tanımlanmakta, örnek cümle olarak “güvenlik ölümlülerin baş düşmanıdır” ifadesi kullanılmaktadır. Güvenliğin içerdiği bu olumsuz anlam günümüzde kaybolmuştur, “*çünkü kayıtsız, tehlikeli ve günah dolu bir durum*” olmanın ötesinde güvenlik, düzenin en üst derecede önemli noktasını oluşturmaktadır (Neocleous, 2006:74).”

Güvenlik kavramına geniş bir bakış açısı ile tanımı değerlendirecek olursak, güvenlik; insanın doğumundan itibaren geçirdiği her bireysel ve toplumsal evrede kullanılan bir terimdir. Bu haliyle önemli bir yaşamsal zorunluluk durumunda olan güvenlik olgusu, birey için çeşitli kademelerdeki endişe bütününe ifade etmektedir. Bu bağlamda, güvenlik hemen her kişi, grup ya da kurumsal olgular için “*varlığını koruma ve sürdürme*” amacı ile yakından ilgilidir (Dedeoğlu, 2003:9).

Güvenlik kavramına uluslararası ilişkiler disiplini yaklaşımında uluslararası sistemde yer alan tüm aktörler büyüklük ve amaçlarına göre farklı güvenlik anlayışlarına ve arayışlarına sahiptirler (Dedeoğlu, 2003:10). Güvenlik olgusunu dar anlamıyla değerlendirilirse güvenlik var olma amacıyla çok yakından ilişkilendirilir ve vatanın bir silahlı güç tarafından tehdit ve istila edilmesine karşı savunulması zorunluluğu

çıkarmayacak önlemlerin alınması olarak anlaşılır(Caşın, 2007:63).

“*Güvenlik*” kavramını, hukuk ve siyaset felsefesinin merkezine oturtan Hobbes'a göre; bir devlet yapılanmasının en önemli meşruluk kaynağı, devletin, insanların acil gereksinimlerini karşılayabilmesidir. Hobbes düşüncesinde ivedi olan ve öncelikle giderilmesi gereken ihtiyaç ise, “*sivil barış*”tır (Hobbes, 1995:94). Bu durumda, sivil barışı kurup devam etmesini sağladığı ve böylelikle insanların “*güvenlik*” ihtiyaçlarını temin ettiği oranda bir devletin meşru olduğu kabul edilir. Bir başka anlatımla, yüksek bir meşruluk düzeyine sahip olabilmek için bir devletin yapması gereken temel şey, insanlara emniyetli bir ortam sunmaktır.

Zira insanlar, kendilerini korkudan ayrı kılan bir devletin yapıp etmelerini daha rahat kabullenirler. Buna karşılık, insanların korkularına bir son veremeyen ve onların her daim endişe içinde yaşamalarına neden olan bir devletin düşük profilli bir meşruiyeti bulunur ki, bu çeşit bir devletin ise, insanları kendi faaliyetlerine ikna etmesi son derece zordur. Bu kapsamda, bir devletin kendi iktidarını ve güvenliğini garanti altına almasının, yönetimi altında tuttuğu insanlara ne nispette güvenlik sağladığıyla direkt bağlantılı olduğunu söylemek mümkündür. İnsanların siyasal bir toplum haline gelmeden önce, her düzeyine çatışma ve şiddetin egemen olduğu bir doğal yaşam sürdürdüklerini belirten Hobbes'a göre, her bir insanın kendi bilek zorundan ve yaratıcılığında başka bir dayanağının bulunmadığı doğal yaşam, özü itibariyle bir “*savaş dönemi*dir.” Sürekli bir savaşın hüküm sürdüğü bu ortamda “çalışmaya yer yoktur; çünkü çalışmanın karşılığı belirsizdir. Ve dolayısıyla toprağın işlenmesine de yer yoktur; ne denizcilik, ne deniz yoluyla ithal edilecek malların kullanılması; ne rahat yapılar; ne fazla güç gerektiren şeyleri kaldırmak ve taşımak için gereken şeyler; ne yeryüzü hakkında bilgi, ne zaman hesabı; ne sanat; ne yazı; ne de toplum vardır. Hepsinden kötüsü, hep şiddetli ölüm korkusu ve tehlikesi vardır; ve insan hayatı yanz, yoksul, kötü vahşi ve kısa sürer (Hobbes, 1995:94).

Maslow'un ihtiyaçlar teorisinin alttan ikinci basamağında (Maslow, 2009) da yer alan güvenlik ihtiyacı farklı düzlemlerde ve farklı şekillerde ortaya çıkar. “*Güvenlik*”

sözlük anlamıyla, “*korku ve tehlikeden uzak olma hissi*”dir. Bu tanımdan güvenliğin bir fiziksel, bir de psikolojik boyutu olduğu çıkarımını yapmak mümkündür. Tarih boyunca, daha ziyade güvenliğin fiziksel boyutu üzerinde durulmuş ve devletlerin sınırlarını başka devletlerin saldırıları ve tehditlerinden uzak tutmak, devletlerin güvenlik anlayışlarının en önemli unsuru olarak belirlemiştir (Çağrı, 2002:58). Güvenlik kavramını daha iyi tanımlayabilmek için belli başlı diğer kavramlardan söz etmek gerekebilir.

Bunlardan biri **varlık** kavramıdır. Güvenlikten söz edebilmek için varlık (*mevcudiyet*) temel bir önkoşuldur. Var olmayan ve bir değer ifade etmeyen bir olgunun güvenliğinden de söz etmek mümkün değildir (Dedeoğlu, 2008:21-22).

Değer, güvenlilikle ilişkili bir diğer kavramdır. Değer taşıyan varlıklar bir şekilde tehdit altındadırlar. Bu nedenle korunmaları gerekir. Bireyin kendini ailesini çeşitli tehlikelere karşı koruması temel güvenlik ihtiyacını oluştururken, bunun ileri boyutunu, koruma alanının genişleyerek sahip olunan ve değer taşıyan çeşitli varlıkların da korunması ihtiyacını meydana getirir. Hatta bazen bu koruma, bireysel korunma ihtiyacının da ötesine geçerek temel koruma ihtiyacı haline alabilir. Burada dikkati çeken husus, sahip olunan zenginlik ve buna bağlı olarak gücün artmasıyla güvenlik ihtiyacının da buna paralel bir biçimde artış göstermesidir. Aksi ifadeyle, kaybedecek şeyi az olanın güvenlik ihtiyacının da az olacağını söylenebilir.

Buzan (Buzan, 2004), güvenliği, varlık ve değer kavramı üzerinde şu şekilde ifade etmektedir: “...bir konunun güvenlik konusu olması için, bir grup insan tarafından değer verilen bir nesneye yönelik belirgin bir tehdit olmalı ve bu tehdit acil önlemlerin alınmasını gerekli kılmalıdır...” Uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde kuramsal açıdan yapılan ilk kaydedeğer çalışmalara kaleme alan Arnold Wolfers’a (Tanrısever, 2005:108) göre güvenlik, kazanılan değerlere yönelik bir tehdidin olmaması halidir. Burada da yine güvenliğin fiziksel boyutuna önem verildiği ve ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Güvenliğin fiziksel boyutunun yanı sıra diğer taraftan psikolojik boyutu, her zaman fiziksel bir saldırı gibi somut tehditleri içermeyebilir. Bir devletin ve onun halkının kendini güvende hissetmesi, soyut yönleri olan ve farklı algılamalardan kaynaklanan bir

olgudur (Çağrı, 2002:58). Güvenlik kavramı, çoğu kez güvensizlik ihtimallerinin ortadan kaldırılması durumunu ifade eder. Bu güvensizlik durumlarının tehdit olarak görülmesi olarak da tanımlanabilir.

Ian Bellemy (Bellamy, 1981:100-105) güvenliği savaş yapmama hali, savaştan bağımsız olma hali olarak tanımlar. Arnold Wolfers'a (Wolfers, 1962:150) göre, güvenlik sahip olunan değerlere yönelik herhangi bir tehdidin bulunmaması ve böylece bu değerlere bir saldırı olacağı korkusunun bulunmaması halidir. Tehdit kavramının temel özelliklerinden biri ise, bir yanıyla gerçek olgu ve olaylara dayanması bir yanıyla da algı ve tahminlere göre şekillenmesidir. Tehdidin algı ve tahmin boyutu, gerçek olmayan ya da gerçekleşme ihtimali zayıf olan durumların da tehdit olarak kabul edilmesi olasılığını doğurur. Güvenlik olgusundan söz edilebilmesi için, varlığın korunması ve sürdürülmesine yönelik,

- *bir ya da birkaç iç tehdidin,*

- *ve/veya bir ya da birkaç dış tehdidin,*

- *ve/veya bu türden algılanmaların ve tahminlerin bulunması gerekmektedir (Beril Dedeoğlu, 2008:22-23).*

Uluslararası ilişkiler alanında güvenlik, bu kavramın günlük yaşamdaki kullanımından farklı bir anlam taşımaktadır. Toplum içerisinde güvenlik, sosyal güvenlik ve bireylerin fiziksel güvenliği anlamı taşırken, uluslararası alandaki güvenlik büyük ölçüde güç politikalarına dayalıdır. Bir konunun uluslararası güvenlik konusu olup olmadığına ilişkin ayırım geleneksel askeri politik yaklaşım içerisinde bulunabilir. Bu anlayışta güvenlik devletin bekasıyla ilgilidir ve buna yönelik yaşamsal bir tehdit söz konusudur. Bu güvenlik anlayışı, tehdidin ortadan kaldırılması için kuvvet kullanımı dahil olağanüstü önlemler alınmasını meşru görür (Buzan, 1998:21). Güvenliğin farklı boyutlarına yönelik tehditler de birbirlerinden farklılık göstermektedir. Askeri alandaki tehdit genellikle devletin varlığına yönelik bir tehdittir. Politik alanda devletlerin egemenliğine yönelik tehditler söz konusu iken, sosyal alanda tehdide maruz kalanlar

milliyet ve din gibi daha geniş yapılardır. Ekonomik alandaki tehditler bu alanın karmaşıklığını üzerinde taşır ve belirlenmeleri daha güçtür. Çevre konusundaki tehditler de genellikle ulusaşırı gelişen geniş bir çerçeveye sahiptirler (Buzan, 1998:22-24). Bu bağlamda, uluslararası ilişkilerde güvenlik kavramının temelde birkaç düzlemde (Beril Dedeoğlu, 2008:24-25) bulunacağı söylenebilir:

- Uluslararası sistemin bütünü ya da bütüne yakınının güvenliği,
- Coğrafi ya da işlevsel alt sistemlerin, bölgelerin güvenliği,
- Devletin güvenliği,
- Toplumun güvenliği,
- Toplumsal alt grupların güvenliği,
- Bireylerin güvenliği

Uluslararası ilişkiler tarihinin genel anlamda bir çatışmalar tarihi olduğunu söylemek mümkündür. Bu kapsamda güvenlik kavramı da uluslararası ilişkilerin doğasında hep var olmuştur. Bunun yanı sıra, ele alınan diğer kavramların çoğunluğu da doğrudan ya da dolaylı biçimlerde güvenlik kavramı içinde değerlendirilmiştir. Güvenlik kavramının arka planda sabit bir biçimde asılı durduğu görülmektedir. Uluslararası konjonktürdeki tehdit tanımlaması ya da algılamaları biçim değiştirdikçe, devlet aktörünün davranış biçiminde de değişiklikler meydana gelmektedir.

2.2.2.Arka Plan

“*Güvenlik*” terimi batı geleneğinde zihnin felsefi ve psikolojik durumunu ifade eden anlamında ilk olarak Cicero ve Lucretius tarafından “*securitas*” olarak yaratılmış ve 1. yüzyıldan itibaren de “*Pax Romana*” bağlamında temel bir siyasi kavram olarak kullanılmıştır. İlk çağlardaki güvenlik anlayışını belirlemek iki temel zorluk içermektedir. Öncelikle bu dönemlerde birbirleriyle etkileşim halinde bir uluslararası sistemin mevcudiyetinden bahsetmek mümkün değildir. İkinci olarak da henüz bu sistemin

aktörleri olan ulus devletler birer siyasi kurum olarak ortaya çıkmamışlardır. Yine de gerek tarih öncesi kavimlerin komşu kavimlerle, eski imparatorlukların komşu ülkelerle ve Yunan şehir devletlerinin birbirleriyle ilişkileri söz konusudur (Arıboğan, 2007:28-30).

Bu ilişkilerin temel konularından birini de güvenlik konusunun oluşturduğu kolaylıkla tahmin edilebilir bir olgudur. Nitekim realizmin ilk savunucusu kabul edilen Thucydides'in Peloponez Savaşları adlı eserinde bu dönemin güvenlik sorunlarına ilişkin yaklaşımlar bulunabilmektedir. Thucydides, Atinalılarla Spartalılar arasında çıkan savaşın temel sebebinin Atina'nın büyüyen gücü ve bunun Spartalılarda yarattığı korku olduğunu belirtmektedir (Eralp, 1996:34). Bu noktada Sparta'nın Atina'nın artan gücünü kendisine bir tehdit olarak algıladığı ve güvenliğini sağlamak için Atina ile savaş yolunu seçtiği anlaşılmaktadır.

Avrupa'da 14. ve 15. yüzyıllarda, siyasi ve ekonomik yapı büyük dönüşümler geçirmeye başlamış; soyluların durumlarının bozulması, kentli ekonominin ortaya çıkışı, Haçlı Seferleri, veba salgını ve Yüzyıl Savaşları'nın etkileriyle feodalizm çökmüş; mutlakiyetçi hanedanlık devletleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönemde ticaretin ön plan çıkması, sömürge imparatorluklarının kurulması ve merkantilist politikalar kralları siyasi güçlerini artırmak ve korumak için silahlanmaya itmiştir (Arıboğan, 2007:28-30).

16. yüzyılı değerlendirmelerine esas alan Machiavelli'ye (Machiavelli, 1952:36-42) göre devletin varlığını koruması ve sürdürmesi ile güç olgusu arasında doğrudan ve simetrik bir ilişki söz konusudur. Uluslararası sistem, devletlerin sürekli rekabetine dayanan bir çıkar çatışması ortamıdır ve dolayısıyla kaotiktir. Diğer bir ifadeyle, hemen tüm devletler birbirleri için birer tehdit durumundadır. Machiavelli'nin bu dönem üzerine yaptığı değerlendirmeler realist paradigmanın temel esaslarına katkı yapmıştır. 17. yüzyıl düşünürlerinden Hugo Grotius (Eralp,1996:47-50) ise uluslararası sistemi mutlak bir çatışma ortamı olarak ele almamakla birlikte, anarşik olarak değerlendirmektedir. Bu anarşinin nedeni ise, çoğul egemen devletlerin varlığının yanında ortak bir üst otoritenin bulunmamasıdır. Grotius ancak meşru savuma amacıyla yapılan savaş kabul eder ve savaşın belli kuralları (*savaş hukuku*) içinde yapılmasının gerektiğini vurgular.

17. yüzyılda yaşayan bir diğere önemli isim olan Thomas Hobbes ise keskin materyalist yaklaşımı ile dikkat çekmektedir. Hobbes insanları kendini koruma güdüsüyle hareket eden makineler olarak görmektedir. Hobbes'e göre insan ırkının doğal durumu herkesin birbiriyle savaş halinde olduğu durumdur. Kuralları uygulayacak bir gücün yokluğunda insan yaşamı tehlikeli ve fazlasıyla önceden kestirilemezdir. Hobbes, bu duruma en rasyonel cevabın herkesi saygınlıkla karışık korku içinde tutacak bir gücün yaratılması olduğunu söyler: *Leviathan*. Ama şaşırtıcı bir biçimde, Hobbes, ulusların arasındaki anarşi durumuna en iyi cevabın dünya hükümeti olduğunu kabul etmez. Doğa durumunda insanların tanınması gerekli doğal hukuk kurallarının uluslararası toplumda devletler için de geçerli olduğunu söyler.

Hobbes'a göre eşitsizlikten güvensizlik, güvensizlikten de savaş doğar (Howard 1996:149). Doğa hali kişiler arası ilişkilerde katlanılmaz bir nitelik arz ederken uluslararası ilişkilerde katlanılabilir durumdadır. Hobbes'un toplumsal bir Leviathan önerirken uluslararası bir Leviathan önermemesinin nedeni de budur (Eralp, 1996:46-47). Böylelikle, katlanılabilir olan bu uluslararası ilişkiler bir savaş hali olarak kalacaktır. Bu durumda uluslararası ilişkiler devletlerin güç rekabetine sahne olacak; dostluk, yardımlaşma ve dayanışma oluşmayacaktır. Çoğul devletlerin varlığının tek güvencesi güç dengesi olacaktır.

İdealist eğilimlerin geliştiği kazandığı 18. yüzyılda güvenlik, savaş durumunun reddi ile özdeş tutulmaya başlamıştır. John Locke (Eralp, 1996:47-50), Hobbes'un aksine, doğa halinin bir savaş durumu olduğunu düşünmez. Ona göre, doğa halinde de karşılıklı yardımlaşma ve iş birliği mümkündür. İnsan doğası Hobbes'un işaret ettiği kadar kötü değildir. Locke zamanın devletlerarası ilişkilerini bir doğa hali olarak kabul eder, ancak bunu mutlaka devamlı savaş hali olarak nitelemez. J.J.Rousseau (Howard, 1996:149) ise Avrupa halkları arasında sağlam ve sürekli bir konfederasyon kurularak barış ortamının sağlanabileceği görüşünü savunmuştur. Rousseau'ya göre uluslararası toplum trajedisi, ortak bir egemen gücün varlığı, herkesin toplumsal çıkarına hizmet edecek iken, devletlerin bazen bu otoriteyi hiçe sayabilmeleri çıkarlarının gereklerinden kaynaklanmaktadır. Bu dönem düşünürlerinin önermeleri ve oluşan anlayışlar daha sonra

uluslararası kurumların gelişmesine ışık tutmuştur. Nitekim 20. yüzyılda ortaya çıkan Milletler Cemiyeti ve daha sonra Birleşmiş Milletler köklerin bu düşüncelerden almıştır.

Aynı dönemde aydınlanma çağının en büyük düşünürlerden Kant (Kant, 1984:112-127) ise uluslararası uyumu sağlamak üzere bir dizi kurala dayalı olan kalıcı barışı önermiştir. Bu kurallar, devletler için hukuki yükümlülükler olmamakla birlikte, ciddi olan barışı amaç edinen devletler için ahlaki yükümlülük teşkil eden kurallardır. Kant'a göre güçlerin ayrımı ilkesine bağlı cumhuriyetler kurulursa, bu cumhuriyetler barışa yönelik federasyonlar oluşturacak ve böylelikle uluslararası barış ortamına katkıda bulunacaklardır. Uluslararası hukuk kuralları oluşumunun temellerini bu düşüncelerde görmek mümkündür.

18. yüzyılda bu şekilde savaş ve çatışmaya engel olabilecek öneriler geliştirilmeye başlandı ve bu önerilerin tümünün devletin güvenliğinin uluslararası sistemin güvenliği ile birlikte ele alınabileceği düşüncesine dayandırıldığı görülmektedir. Bu anlayış genel olarak statükocu özellikler taşımaktadır. Ayrıca 18. yüzyılda güvenlik anlayışının kapsamı da genişlemeye başlamıştır. Bunun başlıca sebebi yaşanan devrimler sonucunda toplumsal aktörlerde meydana gelen değişimlerdir. Güvenliğe, birkaç devletin kendi aralarındaki mücadelesinin ötesinde anlamlar yüklenmiştir. Güvenlik, belirli maddi ve moral değerlerin korunması ve yaygınlaştırılması yoluyla da güç elde edilmesi anlamını kazanmıştır (Dedeoğlu, 2008:44).

Bu yüzyıl Fransız Devrimiyle ve bu devrimin oluşumuna fikirsel katkıda bulunan eğilimlerin ağırlığıyla iz bırakmıştır. Bu dönem ayrıca, ulus-devlet kavramının, ulusallık ve ulusal çıkar kavramlarının pekiştiği bir dönem olarak kendini göstermiştir. Ulusal ordu, vatandaş ordusu kavramları da bu dönemin ürünleri olarak tarihteki yerini almıştır. Günümüzdeki anlamda güvenlik kavramının askeri ve diplomatik araçlarla garanti edilmiş olarak devletle ilişkilendirilmesi politik kullanıma 18. yy. sonunda girmiştir (McSweeney, 1999:19). Bu, devleti bireye benzeten sosyal sözleşme yardımıyla olmuştur. Sosyal sözleşme teorisi, Locke ve Montesquieu gibi Rousseau tarafından bireysel güvenlik ve özgürlük talebinin bir ürünü olarak anlaşılmıştır.

19. yüzyıl başlarından itibaren toplumsal sistemik dönüşümler, güvenlik anlayışlarının içerisinde önemli bir yer kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde yaşayan Hegel'in deyimiyle, sistem birbirlerinden doğan zıtlıklardan oluşmaktadır ve zıtlıkların çelişkisi arttıkça gelişme ortaya çıkmaktadır. Her devlet, güvenlik ve savunma anlayışı çerçevesinde bir kapasite artırımına gittiğinde, diğer devletler kendilerine yönelik artan bir tehdit olduğunu algılar ve ona göre kendi güç ve kapasite artırımlarına yönelirler.

Jeopolitik yaklaşımın geliştirildiği 19. yüzyıl, güvenlik anlayışının farklı boyutlar kazanmasına yol açan diğer akımların da geliştiği yüzyıl olmuştur. Yeni bir düzen öneren Marks ile onun yolunu izleyenlerin ve “*yapısalcı tezler*” denen yaklaşımların esası, sınıflar arası mücadeleye dayanmaktadır. Onlara göre tarih, toplumsal sınıfların mücadelesi tarihidir. Üretim güçleri ve ilişkileri, sistemlerin temel dinamiklerini oluşturmakta, ekonomi ise sistemin belirleyicisi olarak kabul edilmektedir. Marksçı anlayışa göre var olan mekanizmalar eşitsizliğin kaynağını oluşturmakta, eşitsizlikler de kaosa neden olmaktadır. Diğer bir ifade ile eşitsizlik, temel bir toplumsal tehdit olarak kabul edilmektedir. Eşitsizliğin ortadan kaldırılması, toplumsal güvenliğin temel amacıdır ve üretim, güç ve ilişkilerinin yeniden yapılandırılmasına ve eşitsizliğe yol açanların bertaraf edilmesine bağlı kılınmaktadır (Dedeoğlu, 2008:45).

Belirli bir örgütlenmeyle uluslararası sistemdeki bütün devletlerin uyacakları kuralları geliştirerek sürekli barışın sağlanması amacı, çok eski dönemlerden beri birçok düşünürü kaynaklık etmiştir. 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında, belirli bir örgütlenme aracılığıyla, devletlerin birbirleriyle olan sorunlarını uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde çözmelerinin sağlanması, bu yolla da sürekli bir barış ortamının yaratılması çabaları, düşünce düzeyinden uygulama düzeyine geçirilmeye başlanmıştır (Sönmezoğlu, 2002:12). İdealizm, evrensel bir barış önermesi üzerine yapılanmıştır.

1914-1918 sonrasında ABD ve İngiltere’de geliştirilmiş bir akım olan idealizmi savunanların amacı, savaş sonrası statükoyu tanımlamak olmuştur. Savaşa yol açan koşulların devletlerin birlikte davranmasıyla ortadan kalkacağı ana teması üzerine oturan idealizm, liberalizm ile beslenmiş, üniversiteler yoluyla işlenmiş ve yaygınlaştırılmıştır.

Kant ve Grotius'un önermeleri, ABD Başkanı Woodrow Wilson ile yeniden yapılandırılmış ve Wilson, demokratik rejimlerin, açık diplomasinin ve Milletler Cemiyeti'nin savunucusu olmuştur. Barışın düzenlenmesinin yanı sıra korunmasına da hizmet edebilecek bir uluslararası güvenlik gücü de öngörülmüştür. Güvenlik hareketleri, bir tür örgütlenme sürecini ifade etmektedir.

Uluslararası ilişkilerde, genel olarak örgütlenme, örgütlenen aktörlerin çıkarları doğrultusundaki bir “şey için”, ya da ortak tehdit olarak görülen bir “şeye karşı” gelişmişlerdir. İdealizmin “iyi” için “kötü” ye karşı anlayışı, bu anlamda önemli bir kolaylık sağlamış ve her güvenlik hareketi, kendi “iyi”lerini Wilsoncu anlayışla tanımlayarak “kötü”yü de belirleme olanağı kazanmıştır (Dedeoğlu, 2008:51-54). Herkesçe kabul edilecek bir adalet anlayışının yerleşmesi gerektiğini de vurgulayan Wilson, uluslararası işbirliği, serbest ticaret, demokratik yönetimler ve ulusların eşit bir şekilde temsil edildiği bir uluslararası örgüt sayesinde daimi barışın tesis edileceğini savunmuştur. Bununla birlikte Wilson'un, hem barışçıl bir dünya düzeni yaratmak projesi dahilindeki fikirleri, hem de başkanlığı döneminde izlediği politikaları, bir çok çevre tarafından yoğun eleştiri bombardımanına maruz kalmaktan kurtulamamıştır (Arı, 2002:161).

İnsanlık için onarılması güç ve ağır yaralar açan Dünya Savaşlarının ikincisine engel olamayan Milletler Cemiyeti yerine, yine dünya ölçeğinde yeni bir örgütlenme istek ve iradesi savaş sırasında hız kazanmıştır. Böylece uluslararası barış ve güvenliğe hizmet edecek evrensel nitelikli ikinci önemli girişim, 2'nci Dünya Savaşı sonrasında Birleşmiş Milletler Antlaşmasıyla (BM) hayata geçirilmiştir. Antlaşmaya göre üyeler diğer ülkelerin ülke bütünlüğü ilebağımsızlığına karşı güç kullanmaktan ve tehditten kaçınacak, örgüte üye olmayanlar da barış ve güvenliğin gerektirdiği ölçüde antlaşma ilkelerine uymaya zorlanacaktır (BM Antlaşması, 1982:1-5). Uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanılması ise ancak BM Güvenlik Konseyi vasıtasıyla, uluslararası barışve güvenliği sağlamak amacına yönelik olarak kullanılabilir.

Aslında İkinci Dünya Savaşı, uluslararası sistemin güvenliği açısından iki önemli

düzen getirmiştir. Birincisi; güç dengesine dayalı ABD ve Sovyetler Birliği ile onların müttetikleri arasındaki iki kutupluluk; ikincisi ise batılı endüstriyel ülkeler ile Japonya arasında oluşturulan yoğun güvenlik, ekonomik ve politik kurumlardır (Ikenberry, 2001:162). Bir diğer deyişle savaş sonrasında dünya bloklaşmış, ortada BM gibi evrensel bir örgütlenme olmasına rağmen, savunma, güvenlik ve işbirliği amaçlı yeni arayışlara girilmiştir. Nitekim NATO, bu tür bir arayışın ürünü olarak ortaya çıkmış, NATO'nun karşıtı olarak ise komünist partilerin idaresindeki Doğu Avrupa ülkeleri tarafından da *Varşova Paktı* kurulmuştur. Bunun yanısıra AET, ASEAN gibi bölgesel düzeyde ekonomik ve siyasal alanlarda da işbirliği ve güvenlik organizasyonları oluşturulmuştur. Bu yapılanmaların özünde ulus devletlerin uluslararası sistemdeki varlıklarını koruma amacı yatmaktaydı.

Böylece, uluslararası güvenlik açısından ittifaklar sistemi tekrar uygulama alanı bulmuştur. Bir başka ifadeyle, İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişmeler, uluslararası sistemde güvenlik anlayışının *ulus-devlet* ve küresel boyutta adeta iç içe, iki düzlemde ilerlediğini göstermiştir. Soğuk savaş dönemine bakıldığında, güvenlik algılamasının, askeri, ekonomik, ideolojik ve siyasal temeller üzerine kurulduğu görülmektedir. Özellikle büyük devletler arasındaki askeri güce dayalı rekabet, uluslararası sistemin temel belirleyici unsuru olmuştur (Yinanç, 2002:86).

Nitekim bu dönemde uluslararası güvenliğin merkezine *caydırıcılık ve çevreleme* (Carroll, 2006:131-135) anlayışı oturtulmuştur. Buna göre herhangi bir aktör, sistemin istikrarını tehdit ettiğinde diğer aktörler biraraya gelip dengeleyici olarak hareket edecektir. Bu nedenle mevcut ve olası tehditleri karşılamak için döneme, daha çok askeri kabiliyetlerin artırılması eğilimi hâkim olmuştur. Ancak bu eğilim daha sonra eleştirilmiş ve ulusal güvenliği, uluslararası güvenlik ve global koşullar ile birlikte açıklayacak çalışmalar yapılmıştır (Oğuzlu, 2007:13). Bu döneme ilişkin olarak vurgulanması gereken bir diğer husus da, güvenliğin sağlanmasında istikrarın demokrasiden önce gelmesidir. Sistemin genel güvenliği adına demokratik olmayan rejimlerle stratejik ilişkiler geliştirilebilmekte, devletlerin istikrarı bireysel ve toplumsal adaletten önce gelmekteydi (Halliday, 2005:521). Nitekim Soğuk Savaş sırasında önce güvenlik sonra

özgürlük gelirken, bu durum 1990'lı yıllarla beraber önce özgürlük sonra güvenlik şeklinde algılanmaya ve tanımlanmaya başlanmıştır.

Soğuk savaşın sona ermesi ve küreselleşme sürecinin hızlanmasıyla birlikte uluslararası sistemin geleneksel güvenlik algılamasında sona ermiş ve dünya toplumu çok farklı güvenlik sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Herşeyden önce belirli ve tanımlı olan öteki (*tehdit*) ortadan kalkmış, yerine devlet dışı küresel örgütlenme biçimleri çıkmıştır. Ekonomik, siyasal, dinsel, etnik özellikler taşıyabilen ve genel olarak bir devlet ya da halkla tam olarak örtüşmeyen, yarı örgütlü hareketlerin rejimleri, halkları, siyasal oyuncuların davranış kalıplarını değiştirme yöntemi olarak kullandıkları araçlarda da çeşitlilik ortaya çıkmıştır. Oyuncuların tümünün açık ve tanımlı, araçların da çeşitli ve izlenemez nitelikte oluşu, güvenlik sorunsalının alanını bireyden küresel düzleme kadar çok geniş bir çerçeveye taşımıştır (Aydınlı, Rosenau, 2005:43).

Söz konusu koşullar, iç politika-dışpolitika ayırımını ortadan kaldırırken, içgüvenlikle dış güvenlik konularını da doğrudan paralel hale getirmiştir. Böylece, başta küresel terörizm olmak üzere, tamamı asimetrik tehditler olarak tanımlanan yeni belirsizlikler uluslararası ilişkilere hâkim olmaya başlamıştır.

Güvenliğin çok boyutlu kavramlar olduğu açıktır, ancak yeni dönemle beraber güvenliğin farklı boyutları ilk kez bu denli ön plana çıkmıştır.

2.2.3. Güncel Boyut

Güvenlik kavramı, günümüzde ulus-devletler arasındaki ilişkileri düzenleyen temel belirleyici unsurların başında gelmektedir. Sürekli bir güvenliğin tesis edilmesi temel amaç olmakla birlikte, güvenlik kavramından ne anlaşılması gerektiği, güvenliğin sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiği konusunda bir görüş birliğinin (*consensus*) bulunmadığından daha önce bahsetmiştik. Uluslararası ilişkilerin klasik yaklaşımında “*Siyasal gerçekçilik*” ya da “*realist yaklaşım*” olarak adlandırılan güvenlik, gücün bir uzantısıdır. Bu yüzden güçlü olduğunuz zaman, bir güvenlik yapılanmasını tesis eder ve kendinizi güvende hissedersiniz. Güvenliği barışın bir sonucu olarak ele alan idealistlere

göre ise, güvenlik, ancak hukukun ve kurumların normları tesis edildiği veya uygulandığı zaman sağlanabilir (Çomak, 2006:99).

Günümüzde güvenlik, sadece savaştan korunmak veya savaşı engellemek olarak anlaşılmamakta, bunun yanında hayatta kalabilmeyi ve refahı etkileyecek tehlikelerden korunmayı da içermektedir. Artık savaştan korunmanın tek yolu askeri tehditlere karşı koymak değildir (Çomak, 2006:104). Bu yollar bir çok unsuru içine alarak karmaşık hale gelmiştir. 21. yüzyılda güvenlik, küresel düzeydeki tüm gelişmelerden etkilenir hale gelmiştir. Bunların başında da dünyanın ekonomik/siyasal sisteminin yapısı gelmektedir. Global düzeyde eskiden Doğu-Batı arasında uzanan çatışma eksenini, bugün ise Kuzey-Güney doğrultusuna kaymıştır. Bunun başlıca nedeni de, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki refah düzeyi, gelişmişlik/endüstrileşme seviyesi ve yaşam tarzlarındaki derin uçurumlardır (Çomak, 2006:101).

Güvenlik kavramının değişimine paralel olarak, soğuk savaş sonrası ortaya çıkan ve devletlerin mevcut güvenliklerini etkileyen en önemli gelişmelerin başında, tehdit kavramının değişmesi gelmektedir. Eski dönemin karşı bloğun saldırısından korunmayı hedefleyen nükleer caydırıcılığa dayalı tehdit algılaması yerini, daha belirsiz ve güvenliksiz (*insecurity*) bir ortama bırakmıştır. Bu nedenle başta küresel terörizm olmak üzere, tamamı asimetrik tehditler olarak tanımlanan yeni belirsizlikler uluslararası ilişkilere hâkim olmaya başlamıştır. Gerçekte güvenliğin çok boyutlu bir kavram olduğu önceden de tartışılmış bir konudur. Ancak yeni dönemle beraber güvenliğin farklı boyutları ilk kez bu kadar ön plana çıkmıştır (Tunçsiper, 2006:120).

11 Eylül sonrası, uluslararası ilişkilerdeki aktör tanımlaması da ciddi olarak sorgulanmaya başlanmıştır. Uluslararası sistemde aktör olabilmek için sistem içi ilişkilerde tamamlayıcı değil, belirleyici bir güç kapasitesine sahip olmak gerektiği kabul edildiği için, küresel terör örgütleri olarak kabul edilen El-Kaide gibi örgütler artık sistem içerisinde birer aktör olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, sınır algılamaları da coğrafi sınırların ötesine geçmekte, kendi sınırları içinde ulus-devletinde de güvenliği sorgulanır hale gelmeye başlamıştır. Öncelikli olarak 11 Eylül sonrası en dikkat çekici gelişme,

soğuk savaş sürecinde komünizm olarak lanse edilen tehdidin, bu saldırılarla beraber, büyük oranda “İslam tehdidi”de içeren terör tehdidine dönüştürülmesidir. “Fundamentalist İslam” ya da “İslami Terör” olarak isimlendirilen kavramların çok sık telaffuz edilmesi de bunu doğrulamaktadır. 11 Eylül ABD gibi bir süper gücün bile, tam anlamıyla güvende olmadığını ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle ABD yönetimi hızla terörle mücadele politikasına başlamıştır. Bu durum, terörizmin uluslararası ilişkilerin temel sorunlarından biri haline dönüşmesine yol açmıştır. 11 Eylül 2001 saldırıları AB dış politikası için de şok olmuştur. Bir gün içerisinde, Genel İşler Konseyi olağanüstü toplanmış ve AB’nin ABD’ye tam destek verdiğini ve onunla tam bir dayanışma içinde olduğunu gösteren bir bildiri yayınlamıştır.

Kasım 2003 İstanbul ve 11 Mart 2004 Madrid’de saldırılarında 200’den fazla insanın ölümüne yol açan saldırıların ardından, İngiltere’de de etkili olan eylemler, uluslararası terörizmin çapının ne denli genişlediğinin kanıtı olmuştur. AB içerisinde özellikle ABD’nin Irak müdahalesine destek veren ülkelerin El-Kaide tehdidiyle yüz yüze gelmeleri de, birliğin terör politikalarında daha etkin kararlar alınmasını zorunlu kılmıştır. Bu olaylar sonucunda AB’nin terörizme (Rupp, 2003:46) mücadeledeki bakış açısında değişimler olmuş, terörizmle mücadele ODGP alanına entegre edilmiştir (Özcan, 2007).

Uluslararası terörizmin boyutlarının bu denli artmasının şüphesiz birçok nedeni vardır. Örneğin; birçok çevrede küreselleşmeye duyulan tepkiler, teknolojik gelişmelerin terör örgütlerinin işini kolaylaştırması, bazı devletlerin terörü görmezlikten gelmesi veya destek olması, terörizme destek veren kitlelerin sayısının artması sayılabilir. Bu olguların yanında yasadışı yollara da el atarak uyuşturucu ve silah kaçakçılığı gibi işlerle maddi olanaklar sağlayan terör örgütleri, hem eylemlerinin biçimlerine çeşitlilik katmış, etkilerini arttırmış, hem de en ciddi tehdit unsuru olarak uluslararası ilişkiler sahnesinde yerlerini almışlardır. Küreselleşme, “yaklaşık tüm toplumları, ülkeleri, organizasyonları, aktörleri ve bireyleri -tabi ki farklı değer yargularıyla, çift taraflı bağımlılıkların kompleks sisteminin içine çeken-sınırlar ötesi etkileşimlerdeki bir artışı ve yoğunlaşmayı ifade etmektedir (Lauffer, 2001:42).

Fakat çoğunlukla, “Batının başta siyasal ve ekonomik olmak üzere tüm yapıları ve değerleriyle dünya çapında yayılması olarak ifade edilen küreselleşme, siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel alanlara ilişkin olarak 20. yüzyılın son on yılına kadar olan klasik tanımlamaların kökten değişmesine yol açmıştır (Erhan, 2003:77).

Küreselleşme, tek başına bir güvenlik tehdidi olarak ifade edilemez ancak, güvenlik algılamasına yaptığı etki oldukça büyüktür. Saldırganın muhatabından göreceli olarak daha zayıf olmasına karşın muhatabının zafiyetlerinden yararlanmaya yönelerek oluşturduğu tehdit olarak tanımlansa ve her ne kadar “*asimetrik tehdit*” Batı tarafından güçsüzün güçlüye yönelttiği tehdit olarak tanımlansa da, ekonomik saldırı, etnik ayrımcılığın körüklenmesi gibi farklı şekillerde güçlüden güçsüze doğru da yöneltilmekte ve ekonomik, politik ve sosyal sistemlerdeki huzursuzluğu tetiklemektedir (Taşgın, 2003:86). Bu nedenle, küreselleşmenin dünyada hakim güçlere karşı bir tehdidin oluşmasına yol açtığı için güvenliğe karşı bir tehdit olarak kabul edilmektedir.

Belli durumlarda küreselleşme, güvenlik tehdidini azaltan, bazı durumlardaysa da arttıran bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. 11 Eylül saldırıları bu nedenle terörün küreselleştiği şeklindeki yorumlar için iyi bir örnek oluşturmaktadır. Bu nedenle küreselleşme-güvenlik ilişkisi uluslararası ilişkilerde özellikle son dönemde ele alınan konulardan biri haline gelmiştir. Pek çok çalışmada küreselleşmenin güvenlik gündemini daha karmaşık ve sorunlu hale getirdiğini iddia ederek bu kavramın olumsuz sonuçlarını kuvvetle vurgulamıştır. Örneğin; küreselleşme olgusunu inceleyen Giddens, küreselleşmeyi dünya kapitalist ekonomisi, ulus devlet sistemi, dünya askeri düzeni ve uluslararası işbölümü bağlamında tartışmakta ve en önemli rolü ise küresel olarak kendini etkin kılan kapitalist ekonomiye vermektedir. Ona göre küreselleşme aslında kapitalizmin dünyayı etkisi altına alma çabasıdır. *Ulus-devlet* sistemini her devletin küreselleşme olgusundaki yerini, o devletin sahip olduğu refah düzeyi ve askeri gücü ile sınırlar. Bu durum bir başka önemli noktanın altını çizmeye de olanak verir. Küresel gelişmeler, post modern söylemlerin ifade ettiği gibi, modernitenin karşıtı değil, onun bir devamı niteliğindedir. Başka bir ifade ile, günümüzdeki küresel gelişmeler aslında modernitenin

küresel düzlemde yansımasıdır (Erkızan, 2002:61).

90'lı yıllarda uluslararası ilişkilerde yaşanan değişimler, sosyalist ülkelerdeki çöküş sonrası Yugoslavya ve diğer Balkan ülkelerinde yaşananlar, Körfez Savaşı ve Ortadoğu'da yaşananlar, İsrail-Filistin çatışmaları gibi, şimdilerde Afganistan, Iraktaki iç karışıklıklar, Türkiye'nin olası bir sınır dışı operasyonu, düşmanını arayan savaşlar, yeni sorunlar ortaya çıkaracaktır. Göç bu sorunlardan bir tanesidir. Bu oluşumlar pek çok durumda zorunlu göç yaratmakta ve dolayısıyla da günümüzün göç yılları olarak adlandırılmasına neden olacak düzeyde hızlı nüfus hareketlerine yol açmaktadır. Bu nedenle bu sorun, günümüz Batı Avrupa ve gelişmiş ülkeleri için şimdilerde üzerinde en fazla tartışılan konulardan biri haline gelmiştir (Tunçsiper, 2006:128-129). Zorunlu göç ise, çok eskiye dayanan bir sorun olmakla birlikte, 20. yüzyılın son yıllarında önemli boyutlar kazanmıştır. Bölgesel çatışmaların artması (*etnik, dini*) bu sorunun ortaya çıkışında en önemli etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar, Dünya üzerinde toplam olarak yaklaşık 50-60 milyon kişinin, hukuki açıdan, zorunlu göç mağduru olduğunu kabul etmektedir. Bu nedenle; mülteci hareketleri öteden beri siyasal ve askeri çatışmalarla çok yakından bağlantılı olmakla beraber zorunlu göç olayı son yıllarda, giderek artan bir biçimde ulusal ve bölgesel güvenliği etkilemektedir (Öke, 2003:48-49).

Nükleer çağda, silahsızlanma ve silahların denetimi konuları eski dönemlerde olduğundan daha farklı bir anlam kazanmıştır. Bu silahların tahrip gücünün büyüklüğü, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki silahsızlanma ve silahların denetimi çalışmalarının çoğunun bu alana kayması sonucunu doğurmuştur. Bu durumda, silahsızlanma ve silahların denetimi çalışmalarının bir dış politika aracı olarak kullanılması, esas itibarıyla ABD ve SSCB açısından söz konusu olmaya başlamış, zaman zaman ikinci derecede nükleer güçler olan İngiltere, Fransa, Çin Halk Cumhuriyeti ve kendi nükleer güçlerini geliştirmeye çalışan bazı ülkeler de benzer çabalara yönelmişlerdir. Ancak, bu çabalar bile nükleer silahların tümülkeler için tehdit oluşturmasını engelleyememiştir.

Avrupa kıtasını ve özellikle onun temsil edildiği kurum olan AB'yi tehdit eden

küresel tehditler dışında, Avrupa'nın kendi içyapısından kaynaklanan bazı sorunlar da bulunmaktadır. Soğuk savaşın sona ermesi yeni güvenlik risklerini de beraberinde getirmiştir. Özellikle çevre sorunları, organize suçlar, uluslar arası uyuşturucu trafiği, bu dönemde öncelikli olarak gündeme getirilmiştir. Ancak bu dönemin, Demirperde ülkelerinin NATO ve AB bünyesine, en az zararlar dahil edilmeleri sonucunda küçük sorunlarla atlatılmış, bu olgular ise Avrupa'ya yönelik en ciddi tehdidin eski Varşova Paktı bölgesinden geleceğini göstermiştir. Avrupa tarihi açısından büyük öneme sahip olan Balkanlar, soğuk savaş sonrasında özellikle yaşanan etnik çatışmalarla gündeme gelmiştir.

Bununla birlikte 2000'li yıllarda Balkan ülkelerinin NATO'ya ve AB'ne üyelikleriyle beraber, bölgede istikrarlı gibi görünse de, bölge ülkeleri coğrafi konumları nedeniyle Avrupa güvenliği açısından hassaslığını ve önemini korumaktadır. Bu ülkelerin coğrafi konumları olası bir savaşta veya istikrarsızlık durumunda bölgede dengeleri etkileyebilecek ve değiştirebilecektir. Örneğin, Balkanların güvenliği konusunda Sırbistan'ın özel bir yeri vardır. Balkanlarda, Sırbistan'ın AB eğilimini kaybetmesi, bölgede istikrarsız bir görünümündeki bu ülkenin, diğer ülkelerdeki Sırlarla birleşmeye varabilecek uygulamalara girişmesine yol açabilecektir. Bu nedenle Avrupa güvenliği için bölge ülkelerinin AB ile ilişkilerinin önemi büyüktür.

3) KITA AVRUPA'SINDA GÜVENLİK SORUNLARI

Güvenlik kavramı dünyanın ulaştığı küresel dönemde farklılaşmakta; yöntem, araç ve mantık olarak yeni biçimler kazanmaktadır. Bu anlayış değişikliğinin AB çerçevesindeki güvenlik tartışmaları açısından da değerlendirilmesi gerekmektedir (Akdoğan, 2004:185). Bu bağlamda, üye ülkeler beraber karar alabilecekleri, birlikte hareket edebilecekleri ortak organizasyonlar kurmuşlardır. Ortak güvenlik anlayışının geliştirilmesi ile bölgesel terör örgütlerine, uluslararası örgütlenmeye veya eylemselliğe yönelen terör örgütlerine karşı çeşitli yaptırımlar uygulanmaya başlanmıştır.

Siyasal terör araştırmaları, terör dinamiklerinin anlaşılmasının ve güvenlik anlayışının oluşmasının terörle mücadelenin en önemli bileşenlerinden olduğu konusunda

hem fikirdir. MÖ. 480’de yazıldığı tahmin edilen ve çevirmeni Thomas Cleary tarafından “savaşmadan zafer ve çatışmanın fiziği, siyaseti ve psikolojisini kavrayarak asla saldırılamayacak güce sahip olmanın amaçlandığı” olarak tanımlanan, ünlü savaş öğretisi yazarı Sun Tzu, ‘Savaş Sanatı’ eserinde “Eğer kendini ve düşmanını tanıyorsan bütün savaşları kazanırsın” diye öngörmüştür (Sun Tzu, 1992). Bu öngörü, tüm çatışma modelleri için uygulanabilmektedir. Özellikle şiddet boyutu yüksek global terör örgütleri ile mücadelede takip edilen ve edilmesi gereken bir felsefedir. Dolayısı ile küresel terör veya bölgesel terör ile mücadelede, ülkelerin ortak güvenlik anlayışı geliştirmeleri kadar, geliştirilecek güvenlik anlayışının terör olgusunun modellenmesine, yani tarihi gelişim sürecinin birçok açıdan incelenmesine bağlı olduğunun anlaşılması önemlidir.

Küresel terör terminolojisi 1980 sonrasında bölgesel eylemsellik gösteren terör örgütlerinin farklı ülkelerde yapılanmaya veya eylemselliğe başlamasının ardından tanımlanmıştır. Dolayısı ile küresel terör, gelişen teknolojik imkanlar doğrultusunda form değiştiren bölgesel terör örgütlerinin yeni adlandırılmasıdır. Bu açıdan bakıldığında terörün değişen yüzü karşısında AB ülkeleri ortaya çıkan güvenlik paradigmasını küreselleşmenin etkileri altında çözüme kavuşturmak zorundadır.

AB projesi ister küreselleşmenin dış etkileriyle olsun, ister projenin genel yönetimi içinde yeni adımlar atarak oluşsun AB’nin biçimi hakkında karar veren temel aktörler ulus devletlerdir. Ulus-devletler de bu kararları verirken kendi varlıklarını ve egemenliklerini korumak bakımından çok hassastırlar. Onların meşru görmedikleri düzenlemelerin yeniden gerçekleşmesi zordur. AB de kararların verilmesi uzun müzakereler gerektirmektedir (Tekeli, İlkin, 2000:556).

AB’nin uluslararası düzenlemeci bir devlet olarak adlandırılması bazı karşılaştırmaları gerekli kılmaktadır. Hem küreselleşme, hem AB’nin oluşumu olsun, her ikisi de yeni düzenlemeler getirerek ulus-devletin aşılma sürecinde adımlar atmaktadırlar. Bu iki sürecin karşılaştırılması ve birbirine göre konumunun saptanması yeni kestirimler yapmamıza olanak sağlayacaktır. AB’nin ulus-devleti aşma sürecinde geldiği nokta, küreselleşmeye göre çok ilerisindedir. AB’nin karar alma mekanizmaları görece gelişmiş ve görece olarak hızlı karar üretme kapasitesindedir. Kurumsal yapısı ve karar verme alanları kurumsal bir niteliğe sahiptir. Bu nitelikleri dolayısıyla AB’nin ele alışlarını

yönetişim kavramından çok yönetim kavramı ile nitelemek doğrudur (Tekeli, İlkin, 2000:570).

AB globalleşmenin meydana çıkardığı koşullara en kolay uyum gösterebilecek bir idari yapı önerisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bünyesindeki devletleri yeni koşullara uymaya, yitirilen mutlakiyete direnmek yerine bu koşullara göre yapılanmaya zorlamaktadır. Bununla beraber, genişlemiş bir AB'nin artık derinleşmeyi kendisine hedef seçmesi gerektiğini ileri sürenler vardır, onlara göre ancak derinlik kazanmış bir Avrupa Birliği siyasi, ekonomik, kültürel ve dış politika sorunlarını çözebilir veya onlara ortak çözüm arayışları bulabilir (Alkan, 2005:77) . Derinleşmenin siyasi düzlemde kendisini hissettirebilmesi neticesinde Birlik politikaları sağlıklı bir şekilde sürdürülebilecektir.

Diğer taraftan AB'nin genişlemesi, AB'nin üyelerinin çok farklı özellikler taşıması durumunda derinleşme amacıyla ters düşebilmektedir. Genişlemeden sonra siyasi entegrasyonun derinleşmesi veya “*status quo*” nun korunması ancak AB üyelerinin arasındaki çıkarların uyumu korunarak sağlanacaktır (Arsava, 2003:11). Bu da yine küreselleşme bağlamında üye devletlerin birbirine daha yaklaşımlarını gerektirdiği gibi AB'nin yatay entegrasyonu çıkarların uyumlaştırılmasını netice verecektir. Bu anlamda, genişleme politikasını benimseyen ve kendini medeniyet projesi olarak nitelendiren AB'nin Avrupa ortak değerlerinin paylaşılmasında geniş bir vizyona sahip olması gerekmektedir (Arsava, 2003:14).

“Yeni Avrupa” diye adlandırdığımız Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin entegrasyonu sonucu genişleyen 27 üyeli Avrupa’da Avrupa siyasi istikrarının sağlanacağı değerlendirilmektedir (Alkan, 2005:69). İç güvenlik alanına yeni hassasiyet Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkelerinin daha da bütünleşmesine yardımcı olmaktadır. Müstakbel yeni ülkeler, sınır aşan tehditlerle mücadelede AB'nin istediği ölçütte temel ortakları olarak kabul edilmektedir.

Böylece, Avrupa kıtasında bir ortak değer sistemi, barış, refah, güvenlik ve daha pek çok alanda hayal edilen noktaya gelinip ideal Avrupa yaratılmış olacaktır. Uzun

dönemde ekonomik bütünleşme ve gelişmeye dayanarak ve liberal demokrasi ile bir dizi Avrupa işbirliği kurumlarının tam üyeliğine dayalı siyasi istikrarı getirerek AB, artık NATO ile “Batı Avrupa Birliği”ni de içerecek şekilde “*Avrupa Güvenliği*”ni kurma yolunda olabilecektir (Taylor, 1994:183).Tabi bu durum daha sonradan değişebilir. Ekonomik politikaları gerçekleştirmek amacıyla başlayıp gittikçe siyasi bir oluşuma doğru hareket etmekte olan AB (Çarıkçı, 2001:309) genişlemeyle beraber, global alanda meydana gelen gelişmelerden sonra ortak dış ve güvenlik politikası, terörizm, organize suçlar, vize, göç ve iltica gibi siyasi yapılanmayı ilgilendiren iç güvenlik konularında da bütünleşmeye gitmektedir. Bu bütünleşmenin temel amacı, olası sorunlara karşı daha kolay bir şekilde çözüm bulmaktır.

AB’nin oluşumunda önemli bir aşama olan iç pazarla beraber sınıraşan suç aktiviteleri ile nasıl mücadele edileceği konusunun gündeme gelmesi ile güvenlik konuları AB’nin gündeminde ilk sıralara taşınmıştır(Gamble, Payne, 1996:50). Dolayısıyla küreselleşmenin önemli bir bileşeni olan ekonomik boyut beraberinde güvenlik sorunsalının da dikkate alınması gerektiğini ortaya koymuştur.

Güvenlik kavramının AB açısından bir sorun olarak kabul edildiğinden söz edilmişti. Güvenlik çoğunlukla askeri ve savunma terimleri arasında yer almakta ve bu yüzden de içinden çıkılmaz bir şekilde bir devletin ulusal güvenliğine bağlı olarak değerlendirilmektedir. Avrupalıların çok taraflılıktan kast ettikleri şey ulusal güvenliğin uluslararası örgüt ve antlaşmalarla sağlandığı yeni bir küresel yönetim sistemidir. Diğer bir söylemle hareket alanının daha kolay olduğu iç güvenlik alanıdır.

Başlangıçta, Avrupa bütünleşmesi güvenlik sorunsalını dikkate almamıştı. Kriminal polis ve yabancılar polisi faaliyetleri ile sınır denetimi, terör ve uyuşturucu ile mücadele için stratejik danışmanlık konularını içeren iç güvenlik kavramının ortaya çıkması için 90’lı yılların başlarını beklemek gerekmiştir (Marchesin, 2003:429). İç pazar hedefinin bir yansıması olarak kişilerin serbest dolaşımı güvenlik algılamalarının yeniden sorgulanması gereğini ortaya çıkarmıştır.

Durumu daha da kötüleştiren bir olay, Avrupa’da sınırların kalkması ile ortaya

çıkan ve Avrupa kıtasını kapsayan bir sivil toplumun üye devletler, toplumlar ve bireyler üzerinde bir güvensizlik hali yaratmış olmasıdır. Birliğin genişlemesi ile birlikte hem güvensizlik hissi artmakta hem de yeni katılan ülkelerin sırtına, göç politikalarının uygulayıcıları ve denetleyicileri olmanın yanında mal ve insan hareketlerinin gümrük tarifeleri ve vergiler kapsamında denetlenmesini sağlama yükümlülükleri binmiştir (Segel, 2003:62).

Güvenlik konularında sorun, askeri işbirliğinin de çok ötesindedir. Buna karşın, iltica, mülteciler ve vizelerin verilmesine ilişkin düzenlemelerin iç koordinasyonunda sınırlı da olsa ilerleme kat edilmiştir. Fakat hem fikir olunan ortak kurallar çok kısıtlayıcı olduğundan bu kurallar farklı bir yaklaşımı ortaya çıkarmaktadır: “*Avrupa Kalesi*”(Fortress Europe); AB, vatandaşı olmayanların olası akınlarına karşı kendisini korumaktadır(Den Boer, 1996:390-409). Bir düşünceye göre, iç güvenliğe ilişkin “*Avrupa Kalesi*” yaklaşımı, genişleme çemberinde olan ve fakir siyasi açıdan istikrarsız komşu ülkelerin nüfuslarını engelleyebilmekte, kesebilmektedir. Bu bağlamda, güvenlik alanında işbirliği çalışmaları, yasadışı göçle mücadele alanında kendisini daha çok hissettirmekte ve bu alanda ortak güvenlik politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Güvenlik, devletlerin ve toplumların kendi bağımsız kimliklerini ve fonksiyonel bütünlüklerini sürdürme yeteneğine ilişkin bir kavramdır. Askeri, siyasi, iktisadi boyut dışında; insani, sosyal, kültürel ve çevresel boyutlara da sahiptir. Güvenlik, uluslararası/bölgesel düzeyde devlet birimi için de sınırlandırılarak kabul edilmekten çıkıp, birey, grup, toplum gibi varlıkların da bulunduğu perspektife kavuşturulmuştur.

Devletler, iç ve dış çevre koşullarını, güvenlik çıkarları gereği birlikte değerlendirmek durumundadırlar. Çevresel, insanî, askerî/stratejik, ekonomik ya da toplumsal meseleler, devlet düzeyinde olduğu kadar küresel ve bölgesel düzeyde de etkili olabilmektedir. Kapsamlı içeriği ve artan süjeleri nedeniyle güvenlik politikaları, çeşitlendirilmiş stratejilere ve farklı araçların devreye sokulmasına dayandırılmaktadır. Sınırların dokunulmazlığı ya da iç işlere karışmama ilkesi, evrensel değerler bağlamında (insan hakları ve özgürlüklerinin garantisi, demokrasinin yaygınlaştırılması, işleyen bir

hukuk düzeninin varlığı) devre dışı bırakılmaktadır. İç meseleler, evrensel değerleri tehdit eder mahiyette görüldüğünde, uluslararası güvenlik gündemine yükselerek, uluslararası baskının ve müdahalenin konusu olabilmektedir.

AB de, mevcut ya da muhtemel tehditler ve istikrarsızlık unsurlarını, öngörülebilirlik-önlenebilirlik kriterlerinin yanı sıra, yapısal-konjonktürel olması, süreli-sürekli olması, tarafları, unsurları ve boyutları, kullanılacak çözüm yöntemleri bakımından da detaylı olarak tanımlamaya ve bu doğrultuda gerekli politikaları geliştirmeye çalışmaktadır. Burada gözetilen husus; tehditlerin özelliklerine göre uygun politikalar ve araçlar geliştirerek hem Avrupa güvenliğine katkı yapacak kalıcı çözümlerin ortaya çıkarılması hem de AB sisteminin, Avrupa güvenliğinde daha güçlü rol oynamasını sağlayacak etkili bir konuma ve yeterli bir kapasiteye ulaşmasıdır.

3.1. Arka Plan

Tarihsel süreç içerisinde gerçekleşen olaylardan edinilen tecrübelerin yol açtığı temkinli davranma tutumu, insan hayatında olduğu kadar toplumsal yaşamında da özel önem teşkil etmektedir. Çeşitli milletler arasında ortak kültürel mirasa sahip olmanın getirdiği birliktelik duygusu, Avrupa'da ancak İkinci Dünya Savaşı'nın yaşanmasından sonra hissedilmiştir. Bu suretle, hayli geç denebilecek bir zamanda gerçekleşen veya gerçekleştirilmeye çalışılan Birleşik Avrupa ideallerinin bu denli gecikmesinin arkasında da hiç şüphesiz ki, Avrupa tarihindeki kanlı savaşlar bulunduğunu ileri sürenler bulunmaktadır. Aşırılık noktasına varan tarihsel bir hassasiyete sahip olmanın milletler üzerinde yarattığı mağduriyet psikolojisi, Avrupalı halkların Soğuk Savaş Dönemi'ndeki temkinli davranışlarını yansıtır nitelikte olduğu kabul edilebilir.

3.1.1. 1914 öncesi ve 1945 sonrası

İkinci Dünya Savaşı sonrası meydana gelen küresel bazdaki olayların oluşturduğu yeni güç dengesinin ve beraberinde getirdiği farklı güvenlik anlayışının kıta Avrupa'sındaki yansımaları, 1940'lı yılların sonlarına kadar götürülebilir. Gerçek anlamda Avrupa'da ortak güvenlik ve dış politika alanındaki yetersizlikler, 1991 sonrası

dönemin kendine özgü atmosferiyle farklı boyutlara ulaşacaktır.

Tarihsel husumetlerin ve iç dinamiklerin tetiklediği savaflara tanıklık eden Avrupa, Napolyon'dan Hitler'e kadar Birleşik Avrupa idealinin reel-politik eksene oturtulma isteğine sahne olmuştur. Bu idealin düşünsel zemini Orta Çağ'a kadar uzanmaktayken; aynı kültürel mirasa sahip olmanın avantajı, Avrupa merkezli iki büyük savaşın yaşanmasından sonra kullanılacaktır. Bu manada, günümüz AB'nin temeli olarak kabul edilen Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun ekonomik ortaklığı öngören kuruluş amacı, Avrupa'da farklı alanlarda da işbirliğine gidilebileceğinin göstergesi olmuştur. Daha sonraki zamanlarda ortak hukuksal anlayıştan ortak güvenlik mimarisinin inşasına kadar çeşitli alanlarda ilerlemeler kaydedildiği görülmüştür.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1948'de kurulan Avrupa Savunma Teşkilatı'nın askeri kuvvetleri 1950'de NATO güçleri ile birleştirilmiş ve NATO Avrupa'nın güvenliğinden sorumlu tek örgüt haline gelmiştir. 1954'te Paris Antlaşması ile Batı Avrupa Birliği (BAB) kurularak Avrupa'nın kendi kendini koruma amacı gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Tarihsel süreç içerisinde Avrupa'da *güvenlik* kavramının oluşumuna bakıldığında BAB'nin önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir.

NATO'nun 1949 yılında kuruluşuyla birlikte, Batı Bloğu içerisinde yer alan devletleri kapsamı başta Fransa olmak üzere Batı Avrupalı Devletler arasında rahatsızlık yaratmış ve Avrupa'nın kendine özgü bir güvenlik ve savunma sisteminin oluşması için çalışmalarda bulunulmuştur. BAB kuruluşu, 17 Mart 1948'deki İngiltere, Fransa, Hollanda, Belçika ve Lüksembourg'un bir araya gelmesiyle imzalanan "*Brüksel Ekonomik, Sosyal ve Kültürel İşbirliği ve Ortak Savunma Antlaşması*"na dayanmaktadır. Doğu'dan gelen Sovyet tehdidine karşı hayat sahası bulan oluşum, 50 yıllık bir süreyi kapsamakta; askeri, ekonomik ve sosyal alanda çok boyutlu bir işbirliğini içermekteydi (Özdağ, 2003:27).

25 Haziran 1950'de Kore Savaşının başlaması, Avrupa'da SSCB'nin yayılmacılığına ilişkin korkuyu artırmıştır. İngiltere'nin Avrupa güvenliğinden bağımsız hareket edişi de, Batı Avrupa'nın güvenliğini sadece NATO ile sağlayamama endişesini

artırmıştır. Bu nedenle Avrupa devletleri, bir Avrupa Ordusunun kurulması ve Almanya'nın silahlanmasına müsaade edilmesi dâhil, silahlanma ve savunma alanlarında yeni arayışlar içine girmişlerdir. Almanya'nın silahlandırılması konusunda bazı güvencelerle Fransa'nın ikna edilmesinden sonra, Fransız Başbakanı Pleven'in önerisi ile Avrupalı Devletlerin askerî güçlerini uluslar üstü bir yapı içerisinde, birleşme ve ortak "*Avrupa Ordusu*" oluşturmayı öngören, bir "*Avrupa Savunma Topluluğu (AST)*" fikri ortaya atılmıştır. Ancak bu girişim, Fransız parlamentosunun onay vermemesi nedeni ile gerçekleşmemiştir (Ülger, 2002:91).

BAB'ın (Özdal, 2005:313) resmi kuruluşu, 6 Mayıs 1954 tarihinde imzalanan *Paris Antlaşması*'dir. Bu antlaşmayla birlikte Brüksel Antlaşması'nın yerini BAB almış ve örgüt Almanya ve İtalya'yı da kapsayacak şekilde üye sayısını 7'ye çıkartmıştır.

1954'ten 1973 yılına kadar temel işlevi Avrupa ülkeleri arasındaki işbirliğini artırmak olan Birlik, Federal Almanya'nın NATO İttifakı'na üyeliğini sağlamaya çalışmış, Almanya ile Fransa arasındaki çeşitli sorunların çözümünde arabulucu rolünü üstlenmiş ve BAB üyesi olup da Avrupa Topluluğu (AT)'na dahil olmayan İngiltere'nin AT ülkeleriyle ilişkilerinde köprü olma işlevini görmüştür. Ne var ki, 1973'te İngiltere'nin de AT'ye tam üye oluşu, Birliğin hareket sahasını daraltmasına yol açacaktır. Güvenlik konularını yetkisi dahilinde tutan BAB, ekonomik, sosyal ve kültürel konulardaki çalışmaları Avrupa Topluluğu'na ve Avrupa Konseyi'ne devretmiştir.

1984'e kadar NATO ile uyumlu olduğu gözlenen BAB'ın, bu tarihten itibaren ayrı bir güvenlik kurumu olma amacıyla hareket ettiği dikkati çekmektedir. Özellikle 27 Ekim 1984 tarihli Roma Deklarasyonu'nda BAB'ın daha aktif bir misyon üstlenmesi ve Avrupa dışındaki kriz bölgeleriyle de muhatap olması gerektiği vurgulanmıştır. Daha sonra 27 Ekim 1987'de Lahey Platformu'nda Kuzey Atlantik İttifakının "*Avrupa Kanadı*" olarak BAB'ın daha da güçlendirilmesi şartının ileri sürülmesi (Serdar 2003:35) Avrupalı devletlerinin ayrı bir güvenlik kimliği oluşumuna gitme kararlılığını ortaya koymaktadır .

1990'lı yıllara kadar güvenliğini NATO imkân ve kabiliyetleriyle sağlamış olan

AB üyeleri, komşu ülkelerde işbirliği ve istikrar modeli olarak güvenlik sağlama amacını taşımıştır. Bu amacın gerçekleştirilmesi genişleme politikalarıyla sağlanırken, 90'lı yıllardan itibaren değişen uluslararası konjonktür ve sistem sonucunda güvenlik algısında dönüşüm ile yeniden tanımlama ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu da sivil araçların yanında askeri araçlara da önem verilmesini gündeme getirmiş ve kriz müdahaleleri gittikçe artan bir şekilde önem kazanmıştır (Drent, Zandee, 2010:1).

1992 yılında *Maastricht Antlaşması* metninde BAB'ın işlevsel tanımı yapılarak, metne Petersberg Deklarasyonu dahil edilmiştir. Maastricht Antlaşması AB'nin güvenlik, savunma ve dış politika alanlarında aktif bir aktör olma niyetini somut bir şekilde ortaya koyduğu antlaşmadır, *Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP)*, AB'nin kurucu üç sütunundan biri olarak kabul edildiğinden, AB kuruluş sürecinde dönüm noktası olarak kabul edilmiştir (Çomak, 2005:41).

1997'de imzalanan *Amsterdam Antlaşması*'nda AB üyeleri, NATO'dan bağımsız bir güvenlik boyutuna sahip olma arzularını göstermişlerdir. 1998 St. Malo Zirvesi'nde amacı AB'nin uluslararası krizlere müdahale edebilecek karar mekanizmalarına ve askeri kuvvete sahip olmasını sağlamak olan *AGSP*'nin temelleri atılmıştır. 1999 yılında ise Javier Solana ODGP Yüksek Temsilciliği makamına atanarak, AB'nin dış politikada temsiliyetinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Daha sonra incelenecek olan Lizbon Antlaşması ile hem bu görev hem de yeni kurumsal yapılanmalarla AB'nin dış politikada uluslararası alanda aktör olabilmesi için düzenlemeler yapılmıştır.

Avrupa savunma ve güvenlik politikalarını gelişimini açıklarken temel olarak üç faktörden söz etmek gerekir. İlk etken Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyet tehdidinin Avrupa için ortadan kalkması, NATO'ya olan güvenlik bağımlılığını azaltmış olmasıdır. İkinci etken ekonomik bütünleşmesini sağlamış olan AB'nin siyasi bütünleşme gereksinimidir. Son etken ise, AB'nin komşu coğrafyasında yaşadığı savaşlardır. Savunma ve güvenlik politikalarına verilen önemin artmasıyla başlangıçta Avrupa'da gelişen tehditlere yönelik önlemler alan AB, 11 Eylül saldırılarının ardından uluslararası tehditlere karşı politika üretme sürecine girmiştir (Haine, 2005:37-39). Yeni uluslararası

tehditlerle yüzleşme ve mücadele yöntemlerini belirleme gereksinimi hızlandıran 11 Eylül saldırıları, AB'nin dış politikasında ve *savunma-güvenlik* eksenindeki düzenlemelerde *Avrupa Güvenlik Stratejisi'nin (AGS)* kabul edilmesine ve *Lizbon Antlaşması*'nda bu alanda kurumsal yenilikler ve reformlar yapılmasına sebep olmuştur.

Avrupa'da bir birlik oluşturma girişimlerinin düşünsel temelleri Eski Yunan ve Roma uygarlıklarına kadar uzanmaktadır. Eski Yunan site uygarlıkları incelendiğinde yürütülen siyasal sistemin- barbarlardan ayrı bir uygarlık oluşturulması ve barbar toplumlarla mücadele edilmesi düşüncesi- Avrupa entegrasyon hareketlerine kaynaklık ettiği ortaya çıkmıştır (Coşkun, 2001:15). Roma uygarlığı M.S. 476'ya kadar varlığını sürdürmüş ve bu süre içerisinde de uluslararası sistemin temel aktörü olmuştur. Roma uygarlığı Avrupa entegrasyonuna oluşturduğu hukuk ile katkıda bulunmuştur (Dedeoğlu, 2003:20).

Özellikle Avrupa vatandaşlığı kavramı Roma vatandaşlığına dayanmakta ve bugünkü AB'nin hedefleriyle benzerlik taşımaktadır. Mesela, bu dönemde mevcut olan federatif yapı, site uygarlıklarında kurulmuş olan meclis, kurullar ve yargı mekanizmaları Avrupa'da birlik fikrine büyük katkı sağlamıştır. Roma İmparatorluğunun bölünmesiyle Doğu Roma Avrupa'nın dışında tutulması Ortaçağ Avrupa'sını harekete geçirmiş ve Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu ile uygarlık Papa'lık ekseninde manevi olarak diriltilmeye çalışılmıştır. Haçlı seferlerinin düzenlenmesiyle ortak tehdit ve ortak hedefler oluşturularak İslam dünyasına karşı bir Hıristiyan birliği sağlanmaya çalışılmıştır. Orta Çağda Avrupa'daki siyasal yönetim birimlerinin iç ve dış tehditlere karşı korunmaları amacıyla oluşturulan askeri örgütlenmeler; daha sonra Kilisenin bu yönetim birimleri üzerindeki etkisinin zayıflaması ile birlikte, yerini yavaş yavaş modern devlet sistemine hazırlayacaktır (Genç, 1989:90).

Ortaçağın sona erdiği ve Rönesans ve Reform hareketlerinin tüm Avrupa'da yankılandığı 15. yy'da entegrasyon hareketlerinin somut adımları atılmıştır. Avrupa'nın ekonomik ve siyasi yapısı değişime uğramıştır. 1618–1648 tarihlerinde yaşanan *Otuz Yıl Savaşları* sonrasında imzalanan *Westfalya* antlaşması ile egemen devletler sistemi

kurulmuş ve ilk kez savaşanlar arasında bir barış konferansı düzenlenmiştir. Bu antlaşma örgütlenme yoluyla barış ortamının kurulabileceğini göstermiş ve Avrupa bütünleşmesine yönelik somut girişimleri başlatmıştır (Canbolat, 2002:63).

Bu dönem düşünürlerinden Emeric Cruce tüm dünyayı kapsayacak bir ticaret serbestisinin oluşturulması gerektiğini ve tüm Avrupa'nın katıldığı ortak bir meclisin kurulması gerektiğini vurgulamıştır. Uluslararası hukukçu Grotius da çalışmalarıyla Milletler Cemiyeti'nin taslağını hazırlamıştır. Avrupa entegrasyon hareketlerinde, 1814'te Claude Henri de Saint-Simon ve Augustin Thierry, Avrupa'nın ortak kurumlar yoluyla birleşip bir konfederasyon kurulması gerektiğini ifade etmişlerdir. 1815'te tamamlanan Viyana Kongresi ile Avrupa Ahengi'nin sağlanması ile güç dengesinin işbirliği uluslararası ortamı barışa hazırlamıştır.

Birlik oluşturma konusunda yapılan çalışmalar Birinci Dünya Savaşı sonrasında da devam etmiştir. Avrupa bütünleşmesini hazırlayan koşullar incelendiğinde, Avrupa'daki bütünleşme çabalarının; savaşların, çatışmaların ve ekonomik krizlerin sonrasında hız kazandığı görülmektedir (Dedeoğlu, 2001:41). Avrupa'da iki savaş arasındaki dönem; güçlenme yarışı, bunalımlar ve ekonomik kriz kavramları ile nitelendirilebilir. Bu dönemde, toprak düzenine ilişkin değişiklikler meydana gelmiş, Almanya'nın stratejik ve ekonomik öneme haiz kayıpları olmuştur. (Canbolat, 2002:53)

Fransa; önce Belçika, Polonya ve daha sonra bazı orta ve doğu Avrupa ülkeleri ile Almanya'nın olası bir saldırısına karşı antlaşmalar imzaladı (Armaoğlu, 1983:154). 1919 sonrasında Avrupa devletleri çabucak bozulabilir bir yapı üzerinde bulunuyorlardı. Avrupa'da ekonomik büyüme durmuş, üretim endüstrisi ve tarım üretimi gerilemişti.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da Almanya'ya karşı ittifak politikası yürütülmüş, Almanya'da uzlaşıcı politika izlenmemiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından "*Birleşik Avrupa*" fikri, siyasiler tarafından dile getirilmeye başlanmıştır. Bunun önde gelen örnekleri şunlardır:

- Avusturya Kontu ve Pan-Avrupa Hareketinin Lideri Caudenhove- Kalergi.

- Fransa Dışişleri Bakanı Aristide Briand (1925 – 32).
- Alman Dışişleri Bakanı Gustav Stresemann (1923-29).

1923 yılında *Pan-Avrupa* hareketi ile bütünleşme girişimleri tekrar başlamıştır. Kont Richard Coudenhove-Kalergi (1894-1972) Pan-Avrupa isimli kitabı yayınlamış ve Avrupa’da bir birliğin oluşması için projeler önermiştir. Pan Avrupa örgütlenmesi, 1932’de Fransa Başbakanı Briand’ın ölmesiyle kapanmıştır.

1930’lu yılların sonunda Avrupa tekrar gergin bir döneme girmiştir. Her ne kadar İngiltere, Almanya ile Fransa arasında uzlaştırıcı bir rol oynamaya çalışsa da; Hitler’in iktidara gelmesinden sonra kendisinin de olayların içine çekilmemesini arzulamıştır. İki savaş arasında 1922’de Mussolini’nin, 1933’de de Hitler’in iktidar olması Avrupa’da birlik fikrinin askıya alınmasına neden olmuştur.(Çakmak, 2005:17)

Birinci Dünya Savaşı sonrasında çeşitli örgütlerin kurulmasıyla başlayan süreç, İkinci Dünya Savaşı ile somut bir çerçeveye bürünmüş ve birliğin oluşturulmasına yönelik önemli adımlar atılmıştır (Ülger, 2003:5). Bu adımların atılmasında Avrupa’yı siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan çok büyük zararlara uğratan savaşlar önemli bir rol oynamıştır. Yaşanan iki büyük savaş sonrasında, ekonomik ve siyasi bir birliktelikle, benzeri sorunların tekrar yaşanmaması hedeflenmiş ve daha gelişmiş bir ekonomik yapı ile ülkeler arasındaki ulusal çıkarların uzlaştırılarak Avrupa’da barışın devam ettirilmesinin yolları aranmıştır. Bu arayış sürecinin temelleri 1949 yılında Fransa/Strazburg’da kurulan Avrupa Konseyi ile atılmış, 9 Mayıs 1950’de dönemin Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schumann, Eski Milletler Cemiyeti Genel Sekreteri Jean Monnet’in tasarısına dayanan ve Birleşik AB’nin temellerini atan *Schumann Planı*’nı yayınlanmasıyla devam etmiştir (Karluk, 2005:4).

Özellikle Fransa ve Almanya’nın katılımını hedef almakla birlikte tüm Avrupa ülkelerinin katılımına açık olan Schuman Planı, kömür ve çelik sektöründeki üretimleri tek bir çatı altında toplamayı amaçlamıştır. Plan, Avrupa federasyonunun ilk somut temellerinin atılmasına zemin hazırlamıştır. Planda yer alan kömür ve çelik sektörünün

denetiminin üst bir organa devredilmesi tasarısı 18 Nisan 1951 tarihinde Paris'te altı ülkenin (*Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg*) katılımıyla kabul edilmiş ve *Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu*'nu (*AKÇT*) kuran antlaşma imzalanmıştır. Robert Schuman, AKÇT'nin kurulmasını, "*Avrupa'da barışı gerçekleştirecek olan bir Avrupa Federasyonu'nun kurulmasında ilk somut adım*" olarak nitelemiştir.

Avrupa kıtasının güvenliğinin sağlanması konusundaki çabalar Avrupa Topluluklarının kurulmasından daha eski birtakım girişimlerle somutlaşmıştır. II. Dünya Savaşı sonrası girişimlerden ilki hiç kuşkusuz BAB'dır. BAB'ın kökeni, İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, ve Lüksemburg'un taraf olduğu 17 Mart 1948 tarihli Brüksel Antlaşması Örgütü'ne kadar uzanır. 23 Ekim 1954'de imzalanan Paris Anlaşmaları sonucu Almanya ve İtalya'nın birliğe katılımıyla üye sayısı 7'e çıkmıştır ve birlik, *Batı Avrupa Birliği* ismini almıştır. BAB'ın kurulmasını Paris Antlaşması'nın temel hedefleri başlangıç itibariyle şunlardır:

- İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da ekonomik kalkınmayı sağlamak ve refah seviyesini yükseltmek,
- Birlik üyelerine yöneltilecek herhangi bir saldırıda birlikte yardımda bulunmak,
- Avrupa'nın bütünleşme sürecine katkıda bulunmak.

AKÇT ile başlayan işbirliği süreci ekonomik alanda yoğunlaşarak 25 Mart 1957'de Roma'da *Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)* ve *Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nun (EURATOM)* kurulmasına zemin hazırlamıştır (Karluk, 2005:15-17). *AKÇT, AET ve EURATOM* toplulukları 1 Temmuz 1967'de yürürlüğe giren "*Avrupa Topluluklarında Tek Konsey ve Tek Komisyon Kuran Antlaşma*" (*Füzyon Antlaşması*) ile tek bir çatı altında birleştirilmiştir. Paris ve Roma Antlaşmalarıyla ile kurulan bu topluluklar Avrupa Toplulukları olarak ifadelendirilmişlerdir (Bilici, 2005:3).

Avrupa Topluluklarının yapısı 7 Şubat 1992'de imzalanan ve 1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren *Maastricht Antlaşması* ile yeni bir boyut kazanmıştır. Avrupa

Toplulukları'nın Avrupa Birliği'ne (AB) giden süreci hızlandıran ve birliğin hukuki temellerinin atıldığı *Maastricht Antlaşması* ile *Roma Antlaşması*'ni değiştiren, Siyasi Birliğe ve Ekonomik Birliğe ilişkin iki sözleşmenin Topluluğa üye Devlet ve Hükümet Başkanları tarafından kabul edilmesiyle imzalanmıştır. *Maastricht Antlaşması*'na ilişkin en önemli hususlardan bir tanesi de BAB ile AB'nin bütünleşmesinin öngörülmesi olmasıdır (Gardner,Eizenstat, 2010:2). AB üyesi ülkelerle, BAB ülkelerinin birbirleri ile kesişmediği dikkate alındığında bu gelişme bir yandan yeni sorunlara kapı aralamış, öte yandan AB'nin askeri gücünü takviye amacını hedeflediği için yeni bir atılımı simgelemiştir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Avrupa Birliği üyeleri, güvenliklerini ABD merkezli NATO'ya devretmek yerine, kendi güvenlik ve savunma sistemlerini oluşturmayı ve BAB'ı canlandırmayı hedeflemişlerdir. Bu amaçla, 1992 Maastricht Antlaşması ile Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) oluşturulmuş ve ODGP, Avrupa Topluluğu, adalet ve iç işlerinde işbirliği sütunlarının yanında AB'nin üç sütunundan biri olmuştur. Güvenlik politikasının temeli, BAB'ın geliştirilip değiştirilerek AB'nin savunma örgütüne dönüştürülmesi ve bu amaçla kurumsallaştırılmasıdır. 8 Ocak 1994'teki NATO zirvesinde, Maastricht Antlaşması'nın imzalanmasından ve BAB ile NATO arasındaki işbirliğinin geliştirilmesinden duyulan memnuniyet dile getirilmiştir. Ayrıca, ODGP kapsamında BAB ile yürütülecek olan harekâtlarda AB'nin NATO imkân ve kabiliyetlerinden faydalanabileceği ilan edilmiştir.

Bu kapsamda Kuzey Atlantik Konseyi, işbirliğinin üç ana amacını belirlemiştir:

- NATO misyonlarını daha etkin ve esnek şekilde icra etmek,
- BAB ile işbirliğini geliştirmek,
- Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği'ni (AGSK) yansıtmak.

Bu amaçlara ulaşmak için de Birleşik Müşterek Görev Kuvvetleri geliştirilmiş ve hem NATO hem de BAB tarafından kullanılmasına yönelik biçimde tasarlanmıştır. Bu yaklaşım AGSK'nin NATO'nun Avrupa ayağı olması amacını taşımaktaydı.

Ancak 1991-1992’de Yugoslavya’nın parçalanması, 1992-95 arasında Bosna Savaşı ve 2003’te ABD’nin Irak müdahalesi, AB’nin dış politikada üyeler arasındaki koordinasyonsuzluğu gözler önüne sermiştir. Bosna Savaşı bazı krizlerde üyelerin farklılaşan çıkarları üzerinde ortak bir paydada buluşmanın imkânsızlaşabileceğini kanıtlamıştır (Karluk, 2005:15). Kurumların ve karar alma prosedürlerinin iyi işlememesi, siyasi kararların askeri mekanizmalarla desteklenememesi, AB’nin uluslararası olayları etkileme kapasitesini düşürmüştür. Farklı tarihi geçmişlere sahip üyelerin değişken çıkarlara sahip olmalarının mümkün olduğunu kabul eden AB liderleri, konsensüsle ortak politikalar geliştirilebileceğine karar vermişlerdir. Örneğin AB Konseyi’nin altı aylık dönüşümlü sürelerle troyka (*AB Konseyi dönem başkanı, bir önceki ve bir sonraki başkanlardan oluşur*) tarafından temsil edilmesinin dış politikada sürekliliği zedelediği görülmüştür.

3.1.2. Güncel Boyut

Bugün AB olarak kendini gösteren yapı, ulaşılmış olduğu bütünleşme düzeyi ve bunun kurumsal ve hukuki altyapısı itibariyle herhangi bir uluslararası örgütten çok daha ileri; ve fakat federasyon ya da hatta konfederasyon şeklindeki bir birleşik devletten de oldukça geri bir görünüm vermektedir. Bu anlamda bu yapıyı mevcut herhangi bir uluslararası hukuk tipolojisine sokarak kategorize etmek oldukça zor olduğundan, bu yapı için yapılabilecek en doğru ifade “*sui generis*”, (*şahsına münhasır*) olduğunu söylemek olacaktır. Gelişim seyri ve bu seyir içerisinde temel kilometre taşları tespit etmek bugünkü *sui generis* yapıyı ortaya çıkaran süreç ana hatlarıyla ortaya konulduktan sonra, bir parça da bu yapının günümüz dünyası bakımından ifade ettiği anlamı irdelemek ve sonuçta da AB’nin geleceğine dönük öngörülerde bulunmak yerinde olsa gerekir.

Öncelikle belirtmek gerekirse AB’yi meydana getiren süreç, bir “*Avrupa’yı birleştirme-Avrupa Entegrasyon konsepti*” olarak yöntem açısından en isabetli olanı veya en azından her halükarda en zararsız denemedir ya da girişimdir. Bu anlamda sırf bu bile görece bir başarıdır. Avrupa kıtası son elli yıldan fazla bir zamandır artık yaygın ve tahripkar savaflara ev sahipliği yapmamaktadır. Daha da ötesi, bugün gelinen nokta

itibariyle 27 üyeli AB klasik kıta ülkelerinin tamamına yakınına altında toplamayı başarmış bir çatı haline dönüşmesi. Avrupa için küçümsenemeyecek bir başarıdır.

Geçmiş bir sürü kanlı çatışmalarla dolu ve böylelikle hem bölgesel düzeyde hem de dünya çapında insanlığa ağır acılar çektirerek, bölgesel ve global barışı bozucu gelişmelere doğrudan ya da dolaylı olarak öncülük etmiş bir kıtanın bugün sadece ekonomik alanlarda bile olsa elde ettiği bütünleşme başarısı oldukça önemlidir. Bu kadar sıkı ekonomik bağlarla birbirine bağlanmış olan devletlerin birbirleriyle çatışmayı kolay kolay göze alamayacaklarını söylemek mümkündür.

Bu noktadan hareketle 27 üyeli AB, mevcut haliyle bile Avrupa'da çatışmayı önleyici bir rol oynamaktadır. Bu durum hem bölgesel düzeyde barışa önemli ölçüde katkıda bulunmakta, hem de söz konusu kıtanın küresel etki geleneğinden hareketle küresel barışa önemli katkılar sağlayabilecektir. Kaldı ki, AB bütünleşme projesinin dünyanın diğer bölgelerinde başarılı bir bölgesel işbirliği projesi olarak örneği olma özelliği taşıması küresel güvenliğe pozitif etkide bulunacaktır. Bütün bu bahsedilenler Avrupa bütünleşme sürecinin kritik ve önemli bir aşamasını ifade eden AB'nin her halükarda başarılı bir uluslararası işbirliği projesi ve halihazırda bile rüştünü ispatlamış bir konsept olduğunu göstermektedir.

Ancak küresel bir bütünsellik içerisinde, uluslararası sistemin genel şekillenışı, bu şekilleniş içerisinde Avrupa ve dünya açısından mevcut olan tehditler, riskler, fırsatlar ve potansiyeller sistemsal bir bütünsellikle değerlendirildiğinde, günümüzde AB'nin sahip olduğu potansiyel, güç ve imkanlarla değerlendirildiğinde ciddi yetersizliklerde görülmektedir. Üstelik AB'nin Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası sistemin işleyişinde belirleyici rol taşıyabilecek küresel düzeyde bir aktör olabileceğini söylemek oldukça güçtür. Süper bir güç olarak "*Avrupa Birleşik Devletleri*" olasılığı açısından bakınca bu konseptin bir fiyasko ve faciaya dönüşme eğiliminde olduğu da ileri sürülebilir.

Günümüzün küreselleşen dünyasında barış ve güvenliğin hakim olmadığı gibi, tam tersi barış ve güvenliğin ciddi tehditler bulunduğunu söylemek daha gerçekçi bir

tespittir. Uluslararası ekonomik sistemin adil ve dengeli olmayan niteliği; küresel iklim bozuklukları ve çevre sorunları, küresel göç, küresel enerji güvenliği, kitle imha silahlarının mevcudiyeti ve yayılma riskleri, küresel terör ve çatışma tehdidi ve en nihayet bölgesel düzeyde birçok kriz ve çatışma ve bunların daha da tırmanarak global barış ve istikrarı tehdit etme riski taşımaları bu tespiti destekleyen olgulardan bazılarıdır.

Özetle dünya Soğuk Savaş sonrası dönemden öncesine göre daha güvenli olmadığı gibi çok daha kırılgan hale gelmiştir. Özellikle küreselleşen bir dünyada neredeyse hiçbir sorun, tehdit ve riskin mevzi kalma ihtimali görülmemektedir. Bu anlamda bölgesel barış ve istikrar ile küresel barış ve istikrar çok daha sofistike bir şekilde iç içe geçmiş ve birbirine bağlı hale gelmiş bulunuyor.

Günümüzde dünyanın ekonomik, siyasal, etnik, kültürel, dini ve bölgesel olarak çok daha polarize hale geldiğini söylemek mümkündür. Bu durum küreselleşmenin bu kadar grift bir şekilde birbirine yakın ve bağımlı hale getirdiği, bu kadar çok yönlü ve karmaşık bir şekilde iç içe geçirdiği bir dünya ile birlikte düşünüldüğü zaman, global barış ve güvenliğin ne kadar kırılgan bir hal aldığı görülecektir. Bunun sonucu olarak barış ve güvenliği küresel düzeyde ve sistemsal bir bütünsellik içerisinde ele almak her zamankinden daha hayati öneme sahiptir. Bu çerçeveden bakınca, ABD ve AB gibi global etkinlik potansiyeline sahip aktörlere çok daha önemli işlev ve görevler düşmektedir.

Avrupa'nın ortak bir güvenlik ve savunma politikası oluşturma çabası, özellikle Soğuk Savaş sonrasında NATO ile ilişkilerde önemli bir yer tutmuştur. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte AB ve NATO bir değişime gitme zorunluluğunda kalmıştır. AB, bu yeni dönemde küreselleşmeyle birlikte İkinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası sistemde kaybettiği gücünü birlik vasıtasıyla tekrar önemli bir konuma getirme politikasına yönelmiştir. Bu vesileyle güçlü bir AGSP oluşturmada buna dahil olmuştur. Özellikle bu yeni dönemde dünyada ve özellikle Doğu Avrupa'da gelişen istikrarsızlıklar ve güç boşluğu durumunda AB siyasal bütünleşme ve ortak bir güvenlik politikası anlayışına işlevsellik kazandırmaya çalışmıştır.

AB'nin NATO içinde veya dışında geliştirmeye çalıştığı güvenlik anlayışı özellikle ABD'yi endişeye sokmuştur. ABD, NATO içerisinde NATO'ya uyumlu bir Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliğini desteklemiş bunun dışında gelişebilecek bir oluşuma çekimser ve endişeli bir yaklaşım sergilemiştir. Özellikle bu konseptin dışındaki bir gelişmeyle NATO teknolojisinin NATO üyesi olmayan başka ülkelerin eline geçmesinden endişe duymuştur.

1990'dan itibaren başlayan bu yeni süreçle AB-NATO ilişkileri özellikle ABD bağlamında iniş ve çıkışlar yaşamıştır. 11 Eylül terör saldırıları NATO ekseninde ABD-AB arasında bağların kuvvetlenmesine yol açarken, 2003 yılında ABD'nin Irak'a müdahalesinde AB'nin tutumu, ABD yanlısı olmamış ve AB'den ciddi bir eleştiriler almasına sebep olmuştur.

11 Eylül sonrası dönemde AB yumuşak güç olma eğilimde olurken özellikle ABD, dahaası sert politikalar izlemeye başlamıştır. AB daha çok barış sağlama, istikrar ve kriz yönetimi gibi konularında barışçıl yollarla uluslararası hukuk ve normlara saygı çerçevesinde hareket isteği içinde olmuştur. Bu durum ABD politikaları ile çelişmiştir.

AB bu dönemle birlikte ekonomik alanda yakaladığı başarısını devam ettirmiş, siyasi bütünleşme konusunda belli adımlar atmaya çalışmıştır. Ancak bu dönemden günümüze kadar geçen sürede en zorlandığı konu ortak bir dış politika, güvenlik ve savunma politikası oluşturma alanında başarılı olamamıştır.

AB günümüzde uluslararası politikada genellikle askeri güç olmayan araçlar kullandığı için sivil güç olarak görülmüştür. AB hızla global bir oyuncu olma çabası içerisine girmiştir. Dünyanın farklı bölgelerindeki operasyonlara katılımı ve üstlendiği misyonlarla barışa katkı sağlamış, İran'ın nükleer enerji bunalımına arabulucu olmuş, ABD'nin Irak politikasını eleştirmesi, Lübnan'a asker göndermesi, Rusya'nın Kyoto Protokolünü imzalamasında etkin bir aktör olması, AB'nin küresel bir oyuncu olma gayretlerindedir. Ancak günümüzde bu gelişmelere rağmen 2004 ve 2007 genişlemesiyle birlikte ortak bir güvenlik ve savunma politikasının yürütülmesinde farklı sesler yükselmiştir.

2011'in başlarında Tunus'ta başlayan muhalif ayaklanmalar, Mısır ve Libya'ya da sıçramış ve büyük bir iç çatışmalara dönüşmüştür. AB, Arap baharı olarak ifade edilen bu gelişmelerde aktif bir rol oynayamaması nedeniyle eleştirilere neden olmuştur. Özellikle Libya'ya yapılan hava operasyonu AB içerisinde bir fikir birliğinin olmadığını göstermiştir. Hava operasyonuna Fransa ve İngiltere'nin koalisyon güçleri altında kendi başlarına hareket etmesi, Almanya'nın bu operasyona çekimser kalması ve Libya için Brüksel'de yapılan AB Zirvesinde ortak bir iradenin ortaya çıkmaması bunun göstergesi olmuştur. İlerde daha etkin bir dış politika, güvenlik ve savunma sisteminin işleyebilmesi için meydana gelen bu görüş farklılıklarının giderilmesi ile mümkün olabileceği ihtimali yüksek gözükmektedir.

AB ve NATO arasındaki ilişkilerde güvenlik ve savunma politikasının geleceğinde önemli bir noktada duracaktır. AB genelde bugüne kadar ABD ve NATO güdümlü operasyonlarda barışı sağlama faaliyetlerinde yer almıştır.2009 yılında gerçekleştirdiği Strasburg Zirvesi ile yeni bir tutum izlemeye karar veren AB, operasyonların insan odaklı hale getirilmesi, şeffaflaştırılması ve yeni güvenlik tehditlerine karşı daha kapsamlı bir yaklaşım geliştirilmesini açıklamıştır. Bu yeni strateji ile gelecekte NATO ile AB'nin rollerinin çakışması ihtimalinin olması gözükabilir. Böylesi bir durum yapılacak operasyonlarda işbirliğini zayıflatarak görüş ayrılığına sebebiyet verebilir ve yapılan operasyonun başarısını gölgeleyebilir.

AB ve NATO gelecekte daha sorunsuz bir ilişki geliştirebilmesi, aralarındaki sorunları çözme ve görev tanımlamalarını belirlemek durumuna gidebilme yeteneğine bağlıdır. Bu konuda atılacak adımlar ileride daha sağlıklı bir ilişkinin elde edilmesine katkı sağlayacaktır. Buradaki diğer önemli bir noktada ABD'nin AB'nin NATO'dan ayrı hareket etme isteğine ne yönde bakacağıdır. Bugüne kadarki gelişmeler de ABD'nin buna pek sıcak bakmayacağı yönündedir.

Günümüzde AGSP'nin NATO'ya alternatif olacak kapasite ve yeterliliğe pek ulaşılmadığı görülmektedir. Orta vadede bu durumun değişmeyeceği öngörülmekte ve bunun dışında yeterli bir altyapı ve uzun vadeli bir konseptte sahip olunamaması da

AGSP'nin gelecekte daha etkin ve global bir oyuncu olma rolünde eksiklik yaratabilecek konular olarak gözükmemektedir. AB, güvenlik konusunda yeni stratejilerini değişen koşullara adapte etme içerisinde bulunabilmelidir.

AB'nin daha etkin ve tutarlı bir dış politika geliştirmesi, AB'nin küresel bir güç olma yolunda attığı adımlara önemli bir katkı ve güç sağlayacaktır. Özellikle bu yolda ilerlemesini daha güçlü bir hale getirecektir. İleride yerine getirilen askeri ve sivil misyonlarda, barış ve istikrar sağlama gibi görevlerde Birliğin daha da başarılı olmasını sağlayacaktır. Özellikle bu alanda güçlenen bir AB, dünya barışına önemli bir katkı sağlayacak, küresel çağda uluslararası alanın en önemli sorunlarından biri olan terörizmle karşı mücadelede önemli bir katkı sağlayacaktır.

4) AVRUPA'NIN GÜVENLİK PARADİGMASI

4.1. Güvenlik Yaklaşımı

1990 sonrası ortamda güvenlik ve özgürlük arasındaki denklemin nasıl kurulması gerektiği eskiye göre daha fazla tartışılır olmuştur. Güvenlik adına özgürlükleri nereye kadar sınırlamak meşru olacağı sorusuna cevap aranmaya başlanmıştır (Öke, 2004:15) Genelde kabul gören yaklaşım, kendi vatandaşından korkan devlet kendisini asla güvende hissetmeyecek ve dışarıyı için de güveniksizlik yaratacağı şeklindeydi. İçeride kendi devletinden korkan toplum küreselleşmenin hızlandırdığı dış etkilerden daha fazla korkacak toplumdur (Saharansky, Dermer, 2005:57-78). Güvenlik ile ekonomik kalkınmışlık arasındaki ilişki daha açık bir şekilde ortaya çıkmaya başlamış, artık güvende olabilmek için ulusların sürdürülebilir kalkınma stratejilerine olan ihtiyaç artmıştır. Bireysel anlamda daha fazla ekonomik ve siyasi özgürlük toplam güvenlik için artık olmazsa olmaz koşullardır. (Steinbruner, Gallagher, 2004:83-103)

Bu dönemde soğuk savaş zamanında olduğu gibi caydırıcılık ve çevreleme politikaları artık mutlak güvenlik üretememekteydi. Rasyonel olduklarına inanılan caydırılabilir insan profili artık eskisi kadar geçerli değildi. Ulus-ötesi terörist faaliyetlerde bulunanlar bunun en güzel örneğini sunmaktaydılar. İnandığı dava uğruna

en değerli varlığı olan hayatını bile gözden çıkarabilen radikal teröristlerle mücadelede geleneksel ordular çok etkisiz kalmışlardı. Düşmanın amacı korku toplumu yaratarak hedef kitlenin psikolojik dayanma sınırlarını ortadan kaldırmaktır.

Soğuk savaş sırasında transatlantik müttefikler arasında güvenlik alanında benzer çıkarlar ve politikalar söz konusu olmuş, taraflar güvenlikten ne anlaşılması ve güvenliğe tehdit oluşturan unsurlarla nasıl mücadele edilmesi konusunda ortak tavırlar takınabilmişlerdir. Sovyet yayılmacılığının ve muhtemel bir Sovyet nükleer saldırısının en önemli tehdit olarak kavramsallaştırıldığı bu zaman diliminde taraflar, güvenliklerini sağlamak için NATO çerçevesinde askeri işbirliği yapmış ve Sovyet tehdidini dünyanın çeşitli bölgelerinde kuşatmaya yönelik çevreleme politikaları izlemişlerdir. Soğuk Savaş zamanında Batı bloğunun güvenlik odağı daha çok Avrupa kıtası olmuştur. Avrupa'nın güvende olması bütün diğer öncelikler arasında ilk sırada gelmiştir.(Cerny, 2005:10-33)

Günümüzde AB içerisinde Kantian bir güvenlik toplumundan bahsedilebiliyorsa, bu uzun yıllar boyunca ABD önderliğindeki NATO'nun Avrupa kıtasının güvenliğini sağlamasından kaynaklanmaktadır.Şayet ABD Avrupa'nın güvenliğini Sovyetler Birliği'ne karşı sağlamamış olsaydı, AB ülkeleri bu işi kendi başlarına yapmak zorunda kalacaklardı ki bu da onların güvenlik ortamı oluşturmak için harcadıkları enerjiyi silahlanmaya harcamaları anlamına gelecekti. Soğuk Savaşın aksine bu dönemde Avrupa kıtası ABD açısından en önemli coğrafya olma niteliğini yitirdi. Bunda Avrupa'da ortaya çıkmaya başlayan güvenlik sorunlarının AB'nin entegrasyon ve genişleme projeleriyle ortadan kalkmaya başlaması etkili olmuştur. ABD, bir anlamda Avrupa'yı AB'ye bırakmaya başladığı söylenebilir.

Bu dönemde, AB ülkeleri ulus-devlet ötesi bir yapılanmayı daha fazla arzuluyor görünmektedirler. AB, egemenliğin devletler ve devlet dışı aktörler arasında paylaştırılması fikrine daha sıcak bakmaya başladılar. AB, kendi bölgesel entegrasyon modelinin dünyanın diğer bölgelerine de yayılmasını ve de dünyanın küresel yönetim prensibi çerçevesinde yönetilmesini istemektedir.

ABD'nin aksine, AB, küresel güvenliği sağlamak için dünyayı dost ve düşman

lkeler diye ayırmak ve gçler dengesi çerçevesinde hareket etmeyi tercih etmedi. Amacı, uluslararası hukuku ve örgütleri etkin kılarak ülkeler arasındaki belirsizlikleri ve yanlış anlamaları mümkün olan en az seviyeye indirmek ve devlet içerisinde mevcut olan düzenli yapıyı devletler arası alanda da hakim kılmaktır. Bunu küresel bir imparatorluk inşa ederek değil, benzer değerleri benimseyen ülkeler ve bölgeler arasında karşılıklı işbirliğini artırarak yapmaya çalışmaktadır. AB bir anlamda küresel ölçekte bir entegrasyonu amaçlamaktadır.

AB, kendi içerisinde güvenlik sorunlarının çözümünde hukuku, entegrasyonu, uzlaşmayı ve siyaseti o kadar fazla kullanmaktadır ki, dışarıdaki güvenlik sorunlarıyla ilgilenirken, askeri metotlara başvurmak akla gelen en son seçenek olmaktadır.

Bu küresel vizyona rağmen, AB ilgi alanını uzun zamandan beri Avrupa kıtasıyla sınırlamıştır. ABD'nin aksine AB lkeleri özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünyanın çeşitli yerlerinde stratejik çıkarlar peşinde koşmaktan uzak durmaya çalıştılar.(Dowd, 2004:61-74) 1990'lı yıllarda AB ülkelerini en fazla meşgul eden konu, 1950'li yıllardan beri sürmekte olan özellikle Almanya ve Fransa arasındaki entegrasyon sürecinin Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından negatif olarak etkilenmemesi için ne yapılması gerektiği olmuştur.

Korkulan şey Rusya'nın Avrupa'dan çekilmesi, ABD'nin Avrupa'daki askeri varlığını azaltması ve de Almanya'nın birleşmesi neticesinde Avrupa kıtasında eski güçler dengesi politikalarına dönlme riski olarak görülmeye başlandı. Bundan dolayıdır ki Avrupalılar, enerjilerinin büyük bir bölümünü AB entegrasyon sürecinin devam etmesine ayırmışlar ve Almanya'nın tek taraflı olarak Avrupa'yı dönüştürmesinden ziyade AB'nin Almanya'yı dönüştürmesini tercih etmişlerdi. Buna ilave olarak bağımsızlıklarını yeni kazanan eski sosyalist blok lkelerinin AB sistemine entegre edilmeleri ikinci en önemli öncelik olarak ortaya çıkmıştır.

Avrupa'nın çevresinden kaynaklanan tehditleri bertaraf etmek için ise kullanılan temel strateji Avrupa'nın toplumsal modelinin ve kurucu değerlerinin bu bölgelere ihraç edilmesi olmuştur. Yani istikrarsız çevrenin AB normları temelinde dönüştürülmesi esas

kabul edilmiştir. Gerek aday ülkelere uygulanan katılım sürecinin mantığı gerekse de üye olamayacak olan diğer ülkelerle geliştirilen ilişkilerin özü bu temel güvenlik stratejisine dayanmaktadır.(Higashiro, 2004:347-368) Genişleme, derinleşme, (*komşuluk*) politikası, *Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası*'nın nihai hedefi özünde AB'nin güvenliğine katkıda bulunmaktadır.(Balfour, Rotta, 2005:33-43)

AB'nin anlayışına göre sistemin güvenliğinin sağlanmasının en önemli yolu, iyi yönetilen, vatandaşlarının sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını yerine getiren, ve bu sayede çevrelerine istikrarsızlık ihraç etmeyen devletlerin ortaya çıkmasıdır. AB'nin derinleşme ve genişleme projelerinin hedeflediği budur. Vatandaşlarının güvenliğini sağlayamayan devletler hem egemenliklerini diğerlerine kabul ettiremezler hem de diğerleri tarafından güvenlik tehdidi olarak değerlendirilirler. AB'nin hedeflediği şey ulus-devletlerin ortadan kalkmaları değil, bilakis etkinleşerek meşruiyetlerini korumaya devam etmeye gayret etmektedir.

Küreselleşen bir düzende devletlerin tamamen silinip gitmemesi ve de halklarının gözünde meşruiyetlerini korumaları için egemenliklerini devlet dışında ortaya çıkmaya başlayan otorite merkezleri ile paylaşmaya hazır olmaları gerekir. Hiyerarşik ve merkezi bir devlet anlayışından yatay düzlemde egemenliğin paylaşıldığı bir yönetim anlayışına geçilmesi güvenliğin sağlanmasında önemli bir gerekliliktir.

AB entegrasyon sürecinin giderek karmaşıklaşan hayatın daha kaliteli yaşanır hale gelebilmesi için mümkün olan en iyi kurallar bütünü oluşturabilmek, insanların farklılık arz eden kimliklerini yaşarken aynı zamanda da güvende olabilmelerini sağlamaktır. Bir yandan neo-liberal ekonomi-politik anlayışın öngördüğü olabildiğince hür bireyi ortaya çıkarmak diğer yandan da sosyal dengelerin korunduğu sosyal devlet anlayışını devam ettirmek entegrasyon sürecinin temel gayelerindedir.(Gualini, 2004:542-563)

AB vatandaşları küreselleşmenin sonuçlarını en yoğun şekilde yaşamaktadırlar. Aslında AB entegrasyon sürecinin kendisi, küreselleşme sürecinin Avrupa ölçeğindeki yansıması olduğu söylenebilir. Sınırlar arası geçişgenliğin ve ulus-devlet ötesi

hareketlerin serbest hale geldiği bir düzlemde AB vatandaşları kendilerini önemli tehditler altında hissetmektedirler. Bir taraftan AB içi ve AB dışı sermayenin sınır tanımaz hareketliliği bir taraftan da AB entegrasyon sürecinin hızlandırdığı malların ve işgücünün serbest dolaşımı AB vatandaşlarının, özellikle de en güçlü AB üyelerinde yaşayanların, sosyal, kültürel, ve ekonomik güveliklerini tehdit etmeye başlamıştır.(Solana, 2002:551-567)

Genişleme sürecine paralel olarak farklı kültürel, sosyal ve ekonomik özelliklere sahip insanların AB üyesi ülkelere göç etmesi bu anlamda yaşanan güvensizlik durumunu daha da pekiştirmiştir. Hem göç alan, hem de göç eden topluluklar birbirleriyle daha içli dışlı oldukça birbirlerinin değerlerine karşı geliştirdikleri hassasiyetler artmıştır. Güçlü ulus-devlet geleneklerine sahip Avrupa devletleri bu sorunu çözebilmek için Avrupa'nın geneline hitap edecek ulus-devlet-üstü bir siyasi örgütlenmeden medet ummuşlar, ortak Avrupalılık kimliğinin ve bilincinin yaratılmasıyla bu kimlik karmaşasının ortadan kalkacağına inanmışlardır. (Sangiovanni, Verdier, 2005:99-115)

Fransa gibi vatandaşlık anlayışını anayasalcılık ve topraksal aidiyet temelinde tanımlayan ülkelerin veya Almanya gibi kültürel vatandaşlık peşinde koşmuş ülkelerin hepsi aşamalı olarak liberal ve çok-kültürlü vatandaşlık anlayışına geçmeye başlamışlardır. AB'nin bu bağlamda yaşadığı güvenlik krizi ABD'nin yaşadığından daha derin olduğu söylenebilir. ABD'nde de benzer süreçler yaşanmaktadır ama bunun kimliksel krizler yaratması daha zor olmaktadır, çünkü ABD'nin kendi vatandaşlık anlayışı zaten çok-kültürlülüğe dayanmaktadır. Amerikalılık potasında eriyen insanlar doğuştan Amerikalı olmasalar da ileriki yıllarda Amerikalı gibi hissedebilmektedirler. Bunda etkili olan en önemli sebep ABD'nin kuruluşunda yatan liberal ve birey odaklı devlet-toplum yapısıdır.(Huntington, 2004)

AB ülkelerinin gelenekleri ve geçmişleri bu oluşuma pek imkan tanımaz. AB ülkeleri güçlü ulus-devlet geleneklerine sahip olan ülkelerdir. Ulus-devlet temelli sistem zaten Avrupa coğrafyasında doğmuştur. AB ülkeleri kendi ulusal kimliklerini pekiştirmek adına uzun yıllar birbirleriyle savaşmışlardır. AB ülkeleri coğrafya açısından da pek

şanslı değillerdir. Sıkışık bir alanda yaşıyor olmak onları birbirlerine karşı daha hassas hale getirmiştir. İç ve dış ayrımı bu yüzden çok kuvvetlidir Avrupa'da. AB ülkeleri sömürgeci ve başka ulusları medenileştirme geleneklerinden dolayı AB dışı insanlarla da kolayca kaynaşamamaktadırlar. Uzun yıllar Avrupalılık kimliğini diğerlerine karşı yürütmüş oldukları savaşlar neticesinde tanımlamaya çalıştıklarından bugün bir Cezayirli'nin, bir Mısırlı'nın, bir Türk'ün ya da bir Rus'un Avrupalı olarak kabul edilmesi oldukça zordur. Bu insanların Avrupa'ya göç etmeleri ve oralarda çalışıp yaşamak istemeleri hep sorun olmuştur. Tarihin penceresinden bakıldığında görülen odur ki Avrupalı toplumlar çok kültürlülük alanında pek başarılı olamamışlardır.

Ne Fransa'nın uyguladığı doğuştan Fransız olmayanları asimile etmeye yönelik politikalar ne de Almanya'nın yabancı işçilere karşı uyguladığı görmezden gelme politikası çok kültürlülüğün Avrupa kıtasında yeşermesini mümkün kılmıştır. Örneğin Almanya'nın izlediği temel strateji, yabancıları Alman toplumuna entegre etmek şöyle dursun, onları kendi gettolarında Almanlardan ayrı olarak yaşamaya mecbur etmek olmuştur. Bu insanlar bir gün nasıl olsa gideceklerdir anlayışı kendilerinin daha üstün bir etnik grubun mensubu oldukları inancıyla birleştiğinde, Almanların bu farklı insanları toplumlarına entegre etme çabaları başarısız olmalarının başta gelen nedenlerinden biridir. İngiltere ve Hollanda hükümetlerinin uyguladıkları çok kültürlü model de benzer şekilde sonuçları vermemiştir. Bu iki ülkede yabancılara kendilerini kamusal alanda ifade etmelerine izin verilmesi, bu insanların günün birinde gerçek İngiliz ve Hollandalılar olarak kabul edilecekleri anlamına gelmez. Amaç, onların farklılıklarını yaşamalarına izin vererek toplumun geneliyle entegre olmalarını engellemektir. Yabancılara karşı çok-kültürcü tutum takınmak, bir anlamda kendi kültürünün cazibesine olan inançsızlığın bir göstergesi olduğunu ileri sürenler bulunmaktadır. Benzer düşünceler 11 Eylül sonrası ortamda Avrupa'da daha sık duyulmaktadır.

1990'lar boyunca AB her geçen gün biraz daha fazla risk toplumuna dönüşmüştür. Risk toplumundan kastedilen, her şeyin giderek daha fazla belirsizleştiği, olayların ve insani ilişkilerin birbirlerini etkileme durumlarının arttığı bir ortamda insanların hayatlarında kesinlikler ve mutlak garantiler bulma durumunun ortadan

kalkmasıdır.(Beck, 1992) Avrupa vatandaşlarının yaşadıkları aynı zamanda birden fazla yere ait olabilme duygusu Avrupa'nın yaşadığı entegrasyon sürecinin derinliğiyle yakından ilişkilidir. Bu durum bir ölçüde rahatsızlık yaratsa da, aynı zamanda Avrupalıların küresel sorumluluk duygularını geliştirmiştir. Modern zamanların dışlayıcı ve ötekini yok sayıcı pratikleri Avrupa'da gittikçe daha fazla geçersiz hale gelmektedir.

Ahlaki referans noktalarının bireysellik bazında tanımlanmaya başladığı bu süreç kaçınılmaz olarak sağlam ulus-devlet geleneklerine sahip olan AB toplumlarında gözle görülür riskler yaratmıştır. Bireyselliğin ve bağımlılığın ancak ortak bir Avrupalılık kimliği altında yaşanması durumunda risklerin azalacağı umulmuştur. Bu üst kimliğin en önemli özelliği ise herhangi bir toplumsal/ulusal kimliğe referans yapması değil, daha çok AB vatandaşlarının etrafında birleşebilecekleri seküler değerleri vurgulamasıdır. (Gualini, 2002:235-258) Bu mantık özellikle AB'nin genişleme sürecinde ortaya çıkmıştır. Her ne kadar AB'ye üye olanlar formel anlamda farklı ulus-devletlerse de, genişlemeden amaçlanan Avrupalılık-evrensellik değerler çerçevesinde dönüşüme uğramış bireylerin AB'ye katılımıdır.

AB penceresinden bakıldığında, bugün diğer devletlerden toprak bütünlüğüne ve anayasal egemenliğe yönelmesi muhtemel geleneksel askeri tehditlerin azaldığı görülebilir. Bunun tersine, kimliksel tehditlerde de bir artış vardır. AB içerisinde bugün tehdit olarak kavramsallaştırılan gelişmeler daha çok çevre sorunları, ekonomik problemler, insan hareketleri, organize suçlar ve terörizmle ilgili olanlardır.

AB, bu tip tehditlerin önlenmesinde daha çok siyasi metotları tercih ederken bireylerin karar alma süreçlerine daha fazla katılımını önemsemektedir. Uzlaşma olmadan hiç bir soruna çözüm bulunamayacağı anlayışı daha çok kabul görmeye başlamıştır. Bu bakış açısı güvenlik konusuna farklı yansımıştır. Güvenliğin her şeyden önce siyasi bir durum olduğuna inanılmış, siyasetten ve ideolojilerden bağımsız, nesnel olarak mevcut bir güvenlik ya da güvenliksizlik durumunun olamayacağına kanaat getirilmiştir. Kimin/neyin, kimler tarafından, ne şekilde tehdit edildiği, tehditlerin neler olduğu ve de bu tehditlerle ne şekillerde mücadele etmek gerektiği hiç olmadığı kadar siyasi

boyutlarda düşünölmüştür. Bu soruların cevaplanmasında farklı bireylerin farklı görüşlerinin çatışması güvenliğin siyasi karakterini daha net şekilde ortaya çıkartmıştır. Dolayısıyla önemli olan bu tür söylemsel tartışmalara katılmak ve de neyin güvenlik sorunu olup neyin olmadığını belirlemede etkili olabilmektir (Waever, 1995:46-86).

4.1.1. Dış Politika Oluşum Sorunları (ODGP)

Batı Avrupa devletlerinin 1940'ların sonlarından bu yana oluşturma çabası içine girdikleri Avrupa bütünleşme sürecinin ayrılmaz bir parçası olan ortak dış politika ve güvenlik politikası, AB bütünleşme sürecinde işbirliği yapılacak en zor alanlardan biri olmuştur. Uzun bir dönemi kapsayan ve yavaş ilerleme kaydeden bir süreç olan Avrupa'da ortak bir dış ve güvenlik politikası oluşturulması çabaları, 1950'ler ve 1960'lardaki başarısız iki girişimin ardından AT üyesi ölkelerin dış politikalarının koordinasyonu, 1970'lerde *Avrupa Siyasi İşbirliği (ASİ)* sürecinde hükümetler arası yapıda sağlanmıştır. ODGP'nin temelini oluşturan ASİ sürecinin hükümetler arası yapısı nedeniyle ortak bir politika oluşmamış, ODGP antlaşmalarda yer alması soğuk savaş'ın bitmesiyle mümkün olabilmıştır (Çakmak, 2007:25).

1990'larda oluşmaya başlayan ve halen gelişme halinde olan AB'nin ODGP'ndeki bu gecikmenin nedeni bu alandaki çabaların üye devletlerin egemenliklerinden taviz verme anlamına geleceğini düşünmelerinden kaynaklanmaktadır. Dünyanın diğer bölgeleri ile kendi tarihleri boyunca kendi başlarına ilişki kurmuş olan Avrupa devletlerinin uluslar arası sorunlar karşısındaki davranış ve tutumları çoğu zaman farklılık göstermektedir. Dolayısıyla farklı tarihleri, farklı devlet gelenekleri, farklı çıkarları, üçüncü ölkelerle farklı ilişkileri olan ölkelerin dış politikalarını bütünleştirmek ekonomik entegrasyondan çok daha zor olduğu söylenebilir (Demir, 2007:71). Fakat bütün bu zorluklara rağmen, AB içinde bir "*Ortak Dış ve Güvenlik Politikası*" yaratma talebinin belirli dönemlerde yaygın bir şekilde paylaşıldığını da belirtmek gerekir (Dedeoğlu, 2001:10). Küresel bir güç olmak amacıyla olan ve bu amaç doğrultusunda etkin, güvenilir ve güçlü bir ODGP'ye ihtiyaç duyan AB, Soğuk Savaş sonrasında ODGP ve bu politikanın önemli bir bölümünü oluşturan Avrupa Güvenlik ve Savunma

Politikasını (AGSP) oluşturma çabalarına hız vermiştir.

BAB ile ilgili düzenlemeler 1 Mayıs 1999 tarihinde yürürlüğe giren *Amsterdam Antlaşması* ile teyit edilmiş ve ODGP'nin kurumsal yapısına, karar alma sürecine ve tasarruf türlerine ilişkin değişiklikler yapılmıştır. AB Bakanlar Konseyi'ne ortak eylem ve ortak tutum kararları alabilme yetkisi verilmiş ve üye devletler arasında sistematik bir iş birliği benimsenmiştir (Özdal; 2005:305-324). Bu kapsamda ayrıca, ODGP'nin yürütülmesi için bir Yüksek Temsilcilik oluşturulmuş ve Petersberg Görevleri'nin ODGP kapsamında değerlendirilmesi ile de Birliğin geliştirmek istediği yeni güvenlik kimliğine katkıda bulunulmuştur (Demir, 2007:71). Anılan Anlaşmalar çerçevesinde, Birliğin uygulayacağı ortak stratejileri saptamak için Avrupa Birliği Konseyi görevlendirilmiştir. Maastricht Anlaşması ile oluşturulmuş ve Amsterdam Anlaşmasıyla detaylandırılmış olan AB'nin ikinci sütunu ODGP'nin (Çayhan , 2002:46) Maastricht Antlaşmasında "*ortak tutumlar*", "*ortak eylemler*" ve "*ortak kararlar* olarak sayılan araçlarına, Amsterdam Antlaşması ile "*ortak stratejiler*" de eklenmiştir. Böylece ortak eylemler ve ortak tutumlar arasındaki ayırım, önceki düzenlemelere göre daha çok netliğe kavuşturulmuştur (Özdal, Genç; 2005:142).

ODGP, Maastricht Antlaşması V. Başlık, J maddesinde 11 alt madde olarak düzenlenmiştir. Anlaşmanın J1 maddesinin 1. fıkrasında *ODGP'nin amaçları* şu şekilde ifade edilmiştir (Piening, 1997:40) :

- Birliğin ortak değerlerini, temel çıkarlarını ve bağımsızlığını korumak,
- Birliğin ve üye devletlerin güvenliğini tüm yöntemlerle pekiştirmek,
- BM Ana Sözleşmesi, Helsinki Nihal Senedi ve Paris şartı ile uyumlu olarak uluslararası barış ve güvenliği korumak,
- Uluslararası işbirliğini güçlendirmek,
- Demokrasiyi ve hukuk düzenini geliştirmek insan hakları ve temel özgürlüklerle

saygıyı geliştirmek,

Antlaşmanın J.1. maddesinde, üye ülkelerin bir sadakat ve karsılıklılık ruhu içerisinde ODGP'ye aktif biçimde ve çekincesiz olarak destek verecekleri belirtilmiş; üye ülkelerin birlik çıkarlarına aykırı veya Birliğin tutarlı bir aktör olarak uluslararası ilişkilerdeki etkinliğini zedeleyecek eylemlerden kaçınacakları öngörölmüştür (Mc Goldrick, 1997:144).

Avrupa Siyasi işbirliği mekanizmasının gelişiminde *de facto* bir şekilde ortaya çıkan ve Tek Avrupa Senedi ile hukuki varlığı kabul edilen Konseyi, AB'nin genel politikaları açısından olduğu gibi ODGP mekanizmasında da belirleyici rolündedir. Maastricht Antlaşması'nın D maddesinde Konseyi'nin, Birliğin gelişimi için gerekli teşviki sağlayacağı ve genel siyasi prensipleri belirleyeceği belirtilmiştir. Antlaşmanın J.8. maddesinde ise Konseyi'in ODGP için ilkeleri ve genel prensipleri tanımlayacağı öngörölmüştür (Mc Goldrick, 1997:143-144).

ABA'nın ODGP hükümlerinin revise edildiği 1997 *Amsterdam Antlaşması*'nda üye devletler arasında farklı görüşler nedeniyle, ODGP konusunda kayda değer bir ilerleme sağlanamamış olsa da Amsterdam Antlaşması ile getirilen yeniliklerin en başında Birliğin dış politikasının etkinliğini artırmak için ODGP Yüksek Temsilcisi atanmasına karar verilmesi; Petersberg Görevleri'nin ODGP kapsamına dahil edilmesi; ODGP'nin devamlılığını sağlamada kolaylık getiren, Avrupa Konseyi'nin Başkanı, Genel Sekreteri, ve Avrupa Komisyonu'nun dış ilişkiler sorumlusunun da eklenmesiyle yenilenen Troyka; Konsey'in Genel Sekreterliği içinde görevi, uluslar arası eğilimleri izlemek, değerlendirmek, potansiyel krizleri önceden görüp, uyarıda bulunmak olan '*Politika Planlama ve Erken Uyarı Birimi*' kurulması; ODGP konusunda kararların oybirliğiyle alınmasından kaynaklanan zorluğu aşmak ve esneklik sağlamak amacıyla *Amsterdam Antlaşması*'nda oybirliği kuralı korunurken katı karar verme mekanizması esnek hale getirilerek "*yapıcı çekimserlik*" uygulamasının getirilmesi ve bazı durumlar için örneğin, ortak eylemlere karar verilmesi için çoğunluğun oyunun yeterli olması gibi konularda nitelikli çoğunlukla karar almanın daha geniş şekilde kullanılması; Avrupa Konseyi'nin

ortak tutum ve ortak eylemin yanı sıra “ortak strateji” de belirlemesi konularındadır (Mc Goldrick, 1997:143).

ODGP konusunda genel kural olarak oybirliğiyle karar alınmasına getirilen karara katılmayan devletin o kararın alınmasını engellememesine dayanan yapıcı çekimserlik uygulaması ve ortak stratejiyle ilgili kararlar ve ortak eylem ve ortak tutumların uygulanmasıyla ilgili kararların alınmasında nitelikli çoğunluğa başvurulması kararlaştırılmıştır.

1 Şubat 2003’de yürürlüğe giren *Nice Antlaşması* da ODGP ile ilgili yeni hükümler getirmiştir. Nitelikli çoğunlukla karar alınan alanlar artırılmış ve kriz yönetim operasyonlarında Siyasi ve Güvenlik Komitesi’nin rolü genişletilmiştir. Karar alma mekanizmasına *Nice Zirvesi*’yle getirilen diğer bir yenilik de “*artırılmış işbirliği*” kavramıdır (Posen, 2006:149–186). Buna göre oybirliğiyle karar alınmasının mümkün olmadığı durumlarda üye devletlerin bir kısmının karar almasına olanak tanıyan artırılmış işbirliği kavramı ile askeri ve savunmaya ilişkin konular hariç olmak üzere, en az sekiz üye devletin katılması koşuluyla üye devletlerin bir kısmının aralarında karar almaları mümkün hale gelmiştir.

4.1.2. Güvenlik için Ortak Anlayışlar (AGSP)

Öteden beri NATO’dan bağımsız bir ODGP yaratılması fikrine soğuk bakan İngiltere’nin savunma ve güvenlik alanındaki vetosunu kaldırmasının ardından, ABD’nin de bir *Avrupa Savunma Politikası*’nın geliştirilmesini desteklemeye başlamasıyla birlikte, Aralık 1998 *Saint Malo Zirvesi*’nde AB’nin savunma rolünü daha da genişletme kararı alan Fransa ve İngiltere St. Malo’da “*Birliğin, güvenilir askeri güçler tarafından desteklenmiş özerk hareket kapasitesine*” sahip olması ve bunları uluslararası krizlere yanıt vermek için hazır bulundurması ve kullanması konusunda anlaşmaya vardılar (Öymen, 2001:52:63). Amsterdam Antlaşması sonrasında en önemli gelişmeler güvenlik ve savunma alanında yaşanmıştır. İngiltere’de iş başına gelen İşçi Partisi hükümeti bu konudaki bakış açısını değiştirmiştir (Whyte, Arbatova, 2001:118-119). İngiltere’nin yaklaşımındaki değişiklik, Avrupa’nın diğer ana askeri gücü Fransa ile birlikte yapılan St.

Malo girişiminde görülmüştür (Smith, 2003:45-46).

Burada AB'nin hareket noktası, Avrupa güvenliğinde hissedilen bir boşluğu doldurmak değil, daha ziyade örgütü uluslararası planda daha etkili hale getirmek için bir savunma boyutu kazandırmak, 16 Avrupa'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası politika üzerinde azalan ağırlığını yeniden kurmak ve AB'nin uluslar arası sahnedeki rolünü tam anlamıyla oynayabilmesini sağlamaktır. BAB'ın AB ile bütünleştirildiği Köln Zirvesi'ne giden süreç, Saint Malo kararlarıyla başlamıştır (Solana, 2005:9). Ayrıca, İlk ODGP Yüksek Temsilcisi olan Javier Solana, Kasım 1999'da BAB'ın genel sekreterlik görevlerini de üstlenmiştir.

AB'nin NATO'dan bağımsız bir güvenlik boyutu kazanması amacının ortaya konulduğu St. Malo Bildirisi'nin yayımlanmasından kısa bir süre sonra yaşanan *Kosova Krizi* sırasında AB'nin oldukça etkisiz ve yetersiz kalması üzerine AB Köln Zirvesi'nde, Avrupa liderleri kendi savunma ağını kurmak için ortak bir savunma stratejisi konusunda fikir birliğine vararak, 2000 yılının sonuna kadar AGSP'nin ve AB içinde bir askeri gücün oluşturulmasını kararlaştırdılar (Açıkmeşe, 2004:128). AB'nin NATO'ya ihtiyaç duymadan kendi güvenlik örgütüyle krizlere müdahale etmesi amaçlanarak, AGSP'nin ana ilkeleri benimsenmiştir. Daha sonra, *Marsilya Beyannamesi* ile atıl durumdaki BAB, AB'ye dahil edilmiştir. Böylece AB, yavaş fakat emin adımlarla NATO'dan bağımsız olarak kendi güvenliğini kendi sağlama konusunda önemli adımlar atmıştır.

AGSP'nin oluşmasında önemli bir adım olan 3-4 Haziran 1999 Köln Avrupa Konseyi'nde, AGSP'nin genel çerçevesi ve AGSP konusunda karar almak için gerekli olan kurumsal çerçeve çizildi ve güvenlik ve savunma sorunları üzerine karar almak için gerekli özerk bir kapasite geliştirme kararı alındı.

Köln Avrupa Konseyi'nden sonra AGSP, ODGP'nin önemli bir parçasını oluşturmaya başlamıştır. Aynı zirvede Batı Avrupa Birliği'nin tarihi misyonunu tamamladığına ve 2000 yılında feshedilmesine karar verildi. BAB'ın insani yardım, kurtarma operasyonları, barış sağlama, koruma ve kriz yönetimi görevleri AB'ye devredildi.

Hızla gelişen AGSP nedeniyle Avrupa güvenliğinden dışlandığını hisseden ABD, AGSP'ye “üç D” olarak bilinen formülle özetlenen koşullu bir destek verdi:

- Bağıları koparmadan (no decoupling),
- Ayrımcılık yapmadan (no discriminating),
- Tekrara kaçmadan (*no duplication*) Avrupa'nın özerk askeri yapılara sahip olmasını destekledi (Haine, 2005:47).

Konsey, Aralık 1999'da düzenlenen *Helsinki Zirvesi*'nde, “*karar almada özerklik ve NATO'nun müdahale etmediği uluslararası krizler karşısında AB'nin öncülük ettiği askeri hareketleri başlatmak ve gerçekleştirmek*” yolundaki kararlılığını belirterek, ODGP'yi geliştirmek için bir çok önlem almıştır. AB üyesi ülkelerin 2003 yılı itibariyle 15 Tugaydan oluşmuş 60.000 kişilik bir *Acil Müdahale Gücü*'nün 60 gün içinde bir askeri operasyon çerçevesinde kriz bölgesine gönderilebilecek şekilde hazır tutmaları ve bu kuvveti en az bir yıl süreyle idame ettirmeleri şeklinde bir “*temel hedef*” belirlenmiştir. Üye devletler, “*Petersberg Görevleri*” dahilindeki tüm faaliyetleri ifa edebilecek ve sürdürebilecek bir askeri güç oluşturmak konusunda görüş birliğine varmışlardır. “*Acil Müdahale Gücü*” olarak adlandırılan bu gücün Avrupa Ordusu olmadığı belirtilse de herkes tarafından böyle görülmektedir (Uzgel, 2002:103).

Askeri olmayan sivil kaynaklardan daha iyi yararlanılmasını sağlayacak kriz yönetimi mekanizmalarının kurulmasının da kararlaştırıldığı *Helsinki Zirvesi*'nde ayrıca, Genel İşler Konseyi'nin toplantılarına savunma bakanlarının da katılması kararlaştırılmıştır.

Haziran 2000 Feira Zirvesi'nde de AGSP ile ilgili önemli kararlar alınmıştır. Öncelikle, kriz bölgelerinde konuşlanması için 5000 polis memurunun hazır bulundurulması kararıyla “kriz yönetiminin sivil yönleri” güçlendirilmiştir. Ayrıca, AB üyesi olmayan Avrupalı NATO üyelerinin AB öncülüğünde yapılacak operasyonlara dahil edilmesi için gerekli düzenlemeler de yapılmıştır (Açıkmeşe, 2002:10).

ODGP Yüksek Temsilcisi Javier Solana, AGSP'nin Avrupa'nın yapılanmasının askerileşme süreci olmadığı, AGSP'nin amacının AB'nin mevcut olan ekonomik, ticari, insani, diplomatik ve askeri bütün kaynakları kullanabilecek ve kendi uluslar arası ortamının bütününde tutarlı etkili bir biçimde davranabilecek küresel bir siyasi aktör durumuna getirmek olduğunu belirtmiştir(Gnesotto, 2005:10).

Köln Avrupa Konseyi kriz yönetimini, AGSP'yi güçlendirme sürecinin merkezine yerleştirmiştir. Daha sonraki her Avrupa Konseyi, ODGP'nin ayrılmaz bir parçası olan AGSP'nin kapsamında Birliğin özerk eylem kapasitesini geliştirmeye uğraşmıştır. Askeri Kriz Yönetimi, Sivil Kriz Yönetimi ve Çatışma Önleme olmak üzere üç bölümden oluşan AGSP'nin Askeri Kriz Yönetimi unsurlarına Nice Zirvesi ile yeni askeri yapılar getirilerek Siyasi Komite yerine ulusal temsilcilerden oluşan, görevi uluslar arası gelişmeleri izlemek, politikalar tanımlamak ve üzerinde uzlaşılan politikaların uygulanışını izlemek olan “*Siyasi ve Güvenlik Komitesi*” kuruldu. Bu komiteye, Askeri Komite, Askeri Personel, Kriz Yönetiminin Sivil Unsurları Komitesi yardımcı olmakla görevlendirildi. Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi (*GAERC*), Avrupa Birliği Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü (*EUISS*), Avrupa Birliği Uydu Merkezi (*EUSC*) gibi organlar eklendi.

Polis işbirliği, hukuk düzenin güçlendirilmesi, sivil yönetim ve sivil koruma gibi dört araçtan oluşan Sivil Kriz Yönetimi ise, Feira ve Nice zirvelerinde özellikle Komisyon'un katkılarıyla geliştirilmiş, ayrıca sivil ve askeri unsurlar arasındaki ilişkileri geliştirmek amacıyla *Kriz Yönetiminin Sivil Unsurları Komitesi* oluşturulmuştur (The Common Foreign, 2005:126).

AGSP'nin üçüncü unsuru olan “*Çatışma Önleme*” ise şiddetli çatışmalardan kaynaklanan insani acılar ve ortaya çıkan büyük maliyetlere engel olmak amacıyla, Topluluk araçlarının daha sistematik ve koordineli kullanılması; çatışma sebeplerini belirleme ve bertaraf etme; yeni başlayan çatışmalara müdahale etme kapasitesini geliştirme ve bu alanda uluslar arası işbirliğini geliştirme şeklinde amaçlar belirlemiştir (The Common Foreign, 2005:129-130).

2000 yılında Brüksel’de üye devletlerden bazıları, *Acil Müdahale Gücü*’ne toplam 100 bin asker ve 400 uçak ve 100 gemi verme taahhüdünde bulunarak, AGSP’nin alt yapısını oluşturma konusunda kararlılıklarını göstermiş oldular (The Common Foreign, 2005:126). Ardından “*Hedef 2010*” ile AGSP’nin önüne yeni hedefler konularak, AGSP’nin eksiklikleri giderilmeye çalışılmaktadır. Kriz yönetiminin başarısının NATO ile işbirliğine bağlı olması dolayısıyla, 11 Aralık 2000 AB Nice Zirvesi’nde de, AGSP yapılanmasının gerçekleşmesi için önemli kararlar alınmıştır.

Bu aşamada AB’nin öncülüğünde yürütülecek operasyonlar için NATO’nun alt yapısına ve askeri planlama yeteneklerine “*güvenceli erişim*” sağlanmak istenmiştir. Ayrıca, 60.000 kişilik *Acil Müdahale Gücü*’nün (AMG) NATO olanaklarından yararlanması amaçlanmıştır (Oakes, 2001:10). Öte yandan BAB’ın fonksiyonları AB’ye devredilmiş, BAB feshedildiği için, BAB’ın AB içindeki rolüyle ilgili maddeler, AB Antlaşması’ndan çıkarılmıştır.

Aralık 2001’de yapılan *Laeken Zirvesi*’nde AB’nin kriz yönetim operasyonlarını uygulayabilecek duruma geldiği, yani AGSP’nin işlevsel hale geldiği ilan edilmiştir. Ancak halen önemli eksiklikleri vardır. AGSP’nin en önemli eksikliği AB üyelerinde savunma harcamalarına ayrılan payın azlığıdır. Askeri donatım, malzeme eksikliği uçak gemisi, ulaştırma uçakları vb. eksiklikler etkin bir AGSP önündeki en önemli engellerdir (Terzi, 2004:104).2001 yılı sonundaki Laeken zirvesinde AGSP kısmen operasyonel ilan edilmiş ve AGSP kapsamında ‘bazı’ kriz yönetimi operasyonlarının yürütülebileceği ifade edilmiş; dolayısıyla 2003 yılı için konmuş olan sivil ve askeri kriz yönetimi yetenekleri hedeflerinin henüz tam olarak gerçekleştirilmediği görülmüştür. Bu nedenle, sivil ve askeri kriz yönetimi yeteneklerinin geliştirilmesi konusundaki çalışmalar yoğunlaştırılmıştır. Kasım 2002’de Brüksel’de toplanan bir Sivil Kriz Yönetimi Yetenekleri Konferansı’nda, Üye Devletlerin gönüllü katkılarıyla, Feira ve Göteborg zirvelerinde ortaya konmuş somut hedeflerin aşıldığı açıklanmıştır. AGSP kapsamındaki ilk sivil kriz yönetimi operasyonu da Bosna Hersek’te başlatılan polis misyonu olmuştur (*Civilian Crisis* 2006:24).

4.2. Teröre Karşı Tutum

Terör ve terörizm günümüz dünyasında en önemli tehditlerden biri olarak Kabul edilmektedir. Son iki yüzyılda dünya sahnesinde daha aktif olarak rol oynamaya başlayan terör örgütleri, zaman geçtikçe kullandıkları yöntemleri geliştirmiş ve etki alanlarını arttırmışlardır. Günümüzde insanlığın büyük bir bölümü terörizm tehdidi altında yaşamaktadır. Tüm insanlık için tehdit haline gelen terörle baş edebilmek için ülkelerin işbirliği içinde hareket etmeleri gerektiği gerçeği ortaya çıkmıştır.

Teröre karşı ortak bir mücadelenin önündeki en önemli engel ülkelerin uzun bir süre terörü sorun olarak değil, dış politika aracı olarak görmeleri ve “*Bir ülkenin teröristi öbür ülkenin özgürlük savaşçısıdır*” anlayışını benimsemeleridir. Bunun yanı sıra, ortak bir terör tanımının yapılamıyor olmasına neden olmaktadır. İşbirliğinin önündeki bir diğer engel ise ülkelerin terörle mücadele konusunda başka ülkelerin deneyimlerinden yararlanmayı düşünmemesidir. Ülkelerin terörle alakalı hemfikir olduğu tek konu kendi mücadele yöntemlerinin en iyisi olduğudur. Oysa teröre karşı ortak bir strateji geliştirmek için ülkelerin birbirlerinin deneyimlerinden ders çıkarması gereği tüm taraflarca kabul edilmelidir.

Terörizmle mücadele etmek amacıyla oluşturulan Topluluk politikalarının temel amacı, devletlerin tek başına izledikleri politikalardan doğan boşlukları doldurmak ve Avrupa genelinde terörizmle mücadele alanında koordinasyon sağlamaktır. Bu sayede devletlerin ulusal kapasitelerini aşan en önemli güvenlik sorunlarından biri haline gelen terörizmle daha etkin bir biçimde mücadele etmek amaçlanmıştır. Avrupa'da terörizmle mücadele geçmişte ve bugün AB'nin olduğu kadar devletlerin iç güvenlik politikalarının da önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Devletler, Topluluk politikalarının dışında kendi iç güvenlik politikalarında da terörizmle mücadele amacıyla ekonomik, politik, yasal ve idari unsurları kapsayan özel önlemler almışlardır. Fransa, İngiltere, İtalya, İspanya ve Almanya topluluk üyesi ülkeler

içinde terorizm tehdidini en yakından hisseden ülkelerin başlarında gelmektedirler. Bu ülkelerden İspanya, terörle mücadelede başarılı kabul edilen ve başarının da ancak demokratik uygulamalarla mümkün olabileceğini gösteren örnek ülkelerden birisidir (Bal, 2006:358). Uzun yıllar ETA örgütüyle mücadelesi ona ulusal çapta bir deneyim kazandırmış, 11 Mart 2004 Madrid saldırısıyla da bu deneyimi uluslararası bir zemine doğru genişlemiştir.

Ülkelere göre terörle mücadele politikaları ve geliştirdiği stratejileri, ülkenin kendi dinamiklerinin etkisiyle zamanla farklılık arzetsede de temelde terörle mücadelede takip edilecek yol, terörist eylemlerin hedeflediği propaganda unsurlarına fırsat vermemektir. Çünkü terörün hayat bulduğu kaynakların biriside, bu eylemler neticesinde ulusal ve uluslararası kamuoyuna vermiş olduğu mesajlarda ve bu mesajlarla ikram edilen meşruiyet kazanma isteğinde gizlidir. Özellikle günümüzde yaygın propaganda argümanlarından en etkili olanı etnik ayrımcılıktır. Dolayısıyla etnisiteye dayalı söylemlerle ülkelerin başına bela olmuş terör örgütlerine yönelik ülkelerin geliştirdiği stratejiler, aynı mücadeleyi veren diğer ülkeler içinde bir tecrübe kaynağı olması açısından son derece önemlidir.

Bu bağlamda İspanya’da yaşanan süreç, benzer sorunlarla yıllardır uğraşan diğer ülkelere örnek teşkil edebilecek niteliktedir. İspanya’da 1960’lı yıllardan beri devam eden terör, *etnik gerekçelerle* ortaya çıkmıştır. İspanya’da ekonomik yönden gelişmiş bir bölge olan Bask bölgesindeki bölgesel kültür ve siyasi özgürlüklerin Franco döneminde baskı altında tutulması rejime karşı fanatik direniş hareketlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu baskı ortamı 1959 yılında Bask Anayurdu ve Özgürlük Örgütü (ETA) nün kurulmasına neden olmuştur (Clutterbuck, 1990:95-96).

Bask Milliyetçiliğinin oluşumu İspanya’nın modernleşme sürecine paralel olarak gelişmiştir. Başlangıçta şiddeti benimsemeyen geleneksel Bask milliyetçiliğinin kendine has dinamikleri bulunmaktadır. Basklıların ayrı bir ırk olmaları, Avrupa’da yaşayan milletlerden farklı bir dile sahip olmaları ve uzun yıllar boyunca merkeze minimum seviyede bağlı olarak yaşamaları, Bask milliyetçiliğinin anlaşılmasında temel unsurlar

olarak karşımıza çıkmaktadır. Bask milliyetçiliğinin yükselmesinde yerel dil kullanımının yasaklanması da terör örgütünün yerel halk nezdinde meşruiyet kazanmasına oldukça önemli bir rol oynamıştır (Gunther, 1988:319). Ancak Diktator Franco'nun iç savaşın galibi olması akabinde diktatörlüğe dayanan bir yönetim biçimi uygulamaya başlaması Bask milliyetçi çizgisinde radikal unsurların ön plana çıkmasına neden olmuştur. 1940'lı yılların sonuna doğru bu radikal unsurların özellikle üniversitelerdeki Bask üyelerinin kilise rahiplerinin de desteğini alarak örgütlendiğini görmekteyiz.

Demokrasiye geçiş süreci de diyebileceğimiz 1977–1982 yılları arasında terörle mücadelede özel polis birimleri kurulmuş ve yetkili kurumların kendi aralarındaki koordinasyonuna önem verilmiştir. Terörizm suçlarıyla ilgili kanuni düzenlemeler yapılmış ancak burada suçların geniş olarak tanımlanması suiistimalleri beraberinde getirmiştir. Demokratik sistem tam anlamıyla oturmadığı için güvenlik güçlerinin anti-demokratik uygulamaları Franco dönemine nispeten az da olsa devam etmiştir. 1982–1996 yıllarında sosyalist hükümet (*PSOE*) iktidardadır. *PSOE* iktidarının ilk yıllarda geliştirdiği bir diğer politika da “*topluma kazandırma*” yasasının çıkarılmasıdır. Topluma kazandırma yasası birçok akademisyen tarafından hükümetin aldığı tedbirler arasında en önemlisi olarak görülmektedir (Yılmaz, 2006:129).

1981 yılında başlatılan bu uygulama, *terör örgütü mensuplarının silahlı mücadeleyi reddetmeleri akabinde serbest bırakılmalarını ve sürgünden dönmelerini* öngörmekteydi. Bu uygulama ilk olarak mahkûmlara yönelik olarak başlatılmışsa da ilerleyen yıllarda aktif ETA militanlarına da uygulanmış olup yürürlükteki Ceza Yasası'nın 579. maddesinde düzenlenmektedir. 1982 yılında 250 ETA üyesi bundan faydalanmıştır (Yılmaz, 2006:1).

Yine bu dönemde özellikle Bask Bölgesi'ndeki siyasi partilerle olmak üzere terörle mücadelede siyasi partiler arasındaki konsensüse önem verilmiştir. Bu bağlamda, Ajura Enea sarayında 12 Ocak 1988 tarihinde bir siyasi parti olarak Herri Batasuna (*Halkın Birliği*) hariç tüm siyasi partilerce “*Ajura Enea Pakti*” imzalanmıştır. İspanyol modeli olarak bilinen terörle mücadele yöntemi, 12 Ocak 1988 tarihinde, terör örgütü

ETA'nın siyasi kolu Batasuna'nın dışında kalan, tüm merkezci ve Bask milliyetçi partilerce imzalanmış olan Ajuria Enea Paktı'na dayanmaktadır. Bundan sonra takip edilen terörle mücadele politikalarında “*Ajuria Enea*” modelinde yer alan ilkelerin farklı kombinasyonlarının uygulamaları görülmeye başlanmıştır.

Ajuria Enea modeline baktığımızda aşağıdaki hususların ön plana çıktığı görülür (Özçer, 2006:258–25):

- Tam demokratik, temel hak ve özgürlüklere saygılı, demokratik hukuk devletini oluşturmuş bir anayasa,
- Özerklik sistemine dayalı bir anayasa,
- Silah bırakan teröristlere belirli kurallar çerçevesinde demokratik yollardan kendi görüşlerini savunmak üzere siyaset yapma imkânı,
- Teröre karşı caydırıcı polisiye önlemler ve uluslararası işbirliği,
- Ayrılmakçılar dâhil teröre karşı olan herkesin birleşerek teröristler üzerinde toplumsal baskı uygulaması.

Ajuria Enea modeli ancak ifade ve örgütlenme özgürlüğü alanının yukarıda açıklandığı gibi geniş olduğu evrensel ilkelere uygun demokratik anayasalara sahip ülkelerde uygulanabilecek nitelikte bir modeldir. Çünkü bu modelde temel alınan husus, terör örgütünü, siyasi hedefine varmak için benimsemiş olduğu silahlı mücadeleden vazgeçirerek, anayasal çerçevede siyaset yapmaya ikna etmek ve bunu yaparken de, hangi siyasi görüşte olursa olsun, şiddet ve terörü reddeden herkesi, terörle mücadele saflarında bir araya getirmektir.

İspanya'nın ayrılmakçı ETA terörüne karşı aldığı tedbirlere bakıldığında sertlik yanlısı militarist politikalarından sivil odaklı, yumuşak güç kullanımına dayanan politikalara doğru bir seyir takip ettiği görülmektedir. Bu süreçte ETA tamamen bitirilemese de, halkın örgüte olan sempatisinin azaldığı, dış desteğin kesildiği kısaca örgütün izole olduğunu söylemek mümkündür.

İspanya'nın ETA'nın ilk eylemlerine cevabı oldukça sert olmuş birçok sanık ciddi kanıtlara dayanmadan tutuklanmış, Bask bölgesinde bir nevi olağanüstü hal ilan edilmiştir. Bu dönemde ETA'nın silahlı eylemleri Franco rejiminin hataları nedeniyle toplumdan tepki görmemiş aksine örgütün toplumsal zemin kazanmasına imkan sağlamıştır. ETA bu dönemde zulme başkaldıran bir *özgürlük savaşçısı* olarak görülmüştür.

Ülkede 1975 yılında Franco'nun ölümünden iki yıl sonra otoriter yönetimden anayasal monarşiye geçiş yaşanması terörle mücadelede yeni bir aşamaya geçilmesini sağlamıştır. Terörle mücadelede daha demokratik ve daha özgürlükçü bir yöntemi benimseyen İspanya'da terörle mücadelede önemli bir başarı sağlanmıştır. Ancak, 1983-1986 yılları arasında Franco dönemine benzer bir mücadele yönteminin benimsenmesi terörün eylemlerinin tırmanmasına neden olmuştur. Daha sonra Fransa'yla yapılan işbirliği ve demokratik uygulamalar terörü bitme noktasına getirmiştir. Avrupa'da radikalizmin ve terörün giderek azalmasının en önemli nedenlerinden birisi de, AB'nin oluşturduğu karşılıklı bağımlılık ilişkisi olmuştur (Bakan, 2010:67).

Franco döneminden sonra İspanya, terörle mücadelede demokratik açılım yaklaşımını benimsemiştir. Bu yaklaşımla İspanya; terörün arka planını görmeye çalışmış, teröristlerin eylem gerekçelerini ortadan kaldırmaya gayret etmiş, uluslararası işbirliğini sağlamış ve terörle mücadelede profesyonel uzman birimlerini devreye sokmuştur. Terörle mücadele ederken şiddetle karşılık verme yerine demokratik araçlarla teröristlerin manevra alanı daraltılmıştır. Demokratik uygulamaların başlangıcında eylemlerde belli bir oranda artış olmuş ise de demokratik uygulamalara sabırla devam edilmiş ve AB sürecinden ödün verilmemiştir. Bu süreç içerisinde Fransa ile ilişkiler arzu edilen noktaya gelmiş, AET'ye üyeliğinin ardından ETA'yı uluslararası alanda tecrit etmeyi başarmıştır. 2004 Madrid saldırılarından sonra başlayan dönemde halk ABD politikalarına destek veren yönetimi değiştirmiştir. Yeni hükümet bazı ekonomik çıkarlar nedeniyle vazgeçilen ulusal terörle mücadele stratejisini önce AB'ye sonra ise BM çatısına taşımıştır. İspanya Hükümeti, ABD ve İngiltere'nin savaşı haklı gösterebilmek için dünyaya yalan söylediklerini ifade ederek terörle mücadelede farklı bir duruş

sergilemiş, ayrıca terörizmin kaynağının sadece Ortadoğu olmadığı, adaletsizlik ve yoksulluğun hüküm sürdüğü bütün bölgelerin aynı derecede teröre katkı sağladığı şeklinde daha geniş bir bakış açısını benimsemiştir.

Özetle son dönemde İspanya'nın terörle mücadele stratejisi, kendi ulusal stratejisi ile daha geniş kapsamlı uluslararası yaklaşımının bileşiminden oluşan yeni bir çerçeveye oturmuştur. İspanya'daki terörle mücadele süreci demokratik yol ve yöntemler dışında kalan ve bölgesel ve küresel aktörlerin dahil edilmediği stratejilerle terörle mücadele etmenin birçok sorunu da beraberinde getireceğini açıkça ortaya koymuştur (Yılmaz, 2006:124-128).

5) AB'İN TERÖRLE MÜCADELESİ

Avrupa'nın güvenliği bakımından terörle mücadele, soğuk savaşın devam ettiği yıllardan günümüze kadar Avrupa ülkelerinin ve AB'nin gündeminde olan bir konudur. Birliğin yıllar geçtikçe giderek genişlemesi ile terörizmle yakından ilişkili olan yasa-dışı göç, uyuşturucu kaçakçılığı ve organize suçlarda Avrupalı devletlerin mücadele etmesi gereken konular olarak gündeme gelmeye başlamıştır.

Dolayısıyla AB'de, örgütsel gelişimi içinde terörizme ve terörle bağlantılı olan bu konulara karşı hukuksal ve kurumsal bazda çeşitli mekanizmalar geliştirmektedir. Özellikle 11 Eylül saldırıları ve sonrasında oluşan teröre karşı koalisyonla destek veren Avrupalı müttefik ülkelerde gerçekleşen terör saldırıları, AB'nin terörle mücadele çalışmalarına hız vermesine yol açmıştır. Bu kapsamda Birlik, terörle mücadeleye yönelik olarak örgüt içinde özel çalışmalar yürüttüğü gibi Birlik dışından ülkelerle ve diğer uluslararası örgütlerle de anti-terörizm konusunda işbirliği yapmaktadır.

Avrupa, bu dönemde bir terörist saldırıyla ilk kez 11 Mart 2004'te Madrid'te patlayan bombalarla tanışsa da, uluslararası terörizm Avrupa için yeni bir fenomen değildir. 1980'ler boyunca bir çok ülke için sorun teşkil eden terörizm, özellikle 1990'ların ikinci yarısında Avrupa ülkeleri için daha ciddi bir problem halini almıştır. 1995 yazında Paris metrosunda gerçekleşen terörist saldırılar, Fransa'da radikal İslam

ağının Cezayir sorunuyla az çok bağlantılı olduğunu gözler önüne sermiş ve bu durum, Avrupa ülkeleri arasında kapsamlı işbirliği gerektiren bir sorun olarak terörizmin önemli bir gündem maddesi olmasını sağlamıştır (Thieux, 2004:60).

Önlenmesine dair Avrupa Sözleşmesi'nde artan terör suçlarının sebep olduğu sorunları gidermek amacıyla, bazı düzenlemelere gidilmiştir. Sözleşmenin bugün için önemli olduğu düşünülen ilk maddesi, “adam kaldırma, rehin alma ve gayri kanuni hürriyeti tehdit eden suçlar” ile “şahısların hayatı için tehlike teşkil ettiği ölçüde bomba, el bombası, roket, otomatik, ateşli veya bombalı mektup veya koli kullanmak suretiyle işlenen suçlar'ın siyasi suç veya siyasi nedenle işlenmiş suç sayılmayacağıının öngörülmesi ve bu tür bir suç işleyen kişiyi ırkı, dini, milliyeti, siyasi kanaatleri dolayısıyla kovuşturma veya cezalandırma gayesine yönelik olduğu izlenimini veren iade talebinin karşılanamayabileceğinin hükme bağlanmış olmasıdır. 2. maddede ise, terör eylemlerini, bir kişinin özgürlüğü ve varlığına karşı kullanma durumunu da içerecek biçimde genişletilmesi gerçekleşmiştir (United Nations, 1977:94-95).

Ancak, sözleşme kişinin kişiye yaptığı eylemlerin bir bölümünün terör kapsamında değerlendirilmesine imkan vermesine rağmen, bu tür eylemi gerçekleştiren her kişinin terörist sayılıp sayılmayacağı ve terör örgütü konusunda bir açıklık getirmemekte, taraf ülkelerin kendi sınırları içerisindeki eylemleri esas almaktadır. Bu durum da şüphesiz, terörizmin günümüzde ulaştığı sınırlar-ötesi boyut göz önüne alındığında, terörizmle mücadele açısından ciddi sıkıntılar yaratmaktadır.

AB'nin terörizmle mücadele politikasında Maastricht Antlaşması'nın “*Üçüncü Sütun (The Third Pillar)*” olarak adlandırılan ve adalet ve içişleri konusunda işbirliği öngören hükümlerin yer aldığı bölümü önem arz etmektedir. Üçüncü Sütun ile birlikte AB, organize suç ve uyuşturucu trafiğinin yanı sıra, terörizmin de ortak mücadele gerektiren bir sorun olduğunu kabul etmiş ve daha sistematik ve kapsamlı bir işbirliğine gidilmesi yolunda karar almıştır. PWGOT (*Police Working Group on Terrorism-Terörizme Dair Polis Çalışma Grubu*) gibi anlaşma temeli ve dolayısıyla resmi niteliği olmayan organlar konusunda da dikkate değer bir düzelmeyi temsil eden Üçüncü Sütun,

AB'nin terörizmle mücadelesinde operasyonel etkinlik açısından olumlu etkide bulunmuştur (Beşe, 2002:82-86). Ayrıca Amsterdam Antlaşması sonrası ABA'nın 29. maddesi, önlenmesi ve mücadele edilmesi gereken ve işbirliği gerektiren ciddi suçlardan birisi olarak terörizmi göstermiş, 31(e) maddesiyle de üye ülkelerden terörizm suçlarına verilecek cezalara ilişkin asgari kurallar belirlenmesini istemiştir (Beşe, 2002:105).

AB tarafından Maastricht ve Amsterdam Antlaşmaları'na paralel olarak, 21 Eylül 2001'deki AB Olağanüstü Brüksel Zirvesi'nde; 11 Eylül tarihinde ABD'ye yapılan saldırıyla ilgili olarak; terörizmin, dünya ve Avrupa için çok ciddi bir tehlike oluşturduğu ve buna karşı mücadelenin AB'nin öncelikli hedefi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, AB fanatik terörist gruplar ile Arap ve Müslüman dünya arasında kurulan denklemi, kategorik olarak reddettiğini bildirmiştir. Zirvede, terörizmle mücadelede ve suçluların adalete teslim edilmesine yönelik süreçte ABD ile dayanışma ve işbirliği yönünde karar alan AB, BM gözetiminde, terörizme karşı geniş global koalisyon çağrısında bulunmuştur. Söz konusu zirvede bir “*AB Terörizmle Mücadele Politikası*” da belirleyen üye ülkeler, terörist kişi ve grupların listelerinin hazırlanmasında üye ülke istihbarat birimleri ile işbirliği; BM, OECD ve diğer uluslararası kuruluşlar bünyesindeki terörizmle mücadeleyle ilgili sözleşmelerin ivedilikle uygulanması ve terörizme finansal desteğe son verilmesi konusunda gerekli hukuki ve mali eylem planlarının koordineli bir şekilde uygulamaya konulması gibi kararlar almıştır (Hanlı, 2001).

Zirvede alınan karar gereği terörizme karşı mücadele, artık AB'nin öncelikli hedeflerinden (*a priority objective*) biri haline gelmiştir (Conclusion 2001:SN 140/01). Zirve sonucunda ABD halkı ile dayanışma içinde olduğu ve ABD hükümeti ile suçluların yakalanması konusunda işbirliği yapılacağı belirtilmiştir. AB'ye göre ABD'nin, BM Güvenlik Konseyi'nin 1368 sayılı kararına dayanarak Afganistan'da başlattığı askeri operasyonlar meşrudur. Ayrıca BM çatısı altında terörizme karşı global bir koalisyonun oluşturulması gündemde tutulmuştur. Genel politika açısından ise AB; ABD, Rusya ve İslam dünyasındaki ortakları ile işbirliği içerisinde, Ortadoğu'daki sorunları sona erdirmek için BM düzenlemeleri çerçevesinde çaba gösterecektir. AB, global terörizmle mücadele açısından özellikle BM çatısı altında global çapta hareket

edilmesine önem vermektedir.

Zirvede belirlenen *eylem planı* ise AB'nin terörizmle mücadeledeki genel çerçevesini belirleyecek beş başlıktan oluşmaktadır (Conclusion 2001:SN 140/01). **Birinci** başlık üye devletler arasında *polis ve adli birimler arasındaki işbirliğini* geliştirmektir. Bu açıdan suçluların iade prosedürünü kolaylaştıran ve yeniden düzenleyen Avrupa Tutuklama Emri ve Üye Devletler Arasında Teslim Prosedürlerine Dair Konsey Çerçeve Kararı ile terörist eylemlerin ortak bir tanımını yapan Terörizmle Mücadeleye İlişkin Çerçeve Kararı önemli işleve sahiptir. Adalet ve İçişleri Bakanlar Konseyi, Avrupa topraklarındaki teröristlerin, terör örgütlerinin ve bunları destekleyenlerin listesini hazırlayacaktır. Üye devletlerin istihbarat örgütleri işbirliğini ve bilgi değişimini artıracak, gerekirse ortak soruşturma ekipleri kurulacaktır. Üye devletler, terörizmle ilgili bütün bilgilerini *Europol* ve *Eurojust* ile paylaşacak ve Europol içerisinde uzman anti-terörist ekip kurulacaktır. Bu ekip, ABD'li meslektaşları ile yakın işbirliğinde olacaktır.

İkinci başlık *terörizmle mücadeleye ilişkin uluslararası sözleşmelerin üye devletlerde en kısa sürede yürürlüğe sokularak işletilmesidir* (Declaration by the EU:2001). Bu bağlamda BM'in ilgili sözleşmeleri ön plana çıkmaktadır. AB, terörizme karşı global bir yaklaşım sergileyebilmek ve inandırıcı olabilmek için bu sözleşmelerde ısrar etmektedir. **Üçüncü başlık** *terörizmin mali kaynaklarının sona erdirilmesidir*. Bunun için Bakanlar Konseyi, kara paranın aklanmasını önlemesi ile ilgili direktif ve mal varlıklarının dondurulması ile ilgili çerçeve karar hazırlayacaktır. Birlik üye devletlerden, 'BM Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Sözleşme'nin imzalanması ve yürürlüğe sokulmasını istemiştir. Bunun yanında OECD Mali Eylem Görev Gücü (*FATF*) tarafından belirlenen ve işbirliğine yanaşmayan üçüncü ülkelere karşı bir takım önlemler alınacaktır.

Dördüncüsü, *hava yolu ve taşımacılığı güvenliğinin güçlendirilmesidir*. Bu önlemler; uçak mürettebatının teknik eğitimi, yolcu eşyalarının kontrolü ve görüntülü izlenmesi, pilot mahalline ulaşımın engellenmesi ve üye devletlerin kontrol

mekanizmalarının takibini kapsayacaktır. Daha sonra, AB genel olarak dış sınırlarda her türlü giriş-çıkış güvenliğini sağlamaya yönelik bir dizi önlem listesi belirlemiştir.

Sonuncusu ise, *AB'nin global politikasının koordine edilmesidir*. Terörizmle mücadelede Birlik'in politikalarının koordine edilmesi Genel İşler Konseyi'nin görevidir. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası da (*ODGP*) terörizmle mücadeleyi kendi bünyesine entegre edecektir. Bu açıdan üçüncü ülkelerle olan ilişkilerde dahi terörizmle mücadele, ele alınacak konular arasına girmiştir.

Eylem Planına bakıldığında AB'nin uzun dönemli bir stratejiye sahip olduğu görülmektedir. Bu uzun dönemli stratejinin temel hedefinin ise, küresel terörizmin temel direklerini işlevsiz hale getirmek olduğu da söylenebilir. Diğer önemli tarafı ise terörizmle mücadelenin ODGP alanına da taşınmış olmasıdır. Birlik'in üçüncü ülkelerle olan siyasi, ticari ve ekonomik ilişkilerinde o ülkelerin terörizme karşı duruşları, anti-terörist düzenlemelere sahip olmaları gibi konular göz önünde bulundurulacaktır (Vennemann, 2003:17). Bu politika terörizme karşı global bir politika belirlemede önemli bir adımdır. Diğer yandan Birlik ülkeleri arasında azami derecede polis ve istihbarat birimleri arasında işbirliğinin öne çıkarılması Eylem Planının temel noktasını oluşturmaktadır.

Terörizme karşı çalışmalarını hızlandıran AB, 19 Ekim 2001 tarihli *Ghent zirvesi* sonucunda 11 Eylül saldırıları ve terörizmle mücadele için bir deklarasyon yayınlamıştır (Declaration 2001:SN 4296/2/01). Uluslararası terörizmle mücadelede BM çatısı altında global bir koalisyon oluşturulması yönünde kararlılığını dile getiren AB, ABD'nin Afganistan'daki operasyonlarına desteğini de yinelemiştir. Ayrıca Afganistan'da olağan demokrasi süreci başladıktan sonra her türlü politik ve insani yardımın sağlanacağı belirtilmiştir.

Deklarasyonda, Eylem Planının başarısı açısından dört noktaya dikkat çekilmiştir; birincisi 6-7 Aralık 2001'deki Aİİ Bakanlar Konseyi'nde Avrupa Tutuklama Emri (*ATE*), Terörizmle Mücadele Çerçeve Karar Tasarısı ve malvarlıklarının dondurulması ile ilgili uygulamaya yönelik ayrıntıların kabul edilmesi, ikincisi; Europol, Eurojust, istihbarat

servisleri, polis ve adli yetkilileri arasındaki işbirliğinin artırılması, üçüncüsü; terörizmle etkin mücadele için karapara ile ilgili direktiflerin ve BM Sözleşmesinin üye devletlerce işletilmesi, sonuncusu ise hava taşımacılığı güvenliğine ilişkin tasarının onayıdır.

ABD ile işbirliğine ilişkin olarak Eylem Planındaki önlemlerin yanında; üye devletler ile ABD kurumları arasında karşılıklı adli yardımlaşmanın özellikle suçluların iadesi açısından artırılması, kimyasal, bakteriyolojik ve nükleer maddelerin etkin kontrolü ve pasaport ve vize güvenliğini sağlama açısından işbirliğinin yoğunlaştırılması kararlaştırılmıştır. Ghent Zirvesi, Avrupa sınırları içerisindeki kimyasal, biyolojik ve nükleer silahlar, bulaşıcı maddelerin kontrolü adına bir program hazırlamalarını Komisyon'dan istemiştir. Ghent Zirvesi'nde Avrupa Konseyi, Filistin devleti kurulması ve İsrail'in barış ve güvenlik içerisinde yaşamasına dayalı Ortadoğu barış sürecinin yeniden başlatılmasını istemiştir. Ayrıca Balkanlar'daki istikrarın sağlanması da Birlik'in önemli amaçlarından biridir.

Bu ilerlemelerin ardından AB'nin geleceğinin genel çerçevesinin belirlendiği 2001 yılındaki *Leaken Zirvesi*'nde ise terör suçları konusunda ortak bir tanım yapılması, Avrupa Tutuklama Emri'nin benimsenmesi, terör örgütleri ve teröristlerin listesinin belirlenmesi, terörizmin finansmanına yönelik önlemlerin alınması, hava yolu taşımacılığı güvenliğinin ve polis ve istihbarat birimleri arasında işbirliğinin artırılması konularında görüş birliğine varılmış, uluslararası terörizmle mücadelede kararlılık gösterilmiştir (Leaken, 2001).

Genel olarak bu dönemde AB politikaları incelendiğinde, terörizme karşı çok yönlü bir yaklaşım sağlama çabasının olduğu görülmektedir. Birlik, uluslararası güvenliğin sağlanması açısından kendisini sorumlu bir küresel aktör olarak görmektedir. Diğer yandan terörizmle mücadele konusu hem *Ortak Dış ve Güvenlik Politikası* alanında hem de Adalet ve İçişleri alanında diğer politikalar açısından belirleyici olmuştur. Terörizm ile ilgili tanımlamaları ve yaklaşımlarında sanki terörizmin dehşetli ve çok boyutlu yüzü yeniden keşfedilmektedir. Birliğin uluslararası terörizmle mücadele açısından uzun dönemli politikasının temel direkleri olarak, AB içerisinde üye devletlerin

ceza hukuklarını harmonize ederek yargı ve polis güçleri arasındaki işbirliğini azami seviyeye çıkarmak, üye ülkeler arasında ortak bir politika belirleyerek genel tutumu koordine etmek, soruna global bir yaklaşım benimseyerek BM'in çatısı altında bir çözüm üretilmesini sağlamak, bu yeni terörizmin önemli niteliklerinden biri olan finansal gücünü sona erdirmek ve hava yolu taşımacılığı esas olmak üzere sınırlarda güvenliği artırmak olarak söylenebilir.

5.1. Yöntemler

AB güvenlik politikaları kapsamında ortaya çıkan durum değerlendirildiğinde terör ve terör yanlısı oluşumlar ile mücadelede bazı yöntemler ortaya konulabilir. Bu yöntemler AB sınırları içerisinde ortaya çıkmış veya ortaya çıkması muhtemel terör örgütlerine karşı kullanılabilir. Bu yöntemler aşağıda sıralanmıştır:

- Finansal Mücadele
- Operasyonel Mücadele
- İstihbarat Paylaşımına Dayalı Mücadele
- Teknolojik Mücadele
- Diğer Küresel Aktörler İle İşbirliği
- AB-NATO İşbirliği
- AB-BM İşbirliği

5.1.1. Finansal mücadele

Yasadışı uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı, insan ticareti gibi organize bir şekilde ve uluslararası boyutta işlenen suçlarda son 30 yılda önemli ölçüde artış meydana gelmiştir. Bu artışa paralel olarak söz konusu suçlarla mücadele büyük önem kazanmıştır. Klasik yöntemlerle ve sadece ulusal düzeyde yapılan mücadeleler bu suçların önlenmesinde yeterli sonuçlar vermemiştir. Bunun üzerine uluslararası düzeyde etkin mücadele için bu suçlardan elde edilen gelirlerin yasal sisteme meşru bir gelir görüntüsü içinde sokulmasının önüne geçilmesi amacıyla aklama ile mücadele önlemleri gündeme gelmiştir.

Bir suçun işlenmesi suretiyle elde edilen malvarlığı değerleri “suç geliri” (*proceeds of crime*) veya “kara para” (*dirty money*) olarak adlandırılmaktadır. Suç gelirinin, bu gelire kaynaklık eden ve öncül suç (*predicate offence*) olarak isimlendirilen suçtan uzaklaştırılarak çeşitli işlemlerle yasal yollardan elde edilmiş gelir görüntüsü kazandırılmasına ise aklama (*laundering*) denilmektedir. Karapara aklama ile mücadele konusunda oluşturulan Mali Eylem Görev Gücü (*Financial Action Task Force-FATF*) dır. Bunun yanında uluslararası etkin, hızlı ve güvenilir bilgi değişimi öngören *Egmont Grubu* bulunmaktadır. AB'nin bu alandaki çalışmaları FATF'in Terörizmin Finansmanına İlişkin Özel Tavsiyelerini temel almaktadır.

Terörle mücadele kapsamında AB Konseyi, terör örgütlerinin finans kaynaklarını ve terörist grupların, bireylerin ve varlıkların finans kaynaklarının akışını kesmek için çok güçlü önleyici eylemlerin alınması gerektiğine inanmaktadır.

Bu amaçla Komisyon, 11 Ekim 2001 tarihinde uluslararası terörizmin mali kaynaklarıyla mücadele konusunda ortak tutum alınmasını önermiştir. Bu öneri, ABD'nin uygulamalarını örnek göstermekte, ancak alınacak önlemler konusunda her üye devletin kendi kurallarının esas alınacağını altını çizmektedir. Bununla birlikte Konsey'in 13 Haziran 2002 tarihli 2002/475/JHA sayılı *Terörizmle Mücadele Çerçeve Kararı*'nda da gerçek kişilerin yanı sıra tüzel kişilerle ilgili düzenleme de bulunmaktadır (1999/C 373/01 sayılı Karar, 1999:1). Özellikle tüzel kişilerin terör suçlarında örtülü şekilde yer almasının ya da bu varlıkların terör eylemlerinde örgütlere ve kişilere finansal ve diğer şekillerde kaynak sağlamasının önüne geçilmesi açısından terörizmle mücadelede tüzel kişilerin yer alması önemlidir. Söz konusu kararın 1 ve 2. maddelerinde, öncelikle, üye devletlerce terörist eylem olarak kabulü ve ulusal hukuklarında cezalandırılması gereken fiiller sayılmış, terörist grup ifadesi tanımlanmıştır. Bu bağlamda Çerçeve Karar'ın 7. maddesi, tüzel kişilerin sorumluluğunu ve bunlara verilecek cezaları düzenlemektedir(Kaya, 2005:147-148).

Komisyon'un terörizmin finansmanı ile mücadeleye ilişkin kararları, BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararlara dayanmaktadır. İlk grup kararlar; Taliban, Bin

Ladin ve El-Kaide ve bunlarla bağlantılı örgüt ve kişilerle ilgilidir. Ayrıca bu kişi ve grupların dışında diğer gruplarla ilgili hükümlerde genel olarak terörizme karşı yönelmiştir. Bu kararların genel içeriği; teröristlerin, terörist grupların ve örgütlerin

Parasal kaynakları, diğer finansal değerleri ve ekonomik kaynaklarının dondurulması ve doğrudan ya da dolaylı olarak bu kaynakların kullanmalarına izin verilmemesiyle ilgilidir.

Komisyon, Güvenlik Konseyi'nin 1373 sayılı kararını 2580/2001 numaralı Tüzükle uygulamaya sokmuştur. Bu tüzüğe göre; tüm üye devletler terör eylemlerini gerçekleştiren, planlayan ve katılan kişilerin ekonomik kaynaklarını ve maddi varlıklarını dondurmalarıdır. Ayrıca Konsey, Komisyon ve üye devletler bu tüzüğe dayanarak alacakları önlemler hakkında birbirlerini bilgilendirecektir. Üye devletlerin alacakları önlemler caydırıcı, orantılı ve etkili olmalıdır. Tüzük, hava sahası da dahil AB sınırları içerisinde, üye devletlerin yargı yetkisi altında olan araçlar ve uçaklar üzerinde, üye devletlerin vatandaşı olan kişiler üzerinde, üye devletlerin hukukuna tabii olan yasal kişi, grup veya işletmeler ve Birlik içinde iş yapan yasal kişi, grup ya da işletmeler üzerinde geçerli olacaktır. Dolayısıyla Konsey'in kabul etmiş olduğu bu Tüzüğün, üye devletler tarafından doğrudan ve tamamen uygulanması zorunludur. Üye devletlerde faaliyet gösteren bankalar, diğer finans kurumları, sigorta şirketleri ve ilgili diğer kurumlar bu Tüzüğün uygulanmasına yardımcı olmak için Komisyona ve yetkili otoritelere her türlü bilgiyi vereceklerdir. Bu konuda üye devletlerdeki yetkili otoritelerin listesi Tüzüğün sonunda sıralanmıştır(Council Regulation, 2001).

28 Şubat 2002 tarihinde Adalet ve İç İşleri Konseyi, mülklerin dondurulmasına ilişkin çerçeve karar taslağı üzerinde anlaşmıştır. Bu kararın amacı ise, bir üye devletin adli yetkilileri tarafından yayımlanan bir mali varlıkların dondurulması kararının, diğer devletin ülkesinde de yürütülmesini ve tanınmasını sağlayan kuralları oluşturmaktır. Bu amaçla politikaları gözden geçirmek için özel bir komite kuruldu (Spence, 2004: 87) .

11 Mart 2004 tarihinde Madrid'e yapılan terör saldırıları sonrasında Konsey, 'Terörizmle Mücadele Deklarasyonu' kapsamında Güvenlik Konseyi ile uyumlu olarak

Komisyon tarafından kabul edilen terörle bağlantılı olduğundan şüphelenilenlerin ve teröristlerin mali ve maddi varlıklarının dondurulmasına olanak veren yönetmeliğe uyum sağlanması, terörizme finansman sağlama aracı olarak kara para aklamaya mücadelede dönük önlemlerin alınması ve kara para aklamaya ilişkin direktiflerin benimsenmesi ve Birliğin sınırlarından içeriye nakit akışlarının sınırlandırılması için önlem alınması ve üye devletler arasında şüpheli görülen mali işlemlere ilişkin bilgi değişiminin kuvvetlendirilmesi gibi bir dizi önlemler paketi ortaya koymuştur.

20 Ekim 2005 tarihli Avrupa Komisyonu Tebliği'nde AB'nin terörizmin finansmanı ile mücadele stratejisine ilişkin temel çerçeve çizilmiştir. Bu kapsamda, bilgi alışverişi, finansal işlemlerin izlenebilirliği ve şeffaflık olmak üzere 3 temel alan olarak belirlenmiş ve alınması gereken tedbirler sıralanmıştır.

Bilgi alışverişi: Terörizmin finansmanı ile mücadelede ulusal ve uluslararası düzeyde bilgi paylaşımı büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda söz konusu Tebliğ ile ilgili kurumların (*mali otoriteler, finansal denetim birimleri, Adalet Bakanlıkları, istihbarat kuruluşları, kolluk kuvvetleri ve terörist malvarlıklarının dondurulmasıyla yetkili idari birimler*) işbirliğine gitmeleri gerektiği belirtilmiştir. Kamu kurumlarının birbirleriyle olduğu kadar özel sektörle de işbirliği içerisinde olmalarının terörizmin finansmanı ile mücadeleyi güçlendireceği ifade edilerek üye ülkelere bu yönde bir işbirliğinin ve bilgi alışverişinin geliştirilmesi çağrısında bulunulmuştur.

Finansal İşlemlerin İzlenebilirliği: Üye ülkelerce, terörist malvarlıklarının belirlenmesi, takibi, dondurulması ve müsaderesini yürütecek kurumların oluşturulması ve bu kuruluşlar arasında işbirliği mekanizmasının kurularak hızlı hareket eden terörist ve diğer kriminal fonların takibinin kolaylaştırılması gerekmektedir.

Şeffaflık: Kar amacı gütmeyen kuruluşların terörizmin finansmanında yoğun bir şekilde kullanılmalarından ötürü bu alanda şeffaflığın artırılmasına yönelik olarak standartların geliştirilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra, üye ülkelerin mali denetim birimleri arasında işbirliğinin artırılması çağrısında bulunularak, Avrupa Polis Teşkilatı (*Europol*) ile gerçekleştirilecek ortak bir çalışmada kar amacı gütmeyen kuruluşların

terörizmin finansmanında kullanılmalarına ilişkin bir risk haritası çıkarılmasına karar verilmiştir.

Öte yandan, vergi cennetlerinin terörist fonlar için önemli bir sığınak olmaları nedeniyle, AB'nin üçüncü ülkelerle bilgi alışverişi ve işbirliğini geliştirmesi ve bu kapsamda bu ülkelere sağlanacak teknik destek programlarıyla şeffaflığın artırılması gerektiği vurgulanmaktadır. ABD ile gerçekleştirilecek işbirliği ve ortak çalışmalar da AB'nin terörizmin finansmanı ile mücadele politikasında önemli bir yere sahiptir.

AB'nin terörizmin finansmanı ile mücadele politikasında temel teşkil eden diğer bir belge ise 2005/60 sayılı *Finansal Sistemin Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörizmin Finansmanı Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesine Dair Konsey Direktifi*'dir. Üçüncü Direktif olarak adlandırılan bu Direktif ile 1991/308/EEC sayılı "*Mali Sistemin Suç Gelirlerinin Aklanması Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesine İlişkin Konsey Direktifi*" yürürlükten kaldırılmış ve üye ülkelerin suç gelirlerinin aklanmasını ve terörizmin finansmanını yasaklamaları gerektiği ifade edilmiştir. Söz konusu bu Direktifle, terörizmin finansmanı, terörle mücadeleye ilişkin 13 Haziran 2002 tarih ve 2002/475/JHA sayılı Konsey Çerçeve Kararının ilk dört maddesinde sayılan suçlardan herhangi birini gerçekleştirmek amacıyla kullanıldığını ve kullanılacağını bilerek ya da kullanmak kastıyla doğrudan veya dolaylı yoldan fon toplanması olarak tanımlanmaktadır.

5.1.2. Operasyonel mücadele

Terörizmle mücadelenin operasyonel boyutu ise ikili ve çok taraflı işbirliği süreçleri ile hükümetler ve polisiye birimler arası düzeyde geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu konudaki en ciddi girişim TREVI (*terrorism, radicalism, extremism and violence international*) gruplarının oluşturulması ile olmuştur. 1976 yılında kurucu antlaşmalardan bağımsız olarak AT üyeleri devletler tarafından kurulan TREVI'nin amacı bu alandaki bilgi paylaşımını güçlendirmektir. Sistem; adalet, iç işleri bakanlarından ve polis

müdürlerinden oluşmaktaydı. Kurumsal toplantılar, polis ve istihbarat birimleri arasında düzenli bir iletişim imkânı sağlıyordu. Bu mekanizma içinde anti-terör konularında uzmanların yer aldığı iki operasyonel grup oluşturulmuştur. 1987 yılına kadar TREVI danışma mekanizması süreci içinde AT Komisyonu yer almamış bu tarihten itibaren Komisyon temsilcileri de ad-hoc toplantılara katılmaya başlamıştır.

Bu gruplardan ilki olan TREVI 1 terörizme ve terörist faaliyetlere ilişkin olarak enformasyon değişimi ile bu meselelerde karşılıklı yardımlaşmanın sağlanması konularında görevliydi. Çalışma gruplarından ikincisi, yani TREVI 2 ise kamu düzenine zarar veren olaylar ve kitlesel hareketlerle ilgilenmekte ve bu konularda mücadeleyi kolaylaştırmak için bilimsel/teknik düzeyde enformasyon değişimini sağlamaktaydı. Üçüncü çalışma grubu olan TREVI 3, özellikle uyuşturucu başta olmak üzere, uluslararası suçların diğer ciddi biçimlerine karşı faaliyetlerde bulunmak ve bu konulardaki stratejileri planlamak üzere görevlendirilmişti. Dördüncü çalışma grubu olan ve TREVI 92 adıyla bilinen grup ise sınır kontrolleri ile bireylerin serbest dolaşımı gibi konularda görevliydi (Bunyan, 1993:1-15).

AB liderleri, ABD'nin karşılaştığı terör saldırıları sonrasında terörizmle mücadelede daha etkin ve hızlı adımlar atılması gerektiğinin farkına varmıştır. 11 Eylül'den sonra polis işbirliği alanında terörle mücadele konusunda yeni birimler oluşturulmuştur. Terörizm Uzmanlar Komitesi (*CODEXTER*) ve Terörizme Karşı Çalışma Grubu (*COTER*)'da Konsey tarafından operasyonel analiz ve stratejik değerlendirme yapmak ve bilgi toplayıp işlemek amacıyla kurulmuştur.

Uluslararası terörizmle mücadele eden bir diğer polis örgütü ise, bölgesel nitelikteki bir örgüt olan EUROPOL'dür. Kurucu hükümleri göz önünde bulundurulduğunda, EUROPOL terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı ve diğer önemli uluslararası suç biçimlerinin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi amacıyla yönelik bir enformasyon değişim sistemidir. EUROPOL'ün temeli, esas itibari ile Maastricht'e dayanmaktadır.

Bilindiği üzere, Antlaşma'nın K1 no'lu maddesinin 9. paragrafı, polisiye iş

birliğini bir "ortak çıkar" alanı olarak görmektedir. İlgili madde uyarınca öngörülen bu polisiye iş birliği, doğrudan ya da dolaylı olarak EUROPOL aracılığıyla yapılacaktır (Bruggeman, 2000). Ancak, hemen belirtmek gerekir ki EUROPOL, ABA ile tesis edilmiş bir örgüt de değildir. Örgütün temelini, 1970'li yıllarda faaliyetlerine başlayan ve esas amacı Avrupa'da terörizmle mücadele etmek olan TREVI Grubu oluşturmaktadır. Buna karşın, günümüzdeki yapısına yakın bir kurum olarak EUROPOL fikrinin, ilk kez AT Bakanlar Konseyi'nin 28-29 Haziran 1991 tarihli Lüksembourg toplantısında gündeme geldiği görülmektedir. Bu toplantıda Alman Şansölye'si H. Kohl, ABD'deki FBI (*Federal Bureau of Investigation*) ve Almanya'daki BKA (*Bundeskriminalamt*) benzeri bir yapı olarak, Avrupa Kriminal Polis Bürosu (*European Criminal Police Office*)'nun kurulmasını önermiştir (Santiago, 2000:39). Aynı toplantıda, her üye devletin ulusal düzeyde bir temsilcisinin katılımıyla bir Uyuşturucu İrtibat Görevlileri (*The Drugs Liaison Officers - DLO*) biriminin kurulması da kararlaştırılmıştır (Beşe, 2002:92).

Adalet ve iç işleri alanında, Birlik çapında teröristlerin cezai kovuşturmadan kaçmasını önleyecek "Avrupa Tutuklama Emri"nin (*ATE-European Arrest Warrant*) yürürlüğe sokulması da terörizmle mücadelede önemli bir adım olmuştur. Bu sistemin planlanması, 1999 *Tampere Zirvesi*'ne dayanmakta olup 27 Aralık 2001 tarihinde Avrupa Yakalama Emri konulu anlaşma kabul edilmiştir. Haziran 2002 tarihindeki AB Bakanlar Konseyi toplantısında da Polis işbirliği ile ilgili olarak atılan diğer bir önemli adım olarak, operasyonel anlamda da önemli bir yetkiye sahip olan üye ülkelerin yetkili birimlerince ortak operasyon yürütülmesine olanak sağlayacak ortak birimlerin kurulması ile ilgili *Çerçeve Karar* kabul edilmiş ve 2004 yılı sonu itibariyle sistemin faaliyete geçeceği karara bağlanmıştır. Bu anlaşmayla ve uygulamaya ilişkin *Çerçeve Kararla* geleneksel ve karmaşık suçluların iadesi prosedüründen vazgeçilerek tutuklamalar hızlandırılacak ve şüphelilerin transferi kolaylaştırılacaktır. Aslında Avrupa Yakalama Emri'nin hazırlık çalışmaları Komisyon tarafından 11 Eylül saldırılarından önce başlamıştır. Ancak saldırılar sonrasında çalışmalar hızlandırılmıştır (Spence, 2004:84).

Avrupa Tutuklama Emri'ne paralel olarak üye ülkeler arasında savcı ve yargıçlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak ve sınır ötesi adli araştırmalara yardımcı

olmak amacıyla Şubat 2002 tarihinde Eurojust operasyonel hale getirilmiştir. Eurojust, ulusal adli organlar arasında doğrudan iletişim imkanı sağlamaktadır (Bensahel, 2003:41). Ancak Europol tarafından elde edilen bilgilerin Eurojust'a verilmemesi gibi bir takım koordinasyon eksikliklerinin, terörle mücadelede etkinliği azalttığı da görülmektedir (Thieux, 2004:63). Yukarıda ifade edilen terörizmle mücadele çalışmalarına ilave olarak;

- Taşımacılık ve sınır güvenliği alanında; dış sınır kontrolleri için Avrupa Sınırları Ajansı'nın kurulması ve gümrük kontrollerinin güçlendirilmesi,
- Havayolları, uçaklar, limanlar ve gemilerin güvenliği için Komisyon içinde Enerji ve Taşımacılık Direktörlüğü'nün oluşturulması,
- Üye devletler arasında vize başvuruları ve başvuranlara ilişkin bilgilerin değişimine olanak veren '*Vize Bilgi Sistemi*'nin başlatılması ve pasaportlarda

biyometrik tanımlayıcıların uygulanmasını sağlayacak düzenlemelerin yapılması ;

gibi konular Mart 2004 Madrid saldırıları sonrasında Avrupa Konseyi'nin eylem planı kapsamında "*Terörizmle Savaş Deklarasyonu*"nda yer alan diğer önlemlerdir.

1999 yılında başlatılan ve 5 yıl sürmesi öngörülen Tampere zirve kararlarına dayalı programın sona ermesinin ardından 2004 yılının ikinci yarısında dönem başkanlığını devralan Hollanda, "*Lahey Programı*" adında daha kapsamlı bir programın AB zirvesinde kabul edilmesini sağladı (5 Kasım 2004). Beş yıllık olan bu program, AB üyesi ülkeler arasında adalet ve iç işleri konularındaki işbirliğinin artmasını amaçlamaktadır (Erginel, :2006) . Londra'da 7 Temmuz 2005 tarihinde meydana gelen terör saldırıları da bu oluşmakta olan çerçeveye daha büyük bir önem kazandırmıştır. Saldırıların ardından AB dönem başkanı İngiltere, acil bir toplantı yaparak terörle mücadeleye bir canlılık getirmeye çalıştı. Ancak toplantıda üzerinde durulan konular ciddi adımlar atılmasının zorluğunu da ortaya koymaktadır. Bu toplantıdaki belli başlı

konular; Bilginin saklanması, radikalleşme ve terör örgütlerinin taraftar toplamasına karşı mücadele, *Vize Bilgi Sistemi*'nin ve *Schengen Bilgi Sistemi*'nin güçlendirilmesidir.

Birlik bünyesindeki polisiye işbirliğinin yürütülmesinden doğrudan sorumlu olan Europol, bugün için artık bir AB kurumu hüviyetini kazanmış durumdadır. Sürekli gelişen bir yapı olarak Europol'ün sorumluluklarını yerine getirmesi kapasitesi ise yine üye devletlerden kaynaklanan bazı nedenlerden dolayı aksamaktadır. Devletler, bu süreçte Europol aracılığı ile değil de geleneksel yöntemlerle ve ikili işbirliği yollarını kullanarak hareket etmeyi tercih etmektedirler. Bu ve benzeri engellere rağmen Europol'ün gelişiminin yine de reaktiflikten proaktifliğe doğru evrilen bir seyir izlediği söylenebilir (Hayes, 2006:2-3).

Ancak kabul etmek gerekir ki, polisiye işbirliği alanında tam bir entegrasyon henüz sağlanabilmiş değildir. Her ne kadar Europol bir Birlik kurumu haline getirilmiş olsa da, Antlaşma'nın 88. maddesinden de anlaşılacağı üzere, Europol'ün operasyonel eylemlerinin ulusal birimlerle bağlantılı olarak ve onların izni dahilinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Kaldı ki, zorlayıcı tedbirlerin uygulanabilmesi konusunda da tüm yetki yine ulusal mercilere bırakılmıştır. Buna karşın EUROPOL, mevcut yapısıyla bile, bugün için Avrupa'daki polisiye işbirliğinin ulaştığı en üst seviyeyi temsil etmektedir.

5.1.3. İstihbarat paylaşımına dayalı mücadele

Terörün, istihbaratın diğer ilgi alanlarına göre daha çok özen gösterilmesi gerektiren bir alan olmasının nedeni ise terör organizasyonlarının hücrelerden oluşması, bir ağ şeklinde organize olmuş olmaları, kendilerini toplumdan ayırmaları, çok gizli ve detaylı planlar yaparak ani saldırılarda bulunabilmeleri, düşmanlarının farkına varamayacakları yapılarda faaliyet göstermeleri gibi hususlar sayılabilir. Bu özellikleriyle örgütler toplumun içerisine girip, saldıracakları hedeflerini seçip, gerekli hazırlıklarını yaparlar ve saldırı için en uygun zamanı beklerler. Bu şekilde organize olmuş ve network oluşturmuş örgütlerle de mücadele ederken güçlü bir istihbarat yapılanması oluşturulması gerekmektedir.

Terörle mücadele de istihbarat faaliyetleri önemli oranda analiz kabiliyeti gerektirmektedir. Bunun içinde değişik alanlarda uzmanlar, farklı dilleri anlayabilen personellere, çok veriyi değerlendirip gelişmiş analizler yapabilecek şahıslara ihtiyaç vardır. İstihbarat ve kolluk ilişkilerinin daha yakın bir çerçevede yürütülmesi, teknik istihbarata gereken önemin verilmesi gerekmektedir.

1 Temmuz 1999'da çalışmaya başlayan EUROPOL'un temel hükümleri, uyuşturucu madde trafiği, terörizm ve diğer ciddi uluslararası suçları önlemenin yanısıra bu suçlara karşı gereken mücadeleyi sağlamak amacıyla, *bilgi alış veriş sistemini* de öngörmektedir. Merkezileşmiş bir organ şeklinde olan EUROPOL, transnasyonel kriminal faaliyetleriyle uluslararası düzeyde mücadele etmek için çok önemli olmaktadır. Daha doğrusu, diğer ülkelerde biriktirilen istihbarat özellikli datalar, merkez bir organda bir araya toplanacaktır. Buradaki sorun, terörizm konusundaki istihbarat çalışmalarının hassas tabiatı nedeniyle, bu konudaki istihbarat dataların ve verilerin EUROPOL'e devredilmesi, bir açıdan, diğer ülkelerle paylaşılması konusunda bazı üye ülkelerde uyumsuzlukla karşılaşmaktadır. Böylelikle, terörizm tehlikesiyle karşılaşan ülkeler, bu konuda elden dışarıya sızabileceği ve hiçbir işe yaramaz hale gelebileceği endişesini taşımaktadırlar. Söz konusu ülkeler bu şekilde davranarak, bu konuda operasyon yapma tekeli kendileri sürdürmek istemektedir.

11 Eylül sonrası hazırlanan *Eylem Planı*'nda yer alan bir çok önlemin arasında, polis işbirliğine ilişkin önlemler önemli bir yer tutmuştur. Diğer önlemlerde yaşanan tartışmaların aksine, polis işbirliğinin terörizmle mücadele açısından artırılması genel kabul görmüştür. Çünkü terörist faaliyetlerle doğrudan ilgili olan birimler polis örgütleridir. Bu yüzden Eylem Planı'nın ilk hedefi polis ve istihbarat servisleri arasında Europol dahil işbirliğinin artırılması olmuştur. Europol, günün 24 saati istihbarat ve bilgi paylaşımını sağlamak ve koordine etmek üzere kurulmuş merkezi bir ünedir. Üye devletler, haftalık olarak terörizmle ilgili bilgilerin güncelleştirilmiş halini Europol'den alırlar. Konsey üye devletlerden terörizmle ilgili bütün işe yarar bilgileri geciktirmeden ve sistematik olarak Europol ile paylaşmasını istemiştir.

Bununla birlikte EUROPOL, Adalet ve İçişleri Konseyine belirli aralıklarla üye devletlerin kendi aralarındaki ve Europol arasındaki bilgi paylaşımının etkinliğine dair rapor sunacaktır. Zaten EUROPOL bünyesinde ayrıca bir terörizmle mücadele grubu da kurulmuştur. 11 Eylül öncesi sadece 7 terörizm uzmanı olan Europol'un aynı yıl Ekim ayında bu sayısı 35'e yükselmiştir (den Boer, 2003:12). Bu mücadele grubu, üye ülkelerden gelen bilgiler doğrultusunda bir tehdit değerlendirmesi ve analizi yapacaktır. Bu bağlamda EUROPOL, her yıl Avrupa üzerindeki terörist aktivitelerle ilgili durum raporu yayınlamaktadır. Gerçektende AB Konseyi, Europol'u terörizmle mücadelede merkezi bir role oturtmak istemektedir.

Terörün tüm dünya için artan tehdit boyutunun karşısında istihbarat teşkilatlarının yapması gerekenler Avrupa Terör Faaliyetlerine Karşı Özel Araştırma Yöntemleri Uzmanları Komitesi (*The European Committee of Experts on Special Investigation Techniques in Relation to Acts of Terrorism*) tarafından da benzer şekilde tavsiye verilmiştir. Bahse konu komisyonun tavsiye ettiği terörle mücadelede istihbaratın kullanılması gereken taktikler aşağıda sıralanmıştır:

- Gizli soruşturmaları da içeren gizli operasyonlar,
- Gizli operasyonlarda kullanılabilir örtülü şirketler,
- Ajan ya da istihbarat elemanı gibi insan kaynaklı istihbarat,
- Elektronik gözlemler,
- Telefon, fax, e-mail de dâhil olmak üzere iletişime müdahale edilmesi,
- Arabaların, evlerin ve bilgisayarların aranması,
- Sınır ötesi takipler,
- Ajan provokatörlerin kullanılması (Kruys, 2007).

Özel araştırma yöntemlerinin de standartların belirlenebilmesi için Avrupa Terör faaliyetlerine karşı özel araştırma yöntemleri uzmanları komitesinde aşağıdaki prensipler ele alınmıştır;

- Telefon dinlemeye müsaade eden kanunlarda, telefonu dinlenecek kişilerin kategorileri yani hangi suçlar için ve ne kadar süre için dinleme yapılabileceği belirtilmelidir.
- Normal aramalar hâkim kararı gerektirmelidir,
- Özel verilerin kaydedilmesi sıkı kanunlar gerektirmelidir, kimlerin ulaşabileceği ve nasıl denetleneceği belirtilmelidir.
- Suç faaliyetlerine sızan ve pasif olarak suç organizasyonlarını gözleyen polislerin suçluların haklarını ihlal etmemelidirler.
- Polisler ajanlarının ya da istihbarat kaynağı olarak kullandıkları şahısların kimliklerini deşifre etmemelidirler (Kruys, 2007).

Bu tespitler istihbaratın önemini kavrayan AB ülkelerinin terörle mücadelede istihbaratın sağlayabileceği faydadan maksimum istifade edebilmek için istihbaratı belirli bir standarda çıkartabilmek amaçlı bu tavsiyeleri ortaya koyduklarını göstermektedir. Bu standartların ortaya konulması gösteriyor ki AB ülkelerince; terörizm, politik, ekonomik ve kamu düzenine karşı bir tehdit olarak görülmeye başlamasıyla yeni tedbir arayışlarına gidilmiştir. Bu amaçla iyi bir yönetim, terörü ortaya çıkaran sebeplerin teşhisi, daha iyi fiziksel tedbirler alınması, daha iyi polislik ve daha iyi toplum ilişkileri, daha iyi bir terörle mücadele politikasının geliştirilebilmesi için kaçınılmaz görülmüştür.

5.1.4. Teknolojik mücadele

Günümüzün en ciddi tehditlerinden biri terörist örgütlerinin enformasyon teknoloji ve internet kullanmasıdır. Bilim ve teknoloji geliştikçe terörizm için teknik engeller azalır, sosyal ortamda ise tehlikeler daha çok büyümektedir. Terörist ve suç örgütleri siber alet ve silahların gücünü kullanabilme yollarını incelemektedirler. Yüksek teknolojik terörizmin tehlikeli belirtilerinden biri bilgisayar araçlı veya siber terörizm olmaktadır. Günümüzde internet, teröristler için geniş imkanlar sunmaktadır (Whine, 2006). İnternet aracılığı ile dikkat çekmeden, silah satışından bomba yapımı için gerekli teknik bilgilere kadar ulaşılabilir. Simdilik teröristler tarafından İnternet yeni bir silah olarak değil de, bilgi aktarmak veya propaganda için kullanılmaktadır. Gelecekte eylemlerin patlayıcı bomba yerine interneti kullanarak enformasyon sistemlerin faaliyetten çıkartılması ile gerçekleştirileceği söylenebilir (Vasilyev, 2000:178).

Sanal ortam teorik, askeri, dini öğretim ve propaganda yapmalarına, örgütlerin birbiri ile bağlantı kurmalarına imkan sağlamaktadır. Teröristler kontrol edilmesi imkansız olan mekanlardan iletişim sağlayabilme imkanına sahipler, internet kullandıkları yerler her zaman aynı olmayabilir ve bu da teröristler için güvenilir bir ortamdır (Golubev, 2006). Doroti Denning siber terörizmin teröristler için klasik bir eyleme göre bir yenilikçi olacağı ve sanal saldırının toplumun, basın ve yayın mensuplarının büyük bir ilgi göstereceği için ileride daha çok tercih edileceğini ileri sürmektedir. Elektronik aletler sayesinde uzaktan ve gizli hareket edebilirler, bunlar patlayıcı madde ve intihar eylem gerektirmediği için daha ucuz gerçekleştirebilir. Yarının teröristi klavye yardımı ile bombadan daha fazla etki yaratabilir (Denning, 2007).

Saldırıları her hangi bir zaman ve ülke içerisinde gerçekleştirebileceği gibi bunun arkasında kimin olduğunu tespit etmek oldukça zordur. Siber terörizmin geniş imkanlara sahiptir. Hiçbir şekilde tahmin edilmesi, ve takip edilmesi imkansızdır. Yakın zamanda da teknolojinin bu sorunu çözebilmesi imkansız gibi gözükmektedir. Her ülkenin karışık ve zor bir spesifik kanuni sistemi olduğu için internet veya diğer elektronik aletlerin ne zaman kullanıldığını araştırmak ve suçluyu takip etmek imkansızdır. Siber terörizm kapsamına giren hakerliğin çeşitli uzmanlık formları, sivil vatandaşların, kamu kurumlarının korumalı bilgisayar şebekelerine ve devlet kurumlarının milli savunma

organizasyonlarında veya milli güvenliğin sağlanmasında kullanan bilgisayar sistemlerine verilen zararları kapsamaktadır.

Siber terörizmin suç olarak belirlenmesi ve kanun tarafından takip edilmesine dair ilk uluslararası anlaşma Avrupa Konseyi tarafından 23 Kasım 2001 yılında kabul edilmiş, Siber Terörizm Konvansiyonu olmuştur (Convention, 2006). Avrupa ülkelerinde buna benzer önlemler alınmaktadır. Siber terörizm toplumsal, milli ve uluslararası bir tehlike içermektedir. Kendine has bir yapıya sahip, terörizmin ayrı bir akımı olduğundan dolayı kontrol yapabilmek ve mücadele edebilmek için özel yöntemler uygulanmalıdır. Buna benzer terörist eylemler tek bir terörist tarafından yapıldığı gibi örgüt tarafından da gerçekleştirilebilir, lakin siber terörizmin baş eylemcileri milli ve transnasyonal suç örgütleridir (Golubev, 2004:121-124).

Artık tüm dünya çapında siyasetçiler arasında siber suçlar, yasadışı içerik ve kanuna aykırı internetten yüklemeyle nasıl başa çıkılacağı konusunda tartışmalar sürmektedir. Ancak yasama süreçlerinin yavaş işlemesi, yasa koyucuların temel haklar ve internet güvenliği konularında bir uzlaşmaya varmalarını engelliyor.

Bilgi sistemlerine saldırıyı engellemek için yeni bir önerge üzerinde çalışan Avrupa Komisyonu, çalışmasını siber güvenliğin önemli bir unsuru olacak Ekim 2010'daki AB İç Güvenlik Stratejisi'nde sunmayı planlamaktadır (Convention, 2006).

5.1.5. Diğer küresel aktörlerle işbirliği

11 Eylül sonrasında her iki taraf arasında teröre karşı işbirliğini arttırmak için bazı önemli adımlar atılmıştır: Haziran 2004 tarihinde AB-ABD arasında yapılan İrlanda zirvesinde terörizmle mücadelede iki alanda hareket edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu işbirliği kapsamında aşağıdaki hususlarda mutabık kalınmıştır;

AB-ABD iletişimini geliştirmek: polis, adliye ve sınır kontrolleri konularında çalışmak için her iki tarafın yetkilileri arasında iletişim kurulması öngörülmektedir. Dış işleri ve İç güvenlik bakanı, AB tarafındaki muadilleri ile senede en az bir defa görüşecek ve her altı ayda bir bu birimlerin ikincil derecedeki yetkilileri terörle mücadelede polis

ve adli işbirliği konularını görüşecektir. ABD gizli servisi, sahtecilik konularında *Europol* ile işbirliğine gidecektir. AB-ABD arasında; yolcu bilgi paylaşımı, kargo güvenliği, biyometrik tanımlamalar, vize politikası, sınır ve taşımacılık güvenliği üzerinde yüksek seviyede siyasi diyalog oluşturulacaktır.

Polis ve adli alanlarda yeni işbirliği antlaşmalarının yapılması; Polis ve adli işbirliğini geliştirmek için yeni antlaşmaların yapılması gereği ortaya çıkmıştır. 2001–2002 yıllarında EUROPOL ve ABD arasında bilgi paylaşımı konusunda antlaşmalar yapılmıştır. Bu antlaşmalar ile ABD yetkilileri ile Europol arasında kişisel bilgi (*isim, adres, sabıka kaydı vb.*) ve stratejik bilginin paylaşımına imkan sağlanmaktadır. Haziran 2003 tarihinde de AB-ABD arasında suçluların iadesini kolaylaştıran ve savcılık makamları arasında işbirliğini teşvik eden "*Karşılıklı Hukuki Yardım*" (*MLA-Mutual Legal Assistance*) ve İade antlaşması yapılmıştır. İade antlaşmasında başta ABD’de uygulanan idam cezası nedeniyle problem çıkmışsa da ABD’nin bu cezayı iade edilenlere uygulamayacağını taahhüt etmesiyle bu problem aşılmıştır.

İki taraf arasında sınır kontrolleri ve taşımacılık güvenliği konusunda da çeşitli antlaşmalar yapılmıştır. Nisan 2004 tarihinde Gümrük İşbirliği antlaşması ve 28 Mayıs 2004 tarihinde de Uçuş Güvenliği antlaşması yapılmıştır. Uçuş güvenliği antlaşmasında; Atlantik ötesi ABD’ye uçuş yapan uçakların kalkmasından 15 dakika önce rezervasyon yaptıran yolcuların isim listelerinin ABD’li yetkililere verilmesi sağlanmaktadır (Archick, 2005:3). Ancak Uçuş Güvenliği antlaşmasının iptali için Avrupa Parlamentosu ATAD’a (*Avrupa Toplulukları Adalet Divanı*) iptal davası açmıştır. ATAD’da 30 Mayıs 2006 tarihi itibarıyla davayı sonuçlandırmış ve özetle bir devletin ceza hukuku alanına giren faaliyetlerinin, devlet güvenliğinin, savunmasının ve kamu güvenliği ile ilgili operasyonlarının Birlik hukukunun dışında kaldığı dolayısıyla da Topluluğun bu alanlara giren kişisel bilgilerin ABD ile paylaşılması konusunda bir antlaşma yapma yetkisinin Birlik hukukuna göre olmadığı sonucuna varmıştır. ATAD, insan haklarını ihlal ettiğini de düşündüğü antlaşmanın iptaline karar vermiştir. Ancak uygulamada aksaklık olmaması amacıyla kararın yayımlandığı tarihten itibaren 30 Eylül 2006 tarihine kadar etkisini sürdürmesine hükmetmiştir(Archick, 2005:2).

Uluslararası Denizcilik Örgütü'nde, gemi ve liman güvenliği sertifikalarının verilmesi; Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü'nde yolcu isimlerinin kayıtlarının tutulması ve havayolu polisi oluşturulması; Dünya Gümrük Örgütü'nde, konteynır güvenliğinin sağlanması gibi konularda küresel güvenlik standartlarının oluşturulması üzerinde birlikte çalışma yapılması kabul edilmiştir. Adli ve polisiye alanlarda kurulan bu işbirliği mekanizmasının bir takım eksiklikleride bulunmaktadır. Öncelikle ABD-AB arasında bilgi paylaşımı temel sorundur. Avrupalı yetkililere göre, ABD diğer ülkelerden istihbarat bilgilerinin kendisine verilmesini isterken kendi istihbarat bilgilerini paylaşmak konusunda isteksiz davranmaktadır.

Ayrıca, Birlik üyesi ülkelerin arasında bilgi paylaşımı konularında sorunlar yaşanmaktayken, ABD ile bilgi paylaşımına bu ülkelerin hazır olmadığı da gözlenmektedir. Bununla birlikte AB üyesi ülkelerin birçoğu, terörizmle mücadelede yöntem olarak ABD'nin aksine askeri araçların kullanılmasından ziyade hukuki enstrümanların ve uluslararası hukukun geliştirilmesi ve siyasi diyalogun arttırılmasının doğru olduğunu düşünmektedir (Archick, 2005:6).

7 Temmuz 2005 tarihinde Londra metrosuna düzenlenen terör saldırılarını takiben, ABD-AB Washington zirvesinde iki taraf, terörizmle mücadele kararlılıklarını ve birlikte çalışma taahhütlerini bir kez daha teyit etmiştir. Bu saldırılar ayrıca iki tarafın polis ve istihbarat alanlarında daha yakın çalışması ve işbirliğini geliştirecek yeni önlemlerin alınması gereğini de ortaya koymaktadır.

AB-NATO İşbirliği

Soğuk Savaş süresince Batı Avrupa'nın Sovyet tehdidine karşı savunulması ABD'nin güdümündeki NATO'nun görevi olmuştur. Sovyet tehdidinin ortadan kalkması ile birlikte NATO temel dayanağını kaybetmiş ve Avrupa'nın güvenliği için Avrupalılar inisiyatif almaya başlamışlardır. Buna rağmen, NATO Avrupa'da güvenliğin genel çerçevesini belirleyen bir kurum olarak varlığını sürdürmüştür. Ancak NATO'nun yeni şartlar altında varlığını sürdürebilmesi için dönüşüme ihtiyacı olduğu hem ABD hem de Avrupalılar tarafından kabul edilmiştir. Dünyanın içinde bulunduğu yeni güvenlik

ortamının zorladığı dönüşüm gereksinimi Avrupa Birliği açısından da kaçınılmaz olmuş ve AB ortak dış ve güvenlik politikası olan daha önce başka bir örneği görülmeyen bir birlik hâline gelme yolunda önemli adımlar atmıştır. Bu yeni durum NATO ile AB arasındaki ilişkilerin de belli bir düzene oturtulmasını gerekli kılmıştır (Türker, 2007:154). Özellikle St-Malo'dan itibaren NATO ile AB arasındaki ilişkinin temelini, bir tarafta Avrupa'nın ne kadar özerk olacağı diğer tarafta da NATO'nun öncelik derecesi belirlemeye başlamıştır.

Almanya'nın yeniden birleşmesi, Avrupa kıtasının yeniden birleşmesinin yolunu açan bir gelişme olarak algılanmış ve siyasî kapsamda 1992 yılından itibaren NATO'nun Kuzey Atlantik Konseyi vasıtasıyla kurumlarını Doğu Avrupalı devletlere açması ve askerî kapsamda da Barış İçin Ortaklık (*BİO*) programını benimsemesi sürecini başlatmıştır. Bu süreç 1997 ve 2004 yıllarında yaşanan genişlemelerle hâlen devam etmektedir. NATO yetkilerinin kullanılması ve Avrupalı komutanın elinde bulunacak seçeneklerin belirlenmesi ve NATO'nun savunma planlamasının bu minvalde yeniden düzenlenmesi esas alınarak yapılması kararlaştırılmıştır (Türker, 2007:155).

AB, Aralık 1999'daki Helsinki Avrupa Konseyi'nde NATO ile AB arasında istişare, işbirliği ve şeffaflığın tam anlamıyla hayata geçirilmesini onaylamış ve NATO'nun bir bütün olarak iştirak etmediği durumlarda AB'nin özerk harekât seçeneği ayrıca vurgulanmıştır. Helsinki Konsey sonrasında gerçekleştirilen Santa Maria de Feira Konseyi'nde ise güvenlik konularında NATO ile işbirliğini geliştirmek üzere dört çalışma grubunun oluşturulmasına karar verilmiştir. Amsterdam Antlaşması, AB'ye Petersberg görevleri için BAB'dan faydalanma izni verse de, ayrıca AB'nin zaman içinde ortak bir savunma politikası geliştirmesi yönünde gevsek bir taahhüt de içermektedir. AB'nin AGSK'sı ile NATO arasındaki doğal bağ olan BAB, gelecek yıllarda Avrupa'nın gelişmekte olan güvenlik çerçevesi içinde önemli bir rol oynamaya devam edecektir. Güvenlik ve savunma alanlarında Avrupa düzeyindeki işbirliği de, ortak jeopolitik amaçlar ve azalan savunma harcamaları nedeniyle ilerlemeye devam edecektir.

Bununla birlikte, su an için, ABD'nin üyesi olması, gerekli askeri donanıma sahip

olması ve ortak operasyonlar için denenmiş ve test edilmiş süreçler bulunmasından dolayı NATO hala lider konumdadır. NATO, Soğuk Savaş sonrası geliştirdiği yeni strateji anlayışında Avrupa'nın Güvenlik ve Savunma Kimliğinin geliştirilmesini desteklediğini belirtmiştir. Rusya'nın iç ve dış politikalarının gidişatının belirsizliği, Avrupa'nın ABD'nin Avrupa'nın güvenliğinin bekçisi olmaya devam etmesini garanti altına alma ihtiyacını artırmaktadır (Çağrı, 2002:571) .

1996-1997 hükümetler arası konferansı ve onu takip eden Amsterdam Antlaşması bu yüzden nihai kararlar olarak değil, BAB'ın rolünün yeniden tanımlanacağı, daha olgun ve güçlü bir Avrupa'ya yönelik olarak atılmış büyük bir adım olarak kabul edilmelidir. Amsterdam Antlaşması ile BAB "*birliğin ayrılmaz bir parçası*" olduğu kabul edilmiş olmasına rağmen, birliğin ODGP kapsamındaki yapılarının ve kapasitenin geliştirilmesinde BAB'ı üstlenmesi öngörülen rollerden vazgeçildiği görülmektedir. 1999 yılında yapılan Helsinki Zirvesi'nde AB'ye güvenlik alanında yeni sorumluluklar verilmesi nedeniyle, BAB Dışişleri ve Savunma Bakanları 2000 yılının Mayıs ayında Porto'da gerçekleştirdikleri toplantıda, BAB Daimi Konseyi'ne bu yeni düzenleme kapsamında alınacak tedbirlere ilişkin bir inceleme yapılması görevi verdiler (Çağrı, 2002:571) . Bu arada, ODGP'nin uygulamaya girmesi durumunda Brüksel Antlaşması ve BAB üzerinde ne gibi etkileri olacağı konusunda da çalışmalar yapıldı. 2000 yılının Kasım ayında Marsilya'da gerçekleştirilen Avrupa Konseyi, tüm bu hazırlıkları dikkate alarak Brüksel Antlaşması'nın V. Maddesinin, üye devletlerin ortak savunma konusundaki taahhütlerinin temelini oluşturmaya devam edeceğini vurguladı (Erdem, 1999:205).

Bu çalışma grupları;

Bilgi ve yeteneklerin paylaşılması,

Helsinki Temel Hedefi ve NATO'nun Savunma Yetenekleri İnisiyatifi arasındaki ilişki,

AB'nin NATO imkânlarına erişimi kapsamındaki düzenlemeler,

İki örgüt arasındaki daimî düzenlemeler konularında çalışmak üzere görevlendirilmişlerdir (Türker, 2007:155).

2000 yılına gelindiğinde ABD, AB'nin özerk hareketine karşılık NATO'nun önceliğine odaklanmaya başlamış ve AB'nin kendine has ayrı bir planlama altyapısını oluşturmasına izin vermeyeceğini açıkça ifade etmiştir. ABD, Avrupa Birliği'nin NATO imkânlarını kullanmadığı hâllerde dahi SACEUR yardımcısının koordine görevli olması gerektiğini savunmuştur. Nice Avrupa Konseyi'nde özerk harekâtlar ile NATO imkân ve kabiliyetlerinin kullanıldığı harekâtlar arasındaki ayrım açıkça yapılmıştır. Buna göre, özerk harekâtlarda AB üyesi bir devletin sağladığı karargâhın kullanılması, NATO imkân ve kabiliyetlerinin kullanıldığı harekâtlarda ise SACEUR yardımcısının sorumlu olması kabul edilmiştir. Ancak, ABD NATO'nun imkân ve kabiliyetlerinin kullanılıp kullanılmayacağına ilişkin kararın, bir Avrupa kararı değil bir NATO kararı ile belirlenmesinden yana olmasına yönelik bir tavır içinde olmuştur. Buna göre ABD, her bir harekâtın ayrıca ele alınması gerektiğini ve NATO içinde icra edilecek planlama süreci sonunda söz konusu harekâtın NATO'nun mu yoksa AB'nin mi icra edeceğine karar verilmesinin gerektiğini ifade etmiştir.

Nice Antlaşması ABA'nın BAB ve AB ilişkilerine ilişkin bazı düzenlemelerini iptal etmiştir. BAB'ın şu andaki temel sorumluluk alanı 5. madde kapsamında yer alan ortak savunmadır. Bu sorumluluğun birlik yetki alanına transferi şimdilik ertelenmiş görünmektedir. AB üyesi ülkeler tam üye, diğer beş üye ise gözlemci statüsündedir. Tüm bu değişimler ışığında AB BAB NATO ilişkisinde nasıl bir düzenlemeye gidileceği hala belirsizliğini korumaktadır. Bununla birlikte, 2000 yılının Şubat ayında BAB ve NATO, NATO'nun askeri donanımının ve kuvvetlerinin kullanılacağı BAB yönetiminde yapılacak operasyonlarda AGSK ile ilgili kavram ve düzenlemelerin test edilmesi amacıyla ilk kez bir ortak kriz yönetimi tatbikatı yapmış, 2001 yılının Haziran ayında ise bir ortak tatbikat (JES-01) gerçekleştirmişlerdir (Türker, 2007:155).

AB ise konuya farklı bir açıdan bakmış ve AB'nin özerkliğinin bir başka örgütün elinde olmaması gerektiği ifade edilmiştir. AB ile NATO arasındaki birdiğer sorun da AB

üyesi olmayan NATO üyelerinin AB yönetimindeki harekâtlara katılımları konusunda ortaya çıkmıştır. Bu sorunun temelinde Türkiye'nin konuya bakışı ve AB'nin NATO imkân ve kabiliyetlerini kullanmasını engellemesi yatmıştır. Bu da "*Berlin artı*" düzenlemelerinin hayata geçirilmesine kadar NATO ile AB arasındaki ilişkilerin bir anlamda donmasına neden olmuştur.03-04 Haziran 1999 tarihleri arasında icra edilen Köln Avrupa Konseyi'nde AB yönetimindeki bir harekâta iştirak eden tüm devletlerin aynı haklara sahip olduğu ancak devletlerin bir harekâta iştirak edebilmesinin ancak Konsey'in bu yönde alacağı bir karar sonrası mümkün olabileceği ifade edilmiştir (Türker, 2007:156).

19-20 Haziran 2000 tarihleri arasında icra edilen Santa Maria de Feira Avrupa Konseyi'nde ise bu durum ayrıntıları ile ortaya konulmuştur. Buna göre, kriz durumları dışında, AB'nin 15 üyesi ile konuyla ilgili 15 devlet düzenli olarak bir araya gelecek ve istişarede bulunacaklardır. AB üyesi olmayan NATO üyesi devletler ve AB üyeliği için aday konumunda olan devletler ile "15+15" yapısı içinde, AB üyesi olmayan NATO üyesi devletler ile de "15+6" yapısı içinde yılda en az iki defa olmak üzere toplantılar icra edilecektir. Kriz dönemlerinde ise iki safhalı bir süreç geçerli olacaktır. Buna göre, harekât öncesi safhada Konsey kararından önce tüm diyalog ve istişare yoğunlaştırılacak, eğer Konsey NATO imkân ve kabiliyetlerinin kullanılması yönünde karar alırsa AB üyesi olmayan altı NATO üyesi ile istişareler daha da yoğunlaştırılacaktır. Harekât safhasında ise, AB üyesi olmayan NATO üyesi devletler diledikleri takdirde harekâta iştirak edebileceklerdir (Türker, 2007:157).

21. yüzyılda Avrupa'da güvenliğin soğuk savaş döneminde olduğu gibi, NATO ve dolayısıyla ABD temelli olarak sağlanacağına dayalı bu senaryoya göre, Avrupa kıtasında ABD'nin etkinliği sürecektir. Bu yaklaşıma göre, NATO'nun Avrupa'daki varlığı bölgenin istikrarı için çok önemlidir. En başta ABD'nin yeni yüzyılda ön plana çıkan Avrasya coğrafyası için NATO'nun görev alanını doğuya kaydıracağı, ancak buna rağmen Avrupa kıtasının NATO için öncelikli olacağı savunulmaktadır. Bu görüşler aynı zamanda kısmen, Avrupa'da Atlantikçi ülkeler tarafından desteklenmektedir. NATO'nun Avrupa coğrafyasında daha fazla Avrupalıyöneticinin yer alması ve Fransa'nın

NATO'nun askeri yapısına dâhil edilmesi de bu senaryolar çerçevesinde gündeme gelmektedir (Tunçsiper, 2006:141).

NATO imkân ve kabiliyetlerinin kullanılmadığı durumlarda ise bahse konu devletler bir Konsey kararı ile harekâta katılmaya davet edileceklerdir. Söz konusu düzenlemeler 07-09 Aralık 2000 tarihleri arasında icra edilen Nice Avrupa Konsey'inde onaylanmış ve AB üyesi olmayan NATO üyesi devletlerin AGSP kapsamındaki harekâtlara iştirakinin AB'nin kontrolünde olduğu bir kez daha vurgulanmıştır. Ancak, Türkiye kendisini karar alma yolunda AB'nin NATO'nun planlama yeteneklerinden faydalanmasını garanti etmiştir. Bunun yanında, her iki örgüt de bütünlük, şeffaf ve birbirini destekleyen bir gelişim için düzenlemelere ihtiyaç olduğunu vurgulamışlardır (Türker, 2007:156).

AB ile NATO arasındaki daimî ilişkiler için ortaya konan çerçeve kapsamında GSYT ve NATO Genel Sekreteri tarafından yapılan çalışmalar 17 Mart 2003 tarihinde tamamlanmıştır. İlişkilerin çerçevesi NATO'nun 1999 Washington zirvesi ve Aralık 2000'de icra edilen Nice Konseyi'nde alınan kararlar ile 16 Aralık 2002 tarihli AB-NATO ortak bildirisi esas alınarak belirlenmiştir. AB ile NATO, bir krizin oluşması durumunda uygulanmak üzere kriz istişare düzenlemeleri üzerinde anlaşmaya varmışlardır. Bu istişarelerin AB'nin Politika ve Güvenlik Komitesi, NATO Kuzey Atlantik Konseyi, AB ve NATO'nun Askerî Komiteleri, GSYT ve NATO Genel Sekreteri'ni içine alan bir grup tarafından yürütülmesi öngörülmüştür. AB ve NATO istişarelerin icra edilmesi sırasında teati edilecek gizlilik dereceli bilgi ve belgelerin güvenliğini sağlamak amacıyla bilgi güvenliği anlaşması da yapmışlardır (Türker, 2007:157).

Bunların dışında özellikle NATO'nun yeni güvenlik tehdidi olan alan dışı bölgelerde etkin olamayacağı dile getirilmektedir. Bunun dışında diğer bir kaygı da NATO merkezli Atlantik ilkelerini benimsemiş Avrupa, Güney Doğu Avrupa ülkelerini kabul etmiş olsa bile bu ülkelerin güvenlik sorunlarına istenilen çözümün üretilmeyecek olduğu görüşüdür. AB'nin NATO'nun imkân ve kabiliyetlerini kullanmasını gerektirecek bir kriz ortaya çıktığında, AB ve NATO "Berlin düzenlemeleri" çerçevesinde hareket

edeceklerdir. Bu düzenlemeler üç temel unsuru kapsamaktadır: NATO planlamasına AB erişimi, Avrupalı NATO komutanı seçeneği ve NATO imkân ve kabiliyetlerinin AB tarafından kullanılması. NATO, AB'nin NATO planlamalarına erişimini garanti etmektedir. AB'nin bir harekât icra edip etmeyeceğine karar vermemiş olduğu ilk safhalarda AB Askerî Kurmay Heyeti'nin NATO katkısına ihtiyacı olabilecektir. Böyle bir durumda NATO ihtiyaç duyulan operasyonel planlama konusunda AB'yi destekleyecektir. AB kendi yöneteceği bir harekât için NATO 'dan Avrupalı bir komutan isteyebilir. Böyle bir durumda SACEUR (*NATO Avrupa Kuvvetleri Komutanı*) yardımcısı AB Harekât Komutanlığı için ilk sırada gelen aday olacaktır. Bu personel, AB Harekât Karargâhı'nda bulunacağı SHAPE'te (*Stratejik Seviyede Avrupa Müttefik Komutanlığı*) bulunmaya devam edecektir. AB tarafından belirlenen diğer komuta unsurları (*AB Kuvvet Komutanı ve AB Kuvvet Karargâhları*) NATO ve AB üyesi devletler tarafından sağlanabilecektir (Türker, 2007:158).

NATO merkezli güvenlik sisteminin, yeni Avrupa'nın karşılaşacağı başlıca sorunları bertaraf edemeyeceği bu görüşün temel savını oluşturmaktadır. NATO merkezli Atlantik ilkelerini benimsemiş Avrupa, büyük oranda Anglo Amerikan ve politik olarak muhafazakâr bir Avrupa güvenliği anlayışını yansıtmaktadır. Bunun başlıca engeli de Fransa önderliğindeki ülkelerdir. NATO merkezli Atlantik ilkesini benimseyen Avrupa kavramı, NATO'nun yapısında değişiklik olabileceğini ve Avrupa'nın yeni şartlarına süratle uyum sağlayabileceğini varsaymaktadır. Bu da NATO'nun siyasal rolünün güçlenmesini içermektedir. Politik rolünün gelişmesi yanında, Atlantik ilkelerini benimseyen Avrupa modeli NATO'nun askeri stratejisini ve güç yapısını gözden geçireceğini kabul etmektedir. Bu yaklaşım 22-23 Nisan 1999 Washington Zirvesi'nde dile getirilmiştir (Tunçsiper, 2006:141).

AB'nin, NATO imkân ve kabiliyetlerini kullanmak istemesi durumunda NATO, AB'nin ihtiyaç duyabileceğini değerlendirdiği imkân ve yeteneklerin bir listesini oluşturacaktır. NATO, AB'ye sağlayacağı imkân ve kabiliyetleri belirlerken başvuracağı bir takım ilkeleri, finansal ve hukuki konuları göz önüne almak suretiyle belirleyecektir. Bu kapsamda, her bir harekât için NATO ve AB arasında, NATO imkân ve

kabiliyetlerinin kullanımına yönelik bir anlaşma yapılacaktır. Böylebir anlaşma sayesinde, daha önce öngörülemeyen bir durumun ortaya çıkması hâlinde NATO'nun imkân ve kabiliyetlerini geri çekme seçeneği bulunacaktır.

NATO ile AB arasındaki uzlaşmanın oluşturduğu ortam Irak savaşı ile bozulmuştur. Irak savaşı ilişkileri ve Avrupa içindeki ilişkileri menfi yönde etkilemiştir ve bu bunalım Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve NATO gibi uluslararası örgütler içinde büyük tartışmalara neden olmuştur. Irak savaşının başlamasının ardından Nisan 2003'te Almanya, Fransa, Belçika ve Lüksemburg arasında yapılan toplantıda, Brüksel yakınlarındaki Tervuren'de bir Avrupa Karargâhı'nın kurulması kararı alınmıştır. Bu durum NATO'nun önceliği ve AB'nin özerkliği tartışmalarının alevlenmesine neden olmuştur. AB karargâhının kurulması teklifi, ABD tarafından AB ile NATO arasında rekabet ve NATO'nun varlığına ciddi bir tehdit olarak algılanmıştır. Aslında bu teklif Irak savaşına karşıt olan devletlerin bir şekilde tepki vermesinden başka bir şey değildir. Ancak bu tepki NATO ile AGSP arasında iki yıldır kurulmaya çalışan karşılıklı güvenin zedelenmesine neden olmuştur (Türker, 2007:158-159).

Avrupa ülkelerinin ABD'den bağımsız olarak AGSP'ye tam işlerlik kazandırması geçekte ABD çıkarlarıyla özdeşleşmeyecektir. AB içerisinde Fransa ve Almanya'nın başını çektiği ülkeler ABD'yi artık Avrupa'da görmek istemese deböyle bir gelişme şu an için radikal olacaktır. Çünkü soğuk savaştan beri ABD, Avrupa sınırlarında yer almış, önemli müttefiklerle beraber hareket etmiştir. Buna rağmen Avrupa temelli güvenlik konusunda, Avrupa ülkelerinin daha fazla katkı sağlaması ABD'nin yararına olacaktır. Ancak bu oluşumun Avrupa dışına çıkarak ABD çıkarlarını olumsuz etkilemesi halinde sonucun ne olabileceği belirsizliğini korumaktadır (Tunçsiper, 2006:141).

Sorun, İngiltere ve ABD'nin girişimleri sonucunda Kasım 2003'te Napoli'de yapılan toplantı ile çözüme kavuşturulmuş ve NATO'nun SHAPE karargâhında bir Avrupa planlama hüccresinin kurulmasına karar verilmiştir. Sonuç olarak NATO ile AB arasında zaman zaman ABD'nin tek taraflı hareketi yeğlemesinden kaynaklanan uygulamalarından doğan sorunlar yaşanmakta ve önümüzdeki dönemde de benzer

sorunların yaşanabileceği değerlendirilmektedir. NATO eski Genel Sekreteri Lord Robertson, Atlantik Ötesi ilişkilerin ve NATO'nun hasar gördüğünü kabul etmekte ancak Atlantik Ötesi ilişkilerinin ölmediğini, bunun ölümden ziyade bir dönüşüm olduğunu ifade etmektedir (Türker, 2007:159). Robertson'a göre ABD ile AB arasında bir stratejik uzaklaşma bulunmamakta, ABD ve AB tehdit değerlendirmeleri ve algılamaları açısından ortak bir görüşe sahip bulunmaktadır. Ona göre Avrupa ve Kuzey Amerika ne birbirlerinden uzaklaşmakta ne de çatışma rotasındadırlar, tüm bunların aksine beraberce ilerlemektedirler.

NATO günümüzde Avrupa'nın istikrar ve güvenliğinin sürdürülebilirliğini sağlayan bir uluslararası kuruluştur. Avrupa ve Kuzey Amerika'nın güvenlik planlamaları, soğuk savaş sonrası değiştirilmiş , onun yerini güvenlik işbirliği almıştır. Ancak, tüm risklere karşı NATO'nun günümüzde ve 2010'lu yıllarda tek başına hareket etmesi mümkün olmayacaktır. Bu nedenle, NATO ile birlikte BM, AGİT, AB ve Avrupa Konseyi gibi örgütlerin de Avrupa güvenliği ile ilgili faaliyetlere bugün olduğu gibi gelecekte de aktif olarak iştirak etmeleri ve birbirlerini desteklemeleri büyük önem taşımaktadır. NATO'nun 2010'lu yıllarda öncelikli hedefleri; Güney Doğu Avrupa'da istikrarı sağlamak , Doğu Akdeniz Güvenliği ile ilgili yeni oluşumlara girmek ve / veya Güçlendirilmiş Akdeniz Diyalogunu yeniden yapılandırmak, NATO–Rusya Federasyonu ilişkilerini geliştirmek, NATO'yu Güney Doğu Avrupa'ya genişlemeye hazırlamak, Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği'ni güçlendirmektir.

Bu genel değerlendirme ışığında gelecekteki önemli ve öncelikli işlevleri şu şekilde sıralamak mümkün olabilecektir. NATO'nun 2010'lu yıllarda gündeminde bulunacak en önemli konu, demokrasi, güvenlik ve istikrarın Güney Doğu Avrupa'ya doğru genişletilmesidir. NATO'nun bu dönemde gündeminde bulunacak diğer önemli konu ise, NATO'nun kriz yönetimi ve barışı koruma görevlerini NATO bölgesi dışında da yerine getirmesidir. NATO'nun icra ettiği barışı koruma niteliğindeki bu görevleri gelecekte de dünyanın herhangi bir bölgesinde yerine getirmesi gündeme sürekli gelebilecektir. NATO'nun gündeminde bulunacak diğer önemli bir konu da Avrupa güvenliği için büyük bir tehlike teşkil eden kitle imha silahlarının yayılmasına karşı

koymaktır. Küresel terörizm ile mücadele konusunda 21-22 Kasım 2002 Prag Zirvesi'nde; terörizmle mücadele konsepti onaylanmış ve ittifak üyelerinin halkına, kuvvetlerine, topraklarına ve uluslararası güvenliği hedef alan tüm terör hareketlerine karşı mücadele kararlılığı ifade edilmiş, NBC saldırılarına karşı sivil halkın hazırlıklı olmasını ve korunmasını amaçlayan sivil olağanüstü hal hareket planı kabul edilmiş ve NATO'nun füze savunması fizibilite çalışmalarına başlaması kararlaştırılmıştır.

Bugün NATO, savunma konusunda sadece üye ülkelerin topraklarıyla sınırlı kalmamaktadır. ABD'nin, küresel ortaklara duyduğu ihtiyaç nedeniyle önümüzdeki dönemde diplomasiye, hukuka, ikili ilişkilere, uluslararası kuruluşlara, Transatlantik ilişkilerin geliştirilmesine ve NATO'ya daha fazla önem vermesi beklenmektedir. Güvenlik öncelikleri farklılık arz eden Avrupa'nın kendi güvenlik sistemi AGSP'yi oluşturma çabalarını sürdüreceği ancak, yeterli kaynak ve ortak siyasi iradeyi sağlayamadığı için ABD ve NATO'ya olan ihtiyacının devam edeceği anlaşılmaktadır.

AB – BM İşbirliği

AB, terörizmle mücadele alanında BM'nin 11 Eylül saldırıları sonrasında benimsediği 1368 ve 1373 sayılı Güvenlik Konseyi kararları ile bu kararları takiben alınan diğer kararları kabul etmiştir. Birlik, 11 Eylül saldırıları sonrasında yaptığı olağanüstü toplantıda da BM şemsiyesi altında terörizmle mücadele etmek için geniş bir koalisyon oluşturulması için bir çağrı yapmıştır. AB, üye devletlerin BM şemsiyesi altında atılacak terörle mücadeleye ilişkin adımları destekleyeceğini belirtmiştir.

Birlik ayrıca, BM çatısı altında terörizmle mücadele kapsamında şimdiye kadar yapılmış 13 sözleşmenin küresel ölçekte onaylanmasını desteklemek için çalışma kararı almıştır. Ancak Birlik, dünya ölçeğinde bu sözleşmelere devletlerin taraf olmasına çalışırken üye devletlerin tümü henüz sözleşmelerin tamamına katılmamıştır.

AB ile BM arasında bir diğer işbirliği alanı, BM kararlarını uygulama ve sözleşmelerin düzenlediği hukuki çerçevenin uygulanma kapasitesi eksik olan ülkelere teknik yardım sağlamaktır (Vries, 2005:4-5) . Zira AB, BM'nin 1373 sayılı kararını

uygulamada kaynak eksikliği çeken üçüncü ülkelere teknik yardım sağlamaktadır. Şöyle ki, polis, adliye, sınır güvenliği ve terörizmin finansmanı ve kara para aklama alanlarında özel programlar yoluyla AB diğer ülkelere destek vermektedir. Birliğe göre, terörizmle mücadelede uzun dönemli ihtiyaçları karşılayacak projeler oluşturulması gerekmektedir.

AB'nin 2004 yılında yayımladığı terörizmle mücadele eylem planındaki amaçlardan biriside, terörizmin yayılmasına katkıda bulunan faktörlerle ilgili olarak iyi yönetişimi ve hukuk düzenini destekleyici dış yardım programlarının etkili kullanılmasıdır. Zira bu eylem planının benimsenmesinden önce Oslo'da düzenlenen 9-11 Haziran 2003 tarihli "*Terörizmin Temel Nedenleri*" konulu Uluslararası Uzman Toplantısı'nda da *dinin doğrudan terör eylemlerinin kaynağı olmadığı ancak terör gruplarının eylemlerini meşrulaştırmak için dini bir araç olarak kullandığı belirtilerek terörizmin asıl nedeninin, demokrasi, sivil haklar ve hukuk düzeni eksikliği olduğu* sonucuna varılmıştır.(Vries, 2005:4-5) İdeoloji ve dini motivasyon dikkate alınması gereken önemli bir faktör olduğundan AB; Pakistan, Filipinler ve Endonezya gibi pilot ülkelerde özel yardım programları ile terörün kökenleriyle mücadele stratejisi geliştirmeye çalışmaktadır. Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde radikal gruplar tarafından istismar edilebilecek özel öneme sahip olan kültürel, dinsel ve eğitim programlarıyla ilgili olarak Anti-terörizm çabasında daha kapsayıcı bir anlayış gerekmektedir. Dolayısıyla da terörizmin temel nedenleriyle mücadele, terörist ağların ve bağlantılarının bulunduğu devletlerin yeniden yapılanmasını desteklemeyi ve kırılgan yapıdaki devletleri güçlendirmek için farklı ekonomik, sosyal ve siyasi enstrümanları harekete geçirmeyi gerektirmektedir.

5.2. Alman Sonuçlar

Soğuk Savaş sonrası dönemde güvenlik tehditleri, küresel düzeydeki gelişmelere paralel olarak, önemli ölçüde değişikliğe uğramıştır.

5.2.1. Devam Eden Tehditler

2003 yılında yayımlanan Avrupa Güvenlik Stratejisi'ne göre bu yeni tehditler;

terörizm, kitle imha silahlarının yayılması, bölgesel çatışmalar, başarısız devletler ve organize suçlardır. Bu tehditler birbirleriyle bağlantılı da olabilmektedir: teröristlerin organize suç kapsamındaki faaliyetleri (*kara para aklanması gibi*) veya 11 Eylül'den beri gündemi meşgul eden ve insanlık için en büyük tehdit görülen teröristlerin kitle imha silahlarına ulaşabilmesi durumu gibi. Bu yeni güvenlik tehditleri uluslararası niteliktedir, yani tek bir devletten kaynaklanmayıp sadece tek bir devlet için tehdit oluşturmamaktır ve bu durum, "*güvensizliğin küreselleşmesi*"'ne, dolayısıyla uluslararası arenadaki hemen hemen tüm aktörlerin kendilerini bu tehditlere karşı mücadeleye katılmakla yükümlü hissetmesine yol açmıştır.

"*Avrupa'nın sınırlarıyla güvenliğin sınır tanımazlığı*", soğuk savaş sonrasında 11 Eylül sonrasına güvenliğe yönelik tehditlerin değişimi ekseninde "*Avrupa güvenlik alanında*" kurumsal ve politik değişimler yapılmasına yol açmıştır (Gartner, 1998:1). Uluslararası arenanın önemli bir aktörü olarak AB de yeni tehditlere karşı, üyeleri arasında birliği ve dayanışmayı sağlayacak Avrupa Savunma ve Güvenlik Politikasını yürürlüğe koymuştur. Bu politikanın uzun vadeli amaçlarından biri de savunma ve güvenlik gibi büyük önem taşıyan bir alanın Avrupa bütünleşmesine yapacağı katkıdır.

Kitle imha silahlarının yayılması konusunda tehdit hala devam etmektedir. Nükleer, kimyasal ve biyolojik kitle imha silahlarının yayılması sorunu uzun yıllardır uluslararası toplumun gündemindedir. Bu konuyla ilgili pek çok anlaşma imzalanmış, pek çok denetim mekanizması yürürlüğe konulmuştur. Buna karşın, günümüzde Kuzey Kore ve İran'ın nükleer programları nedeniyle bir nükleer kriz patlak vermiştir. Kuzey Kore'deki Kim Jong İl yönetimi, Şubat 2005'te kitle imha silahına sahip olduklarını ilan etmiş, Mayıs 2009'da da yeni bir nükleer deneme gerçekleştirmiş ve dünyanın dikkatini tekrar kitle imha silahlarının yayılması sorununa çekmiştir. İran'ın ise Rusya'nın yardımı ile, askeri amaçla kullanılabileceği şüphesi taşıyan bir nükleer reaktör projesi başlattığı bilinmektedir. En büyük risk unsurları, bu durumun başka devletleri de aynı yolu izlemeleri için cesaretlendirmesi, bu devletlerin kitle imha silahlarını kullanmaları veya daha da kötüsü bu silahların teröristlerin eline geçmesine göz yummalarıdır.

Organize suçlar, uluslararası toplumun düzenin tehdit eden diğer bir unsurdur. Organize suçla mücadeledeki en büyük zorluk, suçun sürekli şekil değiştirmesidir (Bedell, 2003). Bu nedenle de AB bu tehditle mücadelede yetersiz kalmaktadır. Avrupa Parlamentosu komisyonlarından biri, «Birlik bünyesinde, organize suçla mücadeleyi destekleyici nitelikteki yasaların yetersiz olduğunu ve bu durumun, diğer devletlere karşı Birliği zor durumda bıraktığını» (Avrupa Parlamentosu, 2005:2) vurgulamaktadır. Şüphesiz, Birlik için asıl zor olan bu tehditle mücadele ederken üye devletlerin münhasır yetki alanına müdahale etmemeye çabalamaktır.

Bu amaçla Komisyon tarafından bazı öneriler sunulmuştur: organize suçlar kapsamındaki eylemlerin tanımlarının ortak hale gelmesi, Interpol ve Europol arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi, sunulan kanıtların karşılıklı olarak tanınması ve « üye ülkelerin eşitliği prensibine dayalı, sadece organize suçla mücadele edecek bir AB polis teşkilatının kurulması» (Avrupa Parlamentosu, 2005:3)...vs. Ayrıca, organize suçlarla bağlantılı olarak kara para aklama eylemi, gelişmiş ülkeler için başlı başına büyük bir sorundur. IMF'ye göre kara para aklama eyleminden elde edilen miktar dünyadaki toplam gayri safi yurtiçi hâsılanın %2 ila %5'i arasındadır. Daha da önemlisi, bu olay sadece AB sınırları içerisinde değil, uluslararası alanda faaliyet göstermektedir ki bu da ülkeler arasında güçlü bir işbirliğini mecburi kılmaktadır. Örneğin Doğu Avrupa'da faaliyet gösteren suç örgütleri, Birliğin doğuya doğru genişlemesi sonucunda faaliyetlerini batıya da taşıma olanağı bulmuştur (United Nations, 2004:12) .

Bölgesel çatışmalar ve başarısız devletler de (*merkezi otoritenin sağlanamadığı, devlet kurumlarının gerektiği gibi çalışmadığı, iç savaş yaşayan veya teröristler için bir sığınak haline gelen devletler-failed states*) uluslararası barışı tehdit eden unsurlardandır, bu nedenle AB bölgesel kriz yönetimine çok büyük önem vermektedir. 90'lı yıllarda yürürlüğe giren ODGP'de önemli bir yeri olan bölgesel kriz yönetiminin çıkış noktası, Soğuk Savaşın bitiminden itibaren başarısız devletlerin neden olduğu tehdittir.

Günümüzde yaygınlaşan asimetrik tehditler, özellikle de yakın zamana kadar nispeten bölgesel bir olgu olarak algılanan terörizm, küreselleşmenin de getirdiği

imkanlar ile bölgesel sınırların ötesine geçmiş ve yepyeni bir küresel nitelik kazanmıştır. Küresel Terörizm, dünyanın olduğu gibi NATO'nun da gündemini değiştirmiştir. Terörizmle mücadeleyle ilgili BM, AGİT, AB ve NATO'da yoğunlaştırılmış olarak sürdürülen çalışmaların artarak devam edeceği değerlendirilmektedir. Günümüzde gelişebilecek yeni tehditlerin niteliği, NATO üyelerinin bu tehditlere en etkili mukabele şekli üzerinde fikir birliğine varılmasını zorunlu kılmaktadır. Küresel terörizm ile kitle imha silahlarının yayılmasının 21'inci yüzyılı simgeleyen tehditlerden ikisi olduğu ileri sürülebilir. NATO Müttefikleri 11 Eylül saldırıları karşısında 5'inci maddeyi işleme koyarak bunu Afganistan'a kuvvet göndererek kanıtlamışlardır. Prag Zirvesi'nde; terörizme karşı savunmaya yönelik yeni bir askeri kavram üzerinde anlaşmaya varılmıştır. Bu kavram, önlemlerin teröristleri caydırabilecek, eylemlerini durdurabilecek ve karşı savunma yapabilecek nitelikte olmasını öngörmekte, önlemlerin NATO'nun çıkarlarının olduğu bölgelerde uygulanması gerektiğini belirtmektedir.

A.B.D deki 11 Eylül saldırısı sonrası artan güvenlik ihtiyaçlarının yanı sıra oluşabilecek asimetrik ve global tehditler tüm dünyada olduğu gibi AB Ülkelerinde de güvenliğe olan talebi arttırmıştır. Günümüzde nispeten güvenli biçimde hayatlarını sürdürdükleri kabul edilen AB Ülkelerinde; beş vatandaştan dördü organize suçlara ve terörizme karşı daha da fazla tedbir alınması gerektiğini düşünmektedir. Bu gün tüm ülkeler hiç şüphesiz sınır ötesi tehditlere karşı organize olmadan tek başlarına mücadele etmelerinin de mümkün olmadığı bilincinde ve kanaatindedirler.

Avrupa güvenliğine ilişkin; Lizbon anlaşması ve Stockholm programları kapsamında İç Güvenlik Stratejisinin oluşturulması konusunda Komisyonda 22 Kasım 2010 tarihinde nihai karar tesis edilmiş ve konu Parlamento ve Konseye iletilmiştir. Komisyon tarafından oluşturulan Avrupa Birliği Ülkelerinde İç Güvenlik Stratejisine göre ve daha güvenli bir Avrupa için konulan hedefler:

- Uluslar arası suç şebekelerinin dağıtılması,
- Terörizmin önlenmesi ve radikalleştirme ; bu bağlamda ülkelerin güçlenmesi,

- Siber alanda vatandaşlar ve işletmelerin güvenliklerini arttırıcı tedbirlerin alınması,
- Sınır Güvenliğinin sağlanması
- Ülkelerin krizlere ve felaketslere karşı dirençlerinin arttırılmasıdır.

Değişen şartlar nedeniyle tehdit algılamasında değişim ve gelişime önem vermenin yanı sıra AB de işbirliği çalışmalarını arttırmak ve bu bağlamda AB ülkelerinde kurumlar, makamlar ve birimlerde güçlerin birleştirilmesi ile AB iç Güvenlik Stratejisinin koordineli olarak uygulanması kararı verilmiştir.

Artık terörizmden gelen tehdit önemli boyuttadır ve sürekli büyümektedir. 2008 Mumbai saldırılarında görüldüğü gibi, terör örgütleri 2009 Noel günü Amsterdam'dan Detroit'e yapılan bir uçuş için planlanan saldırıyı ve birkaç üye devlete yönelik olarak yakın zamanda tespit edilen komploları uyarlayıp değiştirmektedir. Artık tehditler hem organize teröristlerden hem de kendi kökten inançlarını aşırı uçta propaganda üzerine kurmuş ve eğitim materyallerini internetten bulmuş olabilecek sözde "*yalnız kurtlardan*" gelmektedir. Üye Devletler, Komisyonun tam desteği ve AB Terörizmle Mücadele Koordinatörünün yardımlarıyla beraber, koordineli ve etkin çabalarla bu hedefe ulaşmada en önemli rolü üstlenmiştir.

Yeni ortaya çıkan tehditlerden özellikle hem barış ve kriz hem de savaş dönemlerinde çok boyutlu olarak icra edilebilen bilişim altyapılarını tahrip edici sabotajlarla hasım gücü itibarsızlaştırmak, moral gücünü zayıflatmak, yine gizli sızmalarla istihbarat toplamak amacıyla icra edilen *siber saldırılar* da yeni nesil savaşın önemli parametrelerinden biri haline gelmiştir.

Siber saldırı konusunda en çarpıcı örnek 27 Nisan 2007 tarihinde başlayan ve Estonya'nın başta finans merkezlerini, bankalarını, parlamentosunu, bakanlıklarını, güvenlik ve ulaşım alt yapısını hedef alan saldırıdır. Bu saldırı ile insanlık tarihinde ilk kez bir devlet üç hafta süreyle sistematik ve çoklu bir siber saldırıya maruz kalmış ve 1,4

milyonluk bu Doğu Avrupa ülkesinde devlet otoritesi oldukça sarsılmıştır (Traynor, 2007). Estonya, arkasında Rusya'nın olduğu konusunda ciddi iddialar (Traynor, 2007) olan bu sistemik siber saldırının üzerinden dört yıl geçmesine rağmen yarattığı altyapı tahribatını tam olarak giderebilmiş değildir (Estonia, 2011) . Ayrıca Estonya hükümetinin bu saldırılardan sonra ülkede yaşayan 1300 Rus'u tutuklaması sonrasında ülkedeki Rus azınlığın başını çektiği sokak gösterileri yaklaşık üç ay sürmüş ve bu gösterilerde beş kişi hayatını kaybetmiştir (Estonia, 2011) .

Yine siber dünya 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'nın önemli bir cephesi haline gelmiş ve finans, medya ve siyasi alanda yayın yapan pek çok Gürcü, Rus, Güney Osetya ve Azeri internet sitesine siber saldırılar yapılmıştır (Moses, 2008). Bunlardan en çarpıcı olan Gürcistan Devlet Başkanlığı resmi sitesine Mikhail Saakasvhili'nin resminin yerine Adolf Hitler'in resminin konulmasıdır. Yine, 2008 yılında tarihinin en ağır siber saldırısına uğrayan ABD Savunma Bakanlığı bilişim alt yapısının yenilenmesi 100 milyon dolara mal olmuş ve 6 ay sürmüştür (Pentagon, 2009) . Siber âlemin toplum ve kitle hareketleri üzerindeki etkisini gösteren bir başka güzel örnek de *Facebook*, *Twitter*, *Youtube* gibi sosyal paylaşım sitelerinin yaşanmakta olan Arap Baharı'na etkisidir. Arap Baharı'nı "*Facebook Devrimi*" olarak nitelendirenlerin ve sosyal medyanın politik gücünün önemli bir savaş yeteneği olduğunu niteleyenlerin sayısı oldukça fazladır.

Siber savaş konusunda özellikle Rusya, Çin ve İran'ın önemli taaruzi yetenekler geliştirdiği konusunda ciddi endişeleri olan ABD Savunma Bakanlığı önemine binaen ABD ordusunda doktrinleşmesini ve kurumsallaşmasını sağlamak maksadıyla Kara, Hava, Deniz ve Uzay alanından sonra Siber alanı 5. muharebe alanı olarak tanımlamıştır. Bu nedenle 23 Haziran 2009 tarihinde Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri'nden bağımsız olarak kurulmasına başlanan U.S. CYBERCOM (*ABD Ordusu Siber Komutanlığı*) 25 Mayıs 2010'dan itibaren faaliyete geçmiştir. Yine, yakın zamanda ABD kendi bilişim altyapısını kritik bir milli değer olarak tanımlamış ve buna yönelik her türlü politik amaçlı büyük hasara ve can kaybına yol açabilecek siber saldırıyı savaş sebebi olarak gördüğünü açıklamıştır (Barnes, 2011).

5.2.2. Başarılar

Avrupa Topluluğunu kuran 1957 Roma Anlaşması, ekonomik entegrasyonu hedeflemiş, ancak güvenlik alanında ortak bir konsept geliştirme fikrini bünyesinde barındırmamıştır. Ancak zaman içerisinde, özellikle iç sınırların kaldırılmasından sonra ortak güvenlik ihtiyacı artarak büyümüştür. Özellikle soğuk savaşın bittiği ve AB içinde yeni ulusal sınırların yükseldiği 1990 yıllarda AB için adalet ve içişleri alanında atılacak ortak adımlar daha kritik bir hal almıştır. Terörle mücadele alanında AB tarafında atılan adımlar ve alınan önlemler aslında "*birlik*" fikrini güçlendirme ve hükümetlerarası işbirliğini birlik ruhuna daha uygun olacak şekilde uluslararası yapıya çıkarma açısından oldukça önemlidir. Dahası uluslararası terörle mücadele açısından örnek teşkil edecek olması bakımından da büyük öneme sahiptir.

90'lı yıllar, tüm dünyayı etkisine alan teknoloji, iletişim ve ulaşım alanlarında meydana gelen baş döndürücü gelişmeleri de beraberinde getirmiştir. İnsan ve sermaye hareketlerinde ve bilginin yayılma hızında görülen bu değişim tüm dünyada olduğu gibi Avrupa'yı etkisi altına almıştır. Soğuk savaş dönemindeki yaşadıkları işgal ve savaş korkularını bir kenara bırakan bu beş ülke 1995 yılında, üyeleri açısından iç sınırları kaldıran, böylece her bir üye devletin Schengen alanı dışındaki ülkelerle olan sınırını bu Anlaşmaya taraf olan ülkelerin ortak meselesi haline getiren Anlaşmayı yürürlüğe koymuşlardır. Schengen sadece seyahatlerin duraksamadan yapılması anlamına gelmemektedir. En önemli yönü Avrupa entegrasyonu üzerindeki büyük etkisidir. Bir kişinin sınır kontrolüne tabi olmadan bir ülkeden diğerine gitmesi AB vatandaşlığı fikrinin de önemli bir köşe taşıdır.

İç sınırların kaldırılması entegrasyon açısından son derece olumlu karşılanırken diğer taraftan terörizm, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, insan ticareti, yasadışı göç gibi sınır ötesi yansımaları ve etkileri olan güvenlik zafiyetlerine karşı ülkeleri iç sınırlar bakımından savunmasız hale getirmiştir. Dolayısıyla dış sınırların da entegre olması gerektiği anlaşılmış ve bu yönde, bugün de devam eden birçok adım atılmıştır.

1990 yılında imzalanan Schengen Uygulama Sözleşmesi, vizeler, iltica, polis ve

adli konularda işbirliğini; dış sınır tanımının yapılmasını, Schengen bölgesine 3 üncü ülkelerden gelecek olanlar için vize ve kısa süreli kalış koşulları konusunda standardizasyonu, suçluların sınır aşan sıcak takibini, sınırların izlenmesi ve arananlar hakkında bilgi değişimini kolaylaştıracak Schengen Bilgi Sistemi'nin (SIS) kurulmasını öngörmüştür. Getirilen bu tedbirlerle, kişilerin Schengen bölgesine yasadışı yollardan girmesinin engellenmesi ve sınıraşan suçlarla mücadelede etkili işbirliğinin sağlanması hedeflenmiştir.

Schengen sistemindeki polis ve adli işbirliğinde kazanılan tecrübelerden yararlanarak "*Avrupa Adli Düzeni*" fikrini benimsemiştir. Bu Antlaşma ile "*adalet ve içişleri alanlarında işbirliği*", AB'nin üç sütunundan biri haline gelmiş ve ayrı bir başlık altında toplanmıştır. Bu sayede, bu alandaki işbirliği, hükümetler arası formatta olmak kaydıyla AB bünyesinde kurumsallaşmıştır.

Maastricht Antlaşması, Avrupa'daki artan organize suçlara karşı EUROPOL kurulmasını sağlayacak yolu da açmıştır. Europol'ün oluşturulmasında en önemli basamak 1993 yılında Avrupa Uyuşturucu Birimi'nin (EDU) kurulmasıdır. 1994'ün başından itibaren operasyonel hale gelen EDU, başlangıçta sadece AB içinde uyuşturucu ile mücadeleye odaklanmış daha sonra görev alanı, göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti, nükleer madde kaçakçılığı ve araç hırsızlığını da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bu süreç, 1995'te Europol Sözleşmesi'nin imzalanması ve 1999'da EUROPOL'ün faaliyete geçmesiyle tamamlanmıştır.

Bugün EUROPOL, güçlü analiz kapasitesiyle, organize suçlar ve terörizm alanında hazırladığı tehdit değerlendirme raporlarıyla, sahip olduğu hızlı ve güvenli bilgi ve istihbarat değişim hattıyla AB'nin ortak güvenlik alanında önemli bir işlev üstlenmiş durumdadır. Maastricht'ten sonar yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması da üye devletlerin, polis ve adli işbirliği alanındaki öncü rolünü teyit etmekle beraber bu alanda Komisyon'a da belli oranda inisiyatif alma yetkisi vermektedir. Antlaşma ayrıca, suçla mücadele alanında Europol'ün merkezi rolünü ve fonksiyonlarını güçlendirmiştir.

Adalet ve içişleri alanında son on yılda devreye sokulan mekanizmaları kısaca

zikredecek olursak; 2002 yılında, Konsey Avrupa yakalama müzekkeresi hakkında bir çerçeve kararı kabul etmiştir. 1 Mayıs 2004'ten itibaren AB topraklarında uygulanmaya başlanan “*Avrupa Yakalama Kararı*” daha hızlı, basit ve politik unsurdan uzak bir iade sistemini benimsemiştir. Bu karara dayanarak yakalanan şahıs, en geç 90 gün içinde iadesini isteyen ülkenin yetkili makamlarına teslim edilmesi gerekmektedir.

AB üyesi ülkeler arasında adli işbirliğini güçlendirmek, birden çok üye ülkeyi ilgilendiren suç soruşturmalarının koordinasyonunu kolaylaştırmak amacıyla 2002 yılında Hollanda'nın Lahey kentinde *EUROJUST* kurulmuştur. 2003 yılında Avrupa Otomatik Parmak İzi Tanımlama Sistemi (*EURODAC*) hayata geçirilmiştir. Bu sistemle, mülteci başvurusu yapan kişilerin ya da yasa dışı göçmenlerin parmak izlerinin karşılaştırılması ve bu sayede kimliklerinin tespiti amacıyla bir veri tabanı oluşturulmuştur. Avrupa Birliği'nin dış sınırlardaki operasyonel işbirliğinin yönetimini sağlamak ve üye devletlere teknik destek vermek amacıyla 2004 yılında Avrupa Dış Sınırlar Ajansı (*FRONTEX*) kurulmuş ve söz konusu ajans, merkezi Varşova'da olmak üzere 2005 yılında faaliyete geçmiştir.

2006 yılında da *AB Veri Saklama Direktifi* kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Böylece, kolluğun suç soruşturmaları yürütürken ihtiyaç hissettiği kişisel bilgilerin, iletişim sağlayıcılar tarafından ne kadar süreyle, hangi şartlarda ve ne oranda saklanması gerektiğine ilişkin, bir yönüyle güvenliği diğer yönüyle özel hayatın gizliliğini ilgilendiren önemli bir kanun hayata geçmiştir.

AB'de adalet, özgürlük ve güvenliğin güçlendirilmesi amacıyla 2005- 2010 yıllarını kapsayan *Lahey programı* ve buna bağlı bir eylem planı kabul edilmiştir. Bunun devamı niteliğindeki *Stokholm Programı* ise 2010-2014 dönemini kapsayacak ve özellikle göç, sığınma, yasadışı göç konusuna ağırlık verecek şekilde yürürlüğe girmiştir. Tüm bu girişim ve çabaların AB'nin, dış sınırlarını ulaşılmaz bir duvar gibi örme gayretinde kaynaklandığı eleştirisinin de özellikle sivil toplum tarafından dile getirildiğini de burada not etmemiz gerekir.

Bu adımları tamamlayıcı ve destekleyici nitelikteki "***AB İç Güvenlik***"

Stratejisi" ise 2010 yılında kabul edilmiştir. Bu belgede AB'nin önümüzdeki 4 yıl boyunca odaklanması gereken öncelikler sıralanmaktadır. Bunlar sırasıyla: uluslararası suç ağlarının ortadan kaldırılması, terörizmin ve radikalleşmenin önlenmesi, kişilerin ve şirketlerin siber alandaki güvenlik seviyesinin artırılması ve sınır yönetimi aracılığıyla güvenliğin güçlendirilmesidir.

2013 yılında, AB mevcut yapılar dahilinde, üye devletlerin ve AB kurumlarının soruşturma ve uluslararası ortaklarla işbirliği için operasyon ve analiz becerisini geliştirmesine aracılık etmek üzere *bir siber suç merkezi* kuracaktır. Bu merkez mevcut önleyici ve araştırıcı tedbirlerin daha iyi değerlendirilip izlenmesini sağlayacak, yasal yaptırım ve yargı alanındaki eğitim ve bilinç yükseltme çalışmalarının geliştirilmesini destekleyerek, Avrupa Ağ ve Bilişim Güvenliği Kurumuyla (*ENISA*) işbirliği yapacak ve ulusal/devlete bağlı Bilgisayar Acil Durum Müdahale Ekiplerinden (*CERT*) oluşan bir ağ ile ara yüz oluşturacaktır. Siber suç merkezi Avrupa'nın siber suçla mücadelesinde odak noktası haline gelecektir.

İç sınırların ortadan kalkmasıyla birlikte artan işbirliği ihtiyacını gidermek üzere önemli adımlar atılmıştır. Bunlardan birisi de kolluk birimlerinin kullanımına açık olan Schengen Bilgi Sistemi (*SIS*)'dir. Bu sistem, hakkında tutuklama kararı veya iade talebi bulunan kişiler ile araç veya sanat eseri gibi çalıntı mallar konusunda polis güçleri ve adli makamlar arasında bilgi değişimine olanak veren karmaşık bir veri bankasıdır. İkinci nesil *SIS* olarak adlandırılan *SIS-II*'ye geçilmesi meselesi ise 5 yıldır AB'nin gündemindedir. Bu konuda yaşanan gecikmelerden dolayı AB ülkelerinden eleştiri alan Komisyon, bu amaçla kurulan çalışma grubunun da desteğiyle projeyi 2011 sonuna kadar sonuçlandırmaya çalışmaktadır.

Sonuç olarak, Terörle mücadele alanında AB tarafında atılan adımlar ve alınan önlemler aslında "*birlik*" fikrini güçlendirme ve hükümetler arası işbirliğini birlik ruhuna daha uygun olacak şekilde uluslararası yapıya çıkarma açısından oldukça önemlidir. Dahası uluslararası terörle mücadele açısından örnek teşkil edecek olması bakımından da büyük öneme sahiptir.

6) SONUÇ

Özellikle 11 Eylül sonrası uluslararası güvenlikle ilgili her yazı ve konuşmada belki de en çok kullanılan kelime "*terör*" olmuştur. Bu bağlamda terörizm, genel bir tanımı içinde politik ve ideolojik hedeflere ulaşmak için kullanılan en kirli vasıta olduğu söylenebilir.

Küreselleşme sürecinin dünyayı etkisi altına aldığı günümüzde uluslararası sistemdeki gelişmeleri izlemeden terör ve terörizmle mücadelenin genel olarak devletlerin ulusal egemenlik yetkisinde olan bir iç güvenlik konusu olarak kabul edilmesi de terörle mücadele kapsamının tam manasıyla algılanamadığını ortaya koymaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde terörün dünyanın birçok ülkesini etkilemeye başlaması demokratik ülkelerde terörle mücadelede kapsamı farklı bir boyuta taşımıştır. Bu ülkelerde terörle mücadele güvenlik kavramı dışına çıktığı için güvenlik güçleri dışında kalan toplumsal birçok aktör bu mücadele ile ilgili analiz ve önermelerde bulunmaya başlamıştır. Terörle mücadele eden ülkeler hem kendi hem de diğer ülkelerin mücadele deneyimlerinden yararlanmaya başlamışlardır.

11 Eylül sonrası ulusal ve uluslararası güvenlik politikalarındaki değişim herkesçe bilinen bir gerçektir. Saldırılarından doğrudan etkilenen ABD dışında bu konudaki en önemli değişimin AB içinde gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Bunun başlıca nedeni 11 Eylül saldırıları öncesine kadar AB çerçevesinde güvenlik sorunu, özellikle terörle mücadele bağlamında, üye devletlerin egemenlik yetkileri altında değerlendirilmekte ve bu konudaki işbirliği hükümetler arası düzeyde ele alınmaktaydı.

Bugün, ABD ve AB dünyanın iki önemli aktörüdür. İki taraf da genel olarak aynı değer ve prensipleri paylaşmakla beraber bazı konularda farklı dünya görüşlerine sahiptirler. Bu farklılığın temel nedeni, ülkelerin tüm stratejik konseptlerini belirleyen tehdit algılayışı ve bu tehditlerle mücadelede benimsenen yolların ayrı oluşudur. 2002 yılında yayınlanan Amerikan ulusal güvenlik strateji belgesi ile 2003 yılında yayınlanan Avrupa güvenlik stratejisi incelendiğinde tehdit tanımlarının hemen hemen aynı olduğu görülür, fakat asıl fark bakış açılarındadır: Amerikalılar dünyayı daha tehlikeli bir yer

olarak görmekte, buna karşı Avrupalılar dünyanın tehlikeli olmaktan çok, karmaşık bir yapıya sahip olduğunu savunmaktadırlar. Daha felsefi bir yaklaşımla AB, insanlık tarihinin en büyük kötülüğü olarak addedilen, sembolik bir düşmana karşı topyekûn savaş fikrini paylaşmamaktadır. Amerika, demokratik sistemi korumak amacıyla teröre karşı savaş halindedir ve bu stratejik devrimin iki temel konsepti “*önleyici vuruş*” ve “*rejim değişikliği*” olacaktır.

Avrupa’da ise 12 Aralık 2003 tarihinde AB Konseyi, AB ODGP yüksek temsilcisi Javier Solana tarafından hazırlanan “*Daha iyi bir dünyada daha güvenli bir Avrupa*” başlıklı ilk AB güvenlik stratejisini kabul etmiştir. Bu belge de, uluslararası terörizmi, kitle imha silahlarının yaygınlaşmasını ve olası bir nükleer terörizmi Avrupa çıkarları ve vatandaşları için en büyük tehditler olarak görmektedir. Bir anlamda AB’nin uluslararası güvenlik stratejisini sembolize eden bu belge, o zamana dek örgüt çerçevesinde kabul edilen ilk ortak güvenlik stratejisidir. Amerikan ulusal güvenlik stratejisinden farklı olarak öncelikle siyasî ve ekonomik araçların (*soft power*), en son olarak ise askerî gücün (*hard power*) harekete geçirilmesini içermektedir. Organize suçlar, büyük salgınlar, başarısız devletlerin (*merkezi otoritenin sağlanamadığı, devlet kurumlarının gerektiği gibi çalışmadığı, iç savaş yaşayan veya teröristler için bir sığınak haline gelen devletler-failed states-*) artışı gibi tehditler dünyayı sadece daha tehlikeli bir yer yapmakla kalmamakta, bu tehditlere karşı sadece askeri müdahalelerle sonuç alınamayacağı gerçeği, uluslararası güvenliğin artık daha kompleks bir yapıya sahip olduğunu da göstermektedir. AB’nin görüşüne göre, iyi yönetilemeyen küreselleşmenin yol açtığı tehditler en az askeri tehditler kadar önemlidir.

Bu bağlamda, terörle mücadelede etkinliğin sağlanması ve terör eylemlerinin engellenmesinin önemli araçlarından biri de güçlü bir istihbarat ağına sahip olmaktır. Güçlü bir istihbarat ağı hem terörü hem de terör eylemini ortaya çıkımadan engellenmesi hususunda büyük bir katkı sunmaktadır. Kendilerine özgü örgüt yapıları bulunan terör örgütlerinin haber alma, hareket, sabotaj, militan ve sempatizan toplama, eğitim, cephane, karargah, sağlık ve propaganda gibi bölümlerden oluştuğu istihbarati bilgilerle tespit edilmektedir. Son dönemde atılan en önemli adımlarından biri de Mart 2004’te

gerçekleştirilen Madrid saldırılarından sonra açıklanan ve terörle mücadele konusunda yapılması planlanan stratejileri saptayan "*Terörle Mücadele Bildirisi*"nde alınan karara göre üzerinde uzlaşılan önlemler; terörizm finansmanı ile mücadele, güvenlik ve icra makamları arasındaki bilgi paylaşımının güçlendirilmesi, polis ve adli işbirliğinin artırılması ve güvenlik konusunda yeni teknolojilerin kullanımı olmuştur.

Bu manada "*teröristle mücadele*" alanına sıkıştırılmış olan terörle mücadele konsepti, genişletilerek terörizmle mücadeleyi de ilgi sorumluluk alanına dahil etmiş ve sadece güvenlik güçlerine havale edilmiş bir terörle mücadeleden, toplumun tüm kurumlarının sürece ortak edildiği bir terörle mücadele konseptine doğru geçiş sağlanmıştır.

Dolayısıyla terörle mücadele alanında başarı kriteri artık, yakalanan ve öldürülen terörist sayısı değil terörle tanışması muhtemel şahısların teröre bulaşmalarının engellenmesi ya da teröre bulaşmış şahısların ceza adalet mekanizması içerisinde cezalarını çektikten sonra topluma/sisteme tekrar entegre olmalarının sağlanmasıdır. Örneğin İspanya da ETA terör örgütüyle mücadelesinde "*Topluma Kazandırma Yasası*"na benzer yasalar çıkararak ETA mensuplarının örgütlerinden ayrılarak toplumla kaynaştırılmasına yönelik birçok adım atılmıştır. Üstelik İspanya bu yasaları yalnızca alt düzeyde örgüt mensuplarına yönelik değil, yönetici konumundaki örgüt mensuplarına yönelik de çıkararak uygulamaya koymuştur. Bu çerçevede, ETA' ya yönelik olarak değişik dönemlerde genel af yasaları çıkartılarak örgüt içerisinde çözülme hedeflenmiş ve bunda da başarı sağlanmıştır.

Özetle, durumu AB penceresinden okuduğumuzda bugün diğer devletlerden toprak bütünlüğüne ve anayasal egemenliğe yönelmesi muhtemel geleneksel askeri tehditlerin azaldığını görmekteyiz. Bunun aksine kimliksel tehditlerde bir artış vardır. AB içerisinde bugün tehdit olarak kavramsallaştırılan gelişmeler daha çok çevre sorunları, ekonomik problemler, insan hareketleri, organize suçlar ve terörizmle ilgili olanlardır.

AB bu tip tehditlerin bertaraf edilmesinde daha çok siyasi yöntemleri tercih

etmektedir. Bu bakış açısı güvenlik konusuna şu şekilde yansımıştır. Güvenliğin her şeyden önce siyasi bir durum olduğuna inanılmış, siyasetten ve ideolojilerden bağımsız, nesnel olarak mevcut bir güvenlik ya da güvenliksizlik durumunun olamayacağına kanaat getirilmiştir. Kimin/neyin, kimler tarafından, ne şekillerde tehdit edildiği, tehditlerin neler oldukları ve de bu tehditlerle ne şekillerde mücadele etmek gerektiği hiç olmadığı kadar siyasi ve söylemsel bir durum olarak düşünülmüştür. Bu soruların cevaplanmasında farklı bireylerin söylemsel bir mücadele içine girmeleri güvenliğin siyasi karakterini daha net şekilde ortaya çıkartmıştır. Dolayısıyla önemli olan bu tür söylemsel tartışmalara katılmak ve de neyin güvenlik sorunu olup neyin olmadığını belirlemede etkili olabilmektir.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, Yalçın ‘Kırk Yıllık Düş, Avrupa Birliğinin Siyasal Geleceği ve Türkiye’, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004.
- Alexandre, Yonah, ‘Minorities and Terrorism; Some Legal and Strategic Perspectivesm’ Y. Dinstein and M. Tabory (eds) *The Protection of Minorities and Human Rights*, Kluwer Academic Publishers, 1992.
- Alkan, M.Nail ‘Avrupa Birliğinin Genişleme Süreci ve Sonrası’, (edit.) Oğuz Kaymakçı, Avrupa Birliği Üzerine Notlar, Ankara, Nobel Yayınları, 2005.
- An International Encyclopedia of Social Sciences *1934 Meydan Larousse 1990 Ana Britannica, 1973.*
- Armaoğlu, Fahir ‘20.Yüzyıl Siyasi Tarihi’, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara, 1983.
- Arı, Tayyar ‘Uluslararası İlişkiler Teorileri’, Alfa Yay, İstanbul, 2002.
- Arsava, A.Fusun ‘Nice Anlaşması Sonrasında Avrupa Birliğinin Geleceği’, Ankara, Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 2003.
- Arıboğan, D.Ülke ‘Uluslararası İlişkiler Düşüncesi: Tarihsel Gelişim’, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007.
- Avrupa Parlamentosu, İç ilişkiler, *Adalet ve Sivil haklar Komisyonu, Organize suçlarla mücadele amaçlı çerçeve karara ilişkin öneriler, 28 Eylül 2005, s.2.*
- Aydınlı, Ersel ve Rosenau, James ‘Globalization, Security and the Nation State:Paradigms in Transition, New York, State University on New York Pres, 2005.
- Bakan, S. ‘Ekonomik model, gelişmişlik ve radikalizm: Avrupa ülkeleri ve Türkiye Karşılaştırması, Terörün Sosyal Psikolojisi’, Ankara: Polis Akademisi Yayınları, 2010.
- Bakshi, G. D. ‘The face of the Fifth Horseman: Osama Bin Laden's Global Terror Network’, 1999.
- Bal, İhsan ‘Terör Nedir? Neden Terörist Olunur?’, Terörizm, Der. İhsan Bal, Ankara, USAK Yayınları, Nisan 2006.
- Balfour R. ve Rotta, A. ‘Beyond Enlargement: The European Neighborhood Policy and Its Options’, *International Spectator*, 2005, c. 1, sy. 7-20; D. Lynch, ‘The Security Dimension of the European Neighborhood Policy’, *International Spectator*, 2005.

- Başeren, S. 'Kavramsal Özellikleri ile Terörizm', Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu, Ankara, Genel Kurmay Başkanlığı, 2006.
- Barnes, Julian E. 'Cyber Combat: Act of War', Wall Street Journal, 31 Mayıs 2011; *Estonia Fines Man for Cyber Attack, BBC, 17 Mayıs 2011; Pentagon Bill to Fix Cyber Attack: 100 M\$, CBS News, 7 Nisan 2009.*
- Barry Buzan, Ole Waever, Jaap de Wilde, 'Security: A New Framework for Analysis', Lynne Rienner Publishers, 1998.
- Beck U. 'Risk Society Towards A New Modernity', Londra: Sage Publications, 1992
- Bellamy, Ian 'Towards a Theory of International security', Political Studies, 29/1 1981.
- Beşe, Ertan 'Terörizm Literatürü Üzerine', Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Dergisi: Terörle Mücadele Özel Sayısı, Ankara, EGM Matbaası, S: 40, 2004.
- Beşe, Ertan 'Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları', Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002.
- Bilici, Nurettin 'Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri', Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2005.
- BM Antlaşması, *Ankara, A.Ü. Basımevi, 1982, s.1-5*
- Borricand, Jacques, 'France's responses to terrorism' in Terrorism and International Law, edited by Rosalyn Higgins, and Maurice Flaury, Routledge, 1997.
- Burleigh T. Wilkins 'Terrorism and Collective Responsibility', London. Routhledge, 1992.
- Buzan, Barry 'People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations', Brighton, Harvester Books, Chapel Hill, University of North Carolina Press, 1983.
- Buzan, Barry 'Security Concept' konulu mülakatı, Canadian International Policy, 6 Aralık 2004.
- Büyükanıt, Yaşar '11 Eylül Sonrası Gelismeler ve Türkiye Sempozyumu içindeki Tebliği', Savunma ve Havacılık Dergisi, Ankara, C: 16, S: 90, 2002.
- Canbolat, İbrahim S. 'Avrupa Birliği: Uluslarüstü Bir Sistemin Tarihsel, Teorik, Kurumsal ve Jeopolitik Analizi ve Genişleme Sürecinde Türkiye ile İlişkiler', Alfa Yayınları, İstanbul, 2002.
- Carroll, James 'House of War The Pentagon and The Disastrous Power of American Power', Boston, Houghton Mifflin Company, 2006, s. 131-135 (ABD'nin, 2'nci Dünya

Savaşı sonrasında Sovyetler Birliği'ne karşı uyguladığı dış politika stratejisidir. Teorik çerçevesi George F.Kennan tarafından ortaya konan bu görüş doğrultusunda Sovyetler Birliği'nin çevresinde yer alan ülkelerin, bu birlikten kaynaklanacak tehlikelere karşı biraraya getirilmesiyle çeşitli işbirliği örgütleri kurulmuştur. NATO, CENTO ve SEATO gibi oluşumlar bu politikanın somut örnekleridir)

Cassese, 'The International 'Legal Response to Terrorism' in International and Comparative Law Quarterly, vol 38, 1989.

Çaşın, M. Hakkı - Özgöker, Uğur - Çolak Halil, 'Küreselleşmenin Avrupa Birliği Ortak Savunma Politikasına Etkisi, Avrupa Birliği', Nokta Kitap, Istanbul, 2007

Cerny, P.G. 'Terrorism and the New Security Dilemma', Naval War College Review, 2005.

Chalk, Peter 'West-European Terrorism and Counter Terrorism The Evolving Dynamic'. London: Mac Millan, 1996.

Clutterbuck, R. 'Terrorism, drugs and crime in Europe after 1992', New York: Routledge, 1990.

Convention on Cybercrime, (Budapest), <http://www.crimeresearch.org>, 23.11.2011.

Council Regulation, 27 Aralık 2001, 2580/2001, (OJ L, 344/70, 28.12.2001

Croft, Stuart - Howorth, Jolyon - Terriff, Terry ve Webber, Mark 'NATO's Triple Challenge', International Affairs, 2000.

Çağrı, Erhan 'Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Güvenlik Algılamaları, Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye', (der.) Refet Yinanç, Hakan Taşdemir. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002.

Çağrı, Erhan 'Çok Taraflı İşbirliğine Geçiş Sürecinde Tehdit Algılamaları ve Uluslararası Mukabele Yöntemleri, Küreselleşme ve Uluslararası Güvenlik Birinci Uluslararası Sempozyum Bildirileri', Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2003.

Çakmak, Haydar 'Avrupa Güvenliği', Platin Yayınları, Istanbul, 2007.

Çarıkçı, Emin 'Ekonomik Gelişmeler ve Türkiye – AB İlişkileri', Ankara, Tutubay Yayınları, 2001.

Çitlioğlu, Ercan 'Gri Tehdit: Terörizm', Destek Yayınları, Ankara, 2008.

Çomak, Hasret 'Avrupa'da Güvenlik Yapılanmasının Yeni Parametreler Ve Türkiye'nin

Durumu', Avrupa Araştırmaları Dergisi, Cilt 14 · Sayı: 1, 2006.

Dedeoğlu, Beril 'Uluslararası Güvenlik ve Strateji', Der Yayınları, 2003.

Demir, Őeyhmus 'Bir Askeri Gc Olarak Avrupa Birliği; İmkânlar ve Sorunlar (Avrupa Güvenlik ve Savunma Konsepti Açısından Bir Parametre: Avrupa Ordusu)', E-Akademi, Ocak 2007.

Den Boer, Monica 'Justice And Home Affairs: Cooperation Without Integration', Helen Wallace and Willam Wallace, Policymaking In The European Union, Oxford University Press, 1996.

Dinstein, Yoram, 'Terrorism as an International Crime' in Israel Yearbook on Human Rights, vol. 19 1989.

Dowd, Alan W. 'A Different Course? America and Europe in the 21st Century', Parameters: US Army War College, 2004.

Dner, İsa 'Uluslararası Hukukta ve Türk Hukukunda Terr ve Terörizm', Bkz: http://www.stratejikboyut.com/files/teror_terorizm.pdf, (Erişim: 25.12.2011)

Drent, Margriet & Zandee, Dick 'Breaking Pillars: Towards a Civil-Military Security Approach for the European Union', Netherlands Institute of International Relations Clingendael, 2010.

Eralp, Atilla 'Devlet Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar', İletişim Yayınları, 1996.

Erginel, Erdem 'Terr ve AB', Halkın Gazetesi, 20 Nisan 2006.

Erkızan, H. Nur 'Kreselleşmenin Tarihsel ve Dşnsel Temelleri', Doğu Batı, Yıl: 5, Sayı:18, 2002, s.61, 2002.

Frowein, Jochen, A., 'The Present State of Research Carried Out by the English-Speaking Section of the Center for Studies and Research" in Les aspects juridiques du terrorisme international, Académie de droit international de La Haye, Centre d'tudes et de recherche de droit international et de relations internationales 1988.

Gabriel Weimann ve Conrad Winn, 'The Theater of Terror: Mass Media and International Terrorism', New York, Longman, 1994.

Gamble, Andrew ve Payne, Anthony 'Regionalism and World Order', Macmillan Press, 1996.

Gardner, A. Luzzatto & Eizenstat, Stuart E. 'New Treaty New Influence: Europe's

Chance to Punch its Weight', Foreign Affairs Vol 89 Issue 2 March/April 2010. Gartner, Heinz 'European Security, NATO And The Transatlantic Link: Crisis Management', Routledge, Vol.7, Issue 3, 1998.

Genç, Mehmet 'Avrupa Örgütlenmesindeki Evreler', Uludağ Üniv.İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:X, Sayı,1-2,Nisan-Kasım 1989.

Gnesotto, Nicole 'AB Güvenlik ve Savunma Politikası- İlk Beş Yıl', TASAM Yayınları, İstanbul, 2005.

Guillaume, Gilbert, 'Terrorisme et droit international' in Recueil des cours de l'Académie de droit International, 1989/III t. 304.

Gualini, E. 'Integration Diversity, Plurality: Territorial Governance and the Reconstruction of Legitimacy in European Post-national State', Geopolitics, 2004, c. 9, s. 3, sy. 542-563; I. Manners, 'Normative Power Europe: A Contradiction in Terms', Journal of Common Market Studies, 2002.

Güzel, Cemal "Korkunun Korkusu: Terörizm", Silinen Yüzler Karşısında Terör, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002.

Göçer, Orhan 'Uluslararası Terörün Soğuk Savaş Sonrası ve Gelecekteki Durumu', Kara Kuvvetleri Dergisi, Yıl 4, Sayı 14, Kasım 2005.

Halliday, Fred 'Nationalism', Globalization of World Politics An Introduction to International Relations', John Baylis ve Steve Smith (ed.), Oxford, Oxford University Pres, 2005.

Haine, Jean-Yves 'Tarihsel Bir Perspektif', AB Güvenlik ve Savunma Politikası, (ed.) Nicole Gnesotto, Tasam, İstanbul, 2005.

Higashiro, A. 'For the Sake of Peace and Security The Role of Security in the European Union Enlargement Eastwards', Cooperation and Conflict, 2004.

Higgins, Rosalyn, 'The General International Law of Terrorism' in Terrorism and International Law, edited by Rosalyn Higgins and Maurice Flory, Routledge, 1997 Flory, Maurice, "International Law: an instrument to combat terrorism", aynı derleme

Hobbes, Thomas 'Leviathan', Çeviri: Semih Lim, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1995.

Hoffman, Bruce 'Terrorism Trends and Prospects', LESSER, Ian (der.), Countering the New Terrorism, New York, Colombia University Press, 1999.

Howard William, Moorhead Wright, Tony Evans, 'Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Teorisi

Üzerine Bir Deneme', Siyasal Kitabevi, Ankara 1996.

Huntington, Samuel P. 'Biz Kimiz: Amerika'nın Ulusal Kimlik Arayışı', İstanbul, Global Yayın Ajansı, 2004.

Ikenberry,G.John 'After Victory Institutions, Strategic Restraint, and Rebuilding of Order After Major Wars', Princeton, Princeton University Press, 2001.

İlhan, Suat 'Terör, Neden Türkiye?', Ankara, Nu –Do Yayınları, 1998.

Kaya, İbrahim 'Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk', Ankara: USAK Yay., 2005.

Kaldor, Marry 'New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era', Cambridge, Polity, Stanford CA, Stanford University Press, 1999.

Kant, İmanuel 'Perpetual Peace and Other Essays on Politics, History and Morals', Hackett Publishing Company, 1984.

Karlık, Rıdvan 'Avrupa Birliği ve Türkiye', İstanbul, Beta Yayıncılık, 2005.

Kartha, Tara 'Transnational Terrorism and Radical Extremism', Asian Journal on Terrorism and International Affairs, 1999.

Kaya, İbrahim 'Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk', Ankara, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, 2005.

Kedikli, Umut 'Avrupa Birliği'nin Terörizmle Mücadele Politikaları ve Hukuki Boyutu', Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi (UHP), Cilt: 2, Sayı: 7, 2006.

Kennedy, Robert 'Is One Person's Terrorist Another's Freedom Fighter? Western and Islamic Approaches to 'Just War' Compared' in Terrorism and Political Violence, vol. 11, Spring 1999.

Keskin,Hakan,M. 'Doğru Sanılan Yanlışlar İle Avrupa Birliği',Ankara,Nobel Yayıncılık,2010

Konstantinov, Emil, 'International Terrorism and International Law' in German Yearbook of International Law, vol. 31, 1988.

Korkmaz, Gürol 'Terör ve Medya İlişkileri', Ankara, Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi, 1999.

Korkmaz, Gürol "Tanımı Sorunlu bir Kavram: Terör" Polis Dergisi 14 (1982)'den naklen TBB Türkiye ve Terörizm, Ankara TBB Yayınları

Kruys, G.P.H. 'The role of intelligence in countering terrorism and insurgency', *Strategic Review for Southern Africa*, 29, 1, 83, 2007.

Laqueur, Walter 'Postmodern Terrorism', in *The Global Agenda: Issues and Perspectives*, 1998.

Lauffer, Jürgen 'Medyanın Globalleşmesi ve Kültürel Sonuçları, Küreselleşme ve Modernleşme Sürecinde Kültürel Kimlik', Konrad Adenauer Vakfı, Ofset Fotomat, Ankara, s. 42, 2001.

Leaken Presidency Conclusions, *14-15/12/ 2001, s.5, SN 300/1/01 REV 1*

Lodge, Juliet 'Internal Security and Judicial Cooperation', (edit.) Juliet Lodge, *The European Community and the Challenge of the Future*, Londra, Pinter Publishers, 1993.

McLaren, Lauren M. 'Public Support for the European Union: Cost/Benefit Analysis or Perceived Cultural Threat?', *Journal of Politics*, 2002.

Marchesin, Philippe 'Yeni Tehditler Karşısında Avrupa', (der.) Beril Dedeoğlu, *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, İstanbul, Boyut Yayınları, 2003.

Mc Goldrick, 'Dominic International Relations Law Of The European Union', Longman, London and New York, 1997.

McSweeney, Bill 'Security, Identity and Interests; A Sociology of International Relations', Cambridge University Press, 1999.

Maslow*Abraham Maslow'un 1943 yılındaki bir çalışmasına dayanan bu teoride insanın ihtiyaçları, öncelik derecesine sahip bir piramit şeklinde belirtilmektedir. Piramidin tabanında yeme, barınma gibi temel ihtiyaçlar yer almakta, bunun bir üst basamağında ise güvenlik ihtiyacı bulunmaktadır.

<<http://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>>, 22 Ocak 2012.

Murphy, John F., 'Defining International Terrorism: A Way Out of the Quagmire' in *Israel Yearbook on Human Rights*, vol. 19, 1989.

Neocleous, Mark 'Toplumsal Düzenin İnşası', Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2006.

Noam Chomsky 'Uluslararası Terörizm: Görüngü ve Gerçek, Terör Ne? Terörist Kim?', der. *Temel Demirer* Ankara, Ütopya Yayınları, C: 1, Mart 2000.

Oakes, Mark 'European Security and Defence Policy: Nice and Beyond', House Of Commons Library International Affairs And Defence Section, Research Paper, 2 May 2001.

Oğuzlu, Tarık 'Dünya Düzenleri ve Güvenlik:Ulus Devlet Güvenlik Anlayışı Aşılıyor mu?',Güvenlik Stratejileri Dergisi, Yıl 3, Sayı:6, Aralık 2007.

Öke, M. Kermal 'Derviş ve Komutan, Özgürlük Güvenlik Sarkacındaki Türkiye'nin Kimlik Sorunsalı', İstanbul: Alfa Yayınları, 2004.

Örgün, Faruk "11 Eylül, Küreselleşen Terör ve Medya", Hatay Polis Dergisi, Yıl 5, Sayı 5, Hatay. 2002.

Örgün, Faruk 'Küresel Terör', İstanbul: Okumuş Adam Yayınları, 2001.

Öymen, Onur 'Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği', Elegans Dergisi, 2001. Özçer, Akın 'Çoğul İspanya: Anayasal Sistemi ve Ayrılıkçı Terörle Mücadele Modeli', İmge Kitapevi, Ankara, 2006.

Özdağ, Ümit 'Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri', 3.Bas., Ankara:ASAM Yay.,2003.

Özdal, Barış 'Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının Rolü', Stratejik Araştırmalar Dergisi, Sayı:5, Temmuz 2005.

Paust, Jordan, 'An Introduction to and Commentary on Terrorism and the Law' in Connecticut Law Review, vol 19, no. 4, Summer 1987.

Perera, Amrith Rohan, 'International Terrorism', Vikaas Publishing House, Delhi, 1997.

Piening, Cristopher 'Global Europe: The European Union In World Affairs', Boulder, London, 1997.

Posen, Barry R. 'European Union Security and Defense Policy: Response to Unipolarity', Security Studies 15, no. 2, April-June 2006.

Primakov, Yevgeniy '11 Eylül ve Irak'a Müdahale Sonrası Dünya', Doğan Ofset, İstanbul, 2004, ss.6-7; Tayyar ARI, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004.

Rupp, Michael 'Avrupa Birliği'nin Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası ve Türkiye'nin Uyumu', İKV Yayınları, İstanbul, s. 46, 2003.

Saharansky, N. ve Dermer, R. 'Demokrasi Davası Zorbalık ve Terörle Baş Etmede Özgürlüğün Gücü', İstanbul, Güncel Yayınları, 2005.

- Salur, Hüseyin ‘Küresel Çağda Din ve Terör’, Çizgi Kitabevi, Konya, 2009. Santiago, Michael ‘Europol and Police Cooperation in Europe’, New York, The Edwin Mellen Press, 2000.
- Saraçlı, Murat “Uluslararası Hukukta Terörizm” Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C.XI, S. 1-2 Ankara 2007.
- Schachter, Oscar ‘The Extraterritorial Use of Force Against Terrorist Bases’, Hous. J. Int’l L., Vol.11, No. 2, 1989.
- Schiff, David, ‘Managing terrorism in the British way’ in Terrorism and International Law, edited by Rosalyn Higgins and Maurice Flory, Routledge, 1997.
- Segel, Glenn M. ‘Avrupa’nın Uyuşturucu Trafiği Açısından Güvenliği’, (der.) Cem Karadeli, Soğuk Savaş Sonrasında Avrupa ve Türkiye, Ankara, Ayraç Yayınevi, 2003.
- Serdar A. Seda ‘AB Güvenlik Politikası’nda Yeni Bir Dönem, Stratejik Analiz’, Mart 2003.
- Shaw, Martin ‘Global Society and International Relations’, Cambridge, Polity Press, 1994.
- Smith, Karen E. ‘European Union Foreign Policy In A Changing World’, Polity Press, Cambridge, 2003.
- Solana, Javier ‘A Secure Europe In A Better World’, <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/78367.pdf> 12 Aralık 2011.
- Solana, Javier ‘Önsöz’, ‘AB Güvenlik ve Savunma Politikası’, der. Nicole Gnesotto, çev. ed. Emir Han Göral, Gülçin Koçbil, Hande Kolçak Köstendil, Mustafa Cenk Sanıvar, İstanbul, Tasam Yayınları, 2005.
- Spence, David ‘International Terrorism: the Quest for a Coherent EU Response,’ (Ed.) Bayles A. ve Frommelt I. Business and Security, Oxford University Press, 2004.
- Sönmezoğlu, Faruk ‘Uluslararası İlişkilere Giriş’, İstanbul, Der Yayınları, 2002.
- Steinbruner, J. ve Gallagher, N. ‘Constructive Transformation: An Alternative Vision of Global Security’, Deedalus, 2004.
- Tanrısever, Oktay F. ‘Güvenlik Devlet ve Ötesi’, (der.) Attila Eralp, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005.
- Taşdemir, Fatma Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi, Ankara: USAK, 2006.

Taşgın, Serkan 'Terörün Küreselleşerek Yeni Bir Savaş Stratejisi Olması ve Siyasi Araç Olarak Kullanılması', Polis Bilimleri Dergisi, C:5, Sayı: 3-4, 2003.

Tavlaş Nezh, 'Terörü Tanımlamak', Strateji, 1995/2

Tekeli, İlhan ve İlkin, Selim 'Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkileri, Ulus Devletini Aşma Çabasındaki Avrupa'ya Türkiye'nin Yaklaşımı', Ankara, Ümit Yayıncılık, 2000.

Terzi, Özlem 'Evolving European Security Capabilities and EU-Turkish Relations', Perceptions, Mart-Mayıs 2004.

Thornton, T. "Terror as a Weapon of Political Agitation", Internal War, Ed: H. Eckstein, Free Press, New York. 1964.

Traynor, Ian 'Russia Accused of Unleashing Cyberwar to Disable Estonia', The Guardian, 17 Mayıs 2007.

Trevor Taylor, 'Security For Europe', (edit.) Hugh Miall, Redefining Europe, New Patterns of Conflict and Cooperation, Royal Institute for International Affairs, New York, 1994.

Tunçsiper, K. Nilgün 'Uluslararası Sistem Açısından Avrupa Güvenlik Ve Savunma Politikası' (AGSP), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, s. 120, 2006.

United Nations Office on Drugs and Crime, *Drugs and crime trends in Europe and beyond, Vienne, 29 Nisan 2004:12*

Uzgel, İlhan 'Bağlantısızlıktan Yalnızlığa Yugoslavya'da Milliyetçilik ve Dış Politika', der. Mustafa Türkes ve İlhan Uzgel, Türkiye'nin Komsuları, Imge Kitabevi, Ankara, Subat 2002.

Ülger, İrfan Kaya 'Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının Arka Planı, Oluşumu ve Temel Anlaşmazlık Konuları adlı Makale', Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye, Ankara, Seçkin yayınları, 2002.

Ülger, İrfan Kaya 'Avrupa Birliği El Kitabı', Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003.

Yılmaz, Ömer 'İspanya Terörle Mücadele Tecrübesi Medeniyetler İttifakı Olabilir mi?', içinde, BAL, İhsan (ed), Terörizm, Usak Yayınları, Ankara, 2006.

Yılmaz, Sait 'Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat', İstanbul: Alfa Yayınları, 2006. Yınanç Refet ve Taşdemir, Hakan 'Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye', Ankara, Seçkin Yayınları, 2002.

Waever, O. 'Secutization and De-securitization', On Security, Ronny Lipschutz (ed.), New York, Columbia University Pres, 1995.

Wolfers, Arnold 'Discord and Collaboration' Baltimore: John Hopkins University Press, 1962.